

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorálních oborů a právních věd

Ladislav Šorm

**Význam královéhradecké katedrály
Ducha Svatého
a návrh edukačního programu**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Ing. Marie Zimmermannová, Th. D.

Praha 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

Ve Vidonicích dne 1. dubna 2020

Ladislav Šorm

Bibliografická citace

Význam královéhradecké katedrály Ducha Svatého a návrh edukačního programu [rukopis]: diplomová práce / Ladislav Šorm; vedoucí práce: Marie Zimmermannová. -- Praha, 2020. -- 88 s.

Anotace

Diplomová práce předkládá stručný přehled historického vývoje královéhradecké katedrály Ducha Svatého. V hrubých obrysech pojednává o historickém, náboženském a kulturním bohatství vytvořeném několika generacemi našich předků v průběhu sedmi staletí. Práce obsahuje návrh edukačního programu v katedrále Ducha Svatého. Program je určen zejména pro vzdělávání studentů středních škol. S ohledem na výjimečnost místa a jeho bohatý potenciál je zde zmíněna nejen jedinečnost historie a architektury, nýbrž i působení některých významných osobností místního společenského a náboženského života. Nedílnou součástí edukačního programu je stručná historie církve, její vývoj a hierarchie. Neopomíjí se přitom ani přínos křesťanství k vzdělanosti národa. V této souvislosti vede program k bližšímu poznání katedrály a života kolem ní a pomáhá studentům překlenout předsudky vůči křesťanství a církvi. Odhaluje katedrálu jako kulturní a společenské pojítko. Hlavním cílem práce je vyzvednutí významu královéhradecké katedrály Ducha Svatého jako historického, náboženského a kulturního dědictví národa. Edukační program má vyvolat zájem studentů o nejvýznamnější historickou sakrální stavbu města Hradec Králové a tím o současnost a minulost města a národa. Výchovná hodnota edukačního programu spočívá v probouzení touhy studentů tuto památku chránit a udržovat jako nositelku křesťanských hodnot jakými jsou dobro, úcta, spravedlnost, vzdělání, svoboda, krása, moudrost, správné postoje, pomoc, láska vůči sobě i vůči druhým.

Klíčová slova

Katedrála, historický význam, sakrální prostor, edukační program, církve, hierarchie církve, společenství církve, křesťanské hodnoty, kulturní dědictví národa

Abstract

The diploma thesis contains a brief overview of the historical development of the Holy Spirit Cathedral in Hradec Králové. In a rough outline discusses the historical, religious and cultural wealth created by several generations of our ancestors over the course of seven centuries. The diploma thesis contains a proposal of an educational program in the Cathedral of the Holy Spirit. The program is designed primarily for secondary school students. Considering the uniqueness of the place and its rich potential is there mentioned not only the uniqueness the history and architecture, but also the work of some important personalities of local social and religious life. An integral part of the educational program is the brief history of the church, its development and hierarchy. The contribution of Christianity to the education of the nation is not forgotten either. In this context the program leads to a closer knowledge of the cathedral and the life around it, and helps students overcome prejudices against Christianity and the Church. It reveals the cathedral as a cultural and social connection. The main aim of this thesis is to enhance the importance of the Holy Spirit Cathedral in Hradec Králové as a historical, religious and cultural heritage of the nation. The educational program is designed to attract interest of the students in the most significant historical sacral buildings of the city Hradec Králové and thus the interest in the present and past of the city and nation. The educational value of the educational program lies in awakening the desire of the students to protect and maintain this monument as a bearer of Christian values such as good, respect, justice, education, freedom, beauty, wisdom, right attitude, help and love for oneself and for others.

Keywords

Cathedral, historical significance, sacral space, educational program, church, hierarchy of the Church, community of the Church, Christian values, cultural heritage

Počet znaků (včetně mezer): 136 381

Poděkování

Rád bych poděkoval především ThLic. Ing. Marii Zimmermannové, Th. D., vedoucí mé diplomové práce za konzultace, během kterých mi poskytla odborné vedení, cenné připomínky pro vypracování práce a velkou motivaci. Mé upřímné poděkování patří Biskupství královéhradeckému, Státnímu okresnímu archivu v Hradci Králové, zaměstnancům Biskupské knihovny a zaměstnancům Diecézní katolické charity Hradec Králové za vstřícnost při sběru pramenů, literatury a dat. Touto cestou bych rád poděkoval zaměstnancům Katechetického centra v Hradci Králové za ochotné poskytnutí literatury, katechetických materiálů i za praktické rady. Svoji vděčnost bych rád vyslovil panu děkanovi Mons. Františku Hladkému za jeho pochopení a podporu během celého mého studia. V neposlední řadě patří srdečné poděkování mé mamince, která mne podporovala především duchovně svými modlitbami a statečně nesenou bolestí ve své nemoci.

Obsah

Úvod.....	7
1. Historický vývoj královéhradecké katedrály Ducha Svatého	9
1.1. Založení katedrály	9
1.2. Katedrála v proměnách sedmi staletí.....	14
1.3. Vliv katedrály na život církve a společnosti	20
2. Edukační program v královéhradecké katedrále Ducha Svatého.....	44
2.1. Historie katedrály Ducha Svatého	48
2.2. Katedrála jako matka všech kostelů v diecézi.....	49
2.3. Katedrála v proměnách času.....	49
2.4. Katedrála a její vliv na společnost.....	50
2.5. Sakrální prostor katedrály	51
3. Význam edukačního programu v katedrále.....	56
3.1. Přiblížení potenciálu sakrálního prostoru.....	56
3.2. Přiblížení potenciálu kulturní památky	56
3.3. Možnost osobní zkušenosti s katedrálou Ducha Svatého.....	56
3.4. Reflexe edukačního programu v katedrále Ducha Svatého.....	57
Závěr	59
Seznam použitých zkratk.....	62
Seznam literatury	63
Přílohy	67
Příloha 1: Plán katedrály	67
Příloha 2: Přehled královéhradeckých diecézních biskupů.....	68
Příloha 3: Mapka služeb charity v královéhradecké diecézi	70
Příloha 4: Organizační struktura charity	71
Příloha 5: Hodnocení Gympl Roku 2019.....	72
Příloha 6: Pracovní sešit č. 1	73
Příloha 7: Pracovní sešit č. 2	82

Úvod

Podnětem pro výběr tématu diplomové práce mi bylo moje zaměstnání průvodce v katedrále Ducha Svatého v Hradci Králové. Stále rostoucí zájem ze strany veřejnosti a zejména ze strany středních škol mne přivedl na myšlenku zpracovat dostupné informace a využít je pro vytvoření edukačního programu. Poznatky jsem čerpal studiem různých pramenů a odborné literatury k vybranému tématu. Využil jsem i vědomosti získané již dřívějším odborným studiem.

Při psaní práce jsem si kladl otázky: Jaký význam měla a má katedrála Ducha Svatého pro královéhradeckou diecézi, pro město Hradec Králové a pro celý region? Jakým způsobem katedrála Ducha Svatého spojuje historii města s historií církve? Které církevní osobnosti významně přispěli k šíření vzdělanosti, kultury a k růstu v královéhradecké diecézi? Jaké duchovní klenoty katedrála Ducha Svatého uchovává? Jaké materiální klenoty uchovává?

Teoretická část práce začíná stručným úvodem do historie místa na soutoku dvou řek Labe a Orlice. Soustředil jsem se na období, do kterého je zasazeno založení katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové. Nejsou opomenuty ani okolnosti a osobnosti, které toto založení ovlivnily. Za jednu z nejdůležitějších statí předkládané práce považuji stať věnovanou vybraným královéhradeckým biskupům. Zaměřil jsem se v ní na jejich šíření vzdělanosti a kultury ve společnosti a na jejich praktické uplatňování sociální nauky církve. Studiem činnosti vybraných královéhradeckých biskupů jsem chtěl zjistit, jaký vliv měli na školství, charitativní činnost a jakým způsobem reagovali na společenské změny zvláště v období různých náboženských, společenských a hospodářských krizí. Za tímto účelem jsem více nahlédl do období episkopátu biskupů Karla Boromejského Hanla, Eduarda Jana Nepomuka Brynychy, Josefa Doubravy a biskupů, kteří zastávali svůj úřad po roce 1989.

V této souvislosti jsem nemohl opomenout činnost charity v královéhradecké diecézi. Na základě materiálů Diecézní katolické charity jsem zkoumal její poslání a formální i neformální propojení s Biskupstvím královéhradeckým a celou diecézí. Téma charity je aktuálně ve společnosti diskutované, ale diskutující z mého pohledu často prokazují neznalost tématu. Proto ve své práci uvádím její stručnou historii a cíl její činnosti. Chtěl jsem nastínit obraz charity v královéhradecké diecézi jako prodloužené ruky diecézního biskupa a představit její činnost s ohledem na nezbytné potřeby a smysl lidské existence. Z církevních dokumentů se k práci váží encyklika Lva XIII. *Rerum Novarum*,

pastorální konstituce o církvi v dnešní době *Gaudium et spes* a encyklika Benedikta XVI. *Deus caritas est*.

Na teoretickou část navazuje návrh edukačního programu. Cílem edukačního programu je zprostředkovat autentický zážitek, kontakt s historií, společenskými událostmi, kulturou a architekturou přímo v sakrálním prostoru katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové. Edukační program provede studenty dobou dávno minulou, ale bude mít zároveň na zřeteli události a osobnosti spojené se současností. Výchovná hodnota edukačního programu vede k uvědomění si křesťanské antropologie. Studenti mají mít možnost objevovat hodnotu lidské osobnosti a tím ctnost lásky vůči sobě a vůči druhým. Katedrála Ducha Svatého jistým způsobem zve studenty k uchovávání a předávání paměti národa. Vybízí k ochraně kulturního a národního dědictví.

Odborné prameny jsem vybíral s ohledem na zaměření práce. Vytvořené poznámky jsem třídil dle příslušných statí se záměrem poskytnout ucelený přehled o tématu. Následně jsem edukační program navrhl tak, aby mohl být využíván pro prohloubení poznatků, které studenti získají ve výuce.

Výhodu realizace edukačního programu v katedrále Ducha Svatého spatřuji v dobré dostupnosti historického objektu v centru města Hradec Králové. Edukační program může být pomůckou k hledání přístupu ke křesťanství a jeho hodnotám. Je vhodnou inspirací, jak současným středoškolákům přiblížit křesťanství, o kterém by vzhledem ke kořenům národa měli mít alespoň základní povědomí. K tématu významu katedrály Ducha Svatého je možné přistupovat z mnoha aspektů. Z pestrosti různých témat lze vybírat a začleňovat do nich důležité pojmy. Návrh edukačního programu lze snadno obměnit, proto je vhodný i pro jinou cílovou skupinu např. pro potřeby již tradiční *Noci kostelů* nebo pro plánované Celostátní setkání mládeže, které se uskuteční v Hradci Králové v roce 2021. V takovém případě je zde velký prostor nejen pro použití dalších didaktických metod, nýbrž i pro různá témata, která v této práci nejsou zmíněna.

1. Historický vývoj královéhradecké katedrály Ducha Svatého

1.1. Založení katedrály

Archeologické nálezy z nedávné doby odhalují, že osídlení místa, na kterém se dnes rozkládá město Hradec Králové, se datuje do doby prehistorické, do doby kamenné. Na soutoku dvou řek Labe a Orlice byly příznivé podmínky pro postupné osídlení. Osada se rozmáhala a první zmínky o křesťanství se zde datují od 10. století. V královéhradecké diecézi zaznamenáváme první sakrální architekturu na slavníkovských hradištích v Libici a v Malíně. Dodnes je v Malíně dochován nejstarší chrám zasvěcen sv. Janu Křtiteli.¹

V místech, kde se v historickém centru Hradce Králové nachází dnešní *Hudební síň*, byl vybudován gotický hrad.² Ke hradu náležel kostel zasvěcen sv. Janu Křtiteli. Koncem 10. století rod Přemyslovců vytvářel jednotný styl správy. Ve snaze sjednotit zemi propojoval systém hradišť. Ke každému hradišti náležel kostel, a právě hradištní kostely tvořily základ první církevní správy. Pod vedením arcikněze existovala tato její podoba až do 12. století.³ Začátkem 12. století mizí arcikněžství a hradské kostely jako přirozený důsledek toho, že soukromé kostely na vesnicích byly transformovány na farní kostely. S tím souviselo vymezení hranic farností. Arcikněžskou funkci nahradila funkce arcijáhna. Na rozdíl od arcikněze, který dohlížel na hradský okrsek a byl plně závislý na světské moci, byl arcijáhen chápán jako pomocník biskupa v diecézní správě a byl na světské moci zcela nezávislý.⁴

Velké hospodářské, společenské a kulturní změny se odehrávaly v přemyslovských Čechách začátkem 13. století. Hradiště v Hradci Králové v té době nabývalo na svém významu. Rozkládalo se na místě, kterým vedla obchodní cesta z Prahy přes Náchod až do Krakova. Z toho můžeme soudit, že na soutoku obou zmíněných řek probíhal úspěšný rozvoj obchodu a současně narůstal počet obyvatel. Důkazem toho, že místo prosperovalo, je rozhodnutí krále Otakara Přemysla I. povýšit hradiště na svobodné královské město. V roce 1225 tak Hradec získal na větším významu.⁵ První doložené

---

¹ Srov. NĚMEČEK, Jiří. *Kaple sv. Klimenta v Hradci Králové*. Hradec Králové: Římskokatolická farnost – děkanství, 2017. s. 12-14.

² Srov. SKOPEC, František – ČENKOVÁ, Hedvika – MALEC, Rudolf. *Hradec Králové: Od barokní pomnosti k modernímu městu*. I. vydání. Hradec Králové: Nucleus HK, 2009. s. 61.

³ Srov. NĚMEČEK, Jiří. *Kaple sv. Klimenta v Hradci Králové*. Hradec Králové, 2017. s. 12-13.

⁴ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin I*. Praha: Zvon, 1991. s. 117-119.

⁵ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové: Garamon s.r.o. a Karmelitánské nakladatelství, 2008. s. 30.

zmínky o královském rychtáři jsou z roku 1229. Za prvního rychtáře byl dosazen Przisuoborius.⁶

V souvislosti s osamostatňováním církve od světské moci a s rostoucím počtem obyvatelstva se po podepsání konkordátu v roce 1221 postupně vytvářely tzv. děkanáty. V Hradci Králové jsou první zmínky o děkanovi od roku 1267.⁷ Úkolem děkana bylo dohlížet na duchovenstvo v celém obvodu. V hradeckém arcijáhensství bylo zřízeno 12 děkanátů.⁸ Další rozvoj do života církve později přineslo zakládání řádů a klášterů.

Ve městě se díky rostoucímu obchodu usazovali různě specializovaní řemeslníci. Význam města Hradec Králové narůstal. Jeho název však byl často mylně interpretován jako město králů. Ve skutečnosti se jednalo o město královen. Během své vlády král Václav II. ustanovil město Hradec za část věna českých královen. Chtěl tak královnám, které ovdověly, zajistit stálý příjem a vlastní hrad. Město Hradec tak získalo přívlastek *Králové*. Po smrti Václava II. císař Albrecht Habsburský věnoval České království svému synovi. Rudolf Habsburský, zvaný Kaše, se s královnou vdovou Eliškou Rejčkou oženil 6. října 1306. Rovněž on přiznal královně jako věno město Hradec Králové společně s dalšími městy. Věnná města Hradec Králové, Chrudim, Jaroměř, Polička a Vysoké Mýto měla dostatečné výnosy, aby zajistila královnu vdovu a její dvůr.⁹ Královna vdova Eliška Rejčka nechala postavit kostel Ducha Svatého. Zároveň byl kolem kostela založen hřbitov, což dokládají četné archeologické nálezy.¹⁰

V roce 1407 zasáhl město rozsáhlý požár, od kterého nebyl uchráněn ani kostel Ducha Svatého. Krátce na to v roce 1420 bylo město dobyto a obsazeno husity. Kostel Ducha Svatého převzali do svých rukou.¹¹ Od roku 1423 se nepsaným vládcem města stal husitský kněz Ambrož. V roce 1438 převzal kostel a faru Jan Rokycana. Postupně byla

---

⁶ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 212.

⁷ Srov. Tamtéž. 12-13.

⁸ Srov. ŠTĚPÁN, Jiří, ed. *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308-2008: historická tradice v dějinách města, od chrámu ke katedrále: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové*. Ústí nad Orlicí: Oftis nákladem Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové a Biskupství královéhradeckého ve spolupráci s Občanským sdružením Katedrála 2008, 2009. s. 89.

⁹ Srov. NĚMEČEK, Jiří. *Kaple sv. Klimenta v Hradci Králové*. Hradec Králové, 2017. s. 18.

¹⁰ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 30.

¹¹ Srov. ŠTĚPÁN, Jiří, ed. *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308-2008: historická tradice v dějinách města, od chrámu ke katedrále: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové*. s. 91.

budována silná utrakvistická církevní správa, která měla trvání dvě stě let.¹² Obrovské škody po husitských válkách v celé zemi ochromily hospodářský a kulturní život. Přerušen byl zahraniční obchod i veškeré společenské styky s cizinou.¹³ Během husitských válek byl zničen i hrad a k jeho obnovení již nedošlo.¹⁴

Obnova přišla s vládou krále Jiřího z Poděbrad, který v roce 1459 potvrdil městu stará privilegia. Podpořil dostavbu kostela Ducha Svatého a vybudování kruchty pro hudebníky v západní části kostela. V roce 1472 rovněž jeho nástupce Vladislav II. Jagellonský potvrdil městu všechna privilegia. V době jagellonské se v Hradci Králové konala důležitá politická jednání.¹⁵ Velký rozvoj byl zaznamenán v Kutné Hoře. Mezi mistry, kteří řídili dostavbu chrámu sv. Barbory, byl i proslulý mistr Hanuš z Hradce Králové.¹⁶ Jednou z významných památek dochovanou z tohoto období je *pastoforium* v katedrále Ducha Svatého. *Pastoforium* bylo vytvořeno v roce 1497 mistrem Matějem Rejskem z Prostějova.¹⁷

První zmínky o tzv. latinské škole, kde se vyučoval zpěv, jsou zaznamenány v souvislosti s činností literátského bratrstva. Vznik bratrstva chrámu Ducha Svatého se datuje do druhé poloviny 15. století. Ve druhé polovině 16. století literátské bratrstvo, kromě dozoru nad městskými školami, již vzdělávalo místní elitu. Velkou mírou se podílelo na tvorbě iluminovaných kancionálů. Významným písařem, iluminátorem knih a autorem rukopisů byl Jan Mikus, pozdější radní města. V knižní malbě uvádí do života nový výzdobný styl. Královéhradecké rukopisy jsou z malířského pohledu kvalitní a nesou známky ikonografie.¹⁸

Nejvýznamnější rozvoj vzdělanosti v Hradci Králové a okolí je svázán s působením řádu Tovaryšstva Ježíšova nazývaným jezuitský řád. První zmínka týkající se jednání o příchodu jezuitského řádu do Hradce Králové se datuje do roku 1634. Městská rada se sešla s jezuitským misionářem Adamem Kravařským a následně napsala žádost císaři. Město bylo válkou značně zničeno a duchovně i hospodářsky na úpadku. Například

---

¹² Srov. ŠTĚPÁN, Jiří, ed. *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308-2008: historická tradice v dějinách města, od chrámu ke katedrále: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové*. s. 33-36.

¹³ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin I*. Praha: Zvon, 1991. s. 284.

¹⁴ Srov. SKOPEC, František – ČENKOVÁ, Hedvika – MALEC, Rudolf. *Hradec Králové: Od barokní pevnosti k modernímu městu*. I. vydání. Hradec Králové: Nucleus HK, 2009. s. 61.

¹⁵ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 214-215.

¹⁶ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin I*. Praha: Zvon, 1991. s. 326-327.

¹⁷ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 64.

¹⁸ Srov. Tamtéž. s. 71-79.

z původních více než 700 domů zůstalo pouze 200. Svoji žádost o svolení k příchodu jezuitského řádu proto radní odůvodnili nutností obnovy města. Městská rada na čele s Jindřichem Vadasem očekávala, že jezuité svojí činností přispějí k duchovní, kulturní, ale i hmotné obnově města. Po četných jednáních a vyjednáváních byl Řád Tovaryšstva Ježíšova dne 23. května 1636 oficiální listinou přijat do města.¹⁹

Jezuité se dali hned do díla. Koupili několik parcel, poničené domy narychlo opravili a zřídili kapli a gymnázium. Působení jezuitského řádu bylo v roce 1639 přerušeno vpádem švédských vojsk do Hradce Králové. Do svých poničených domů se mohli jezuité vrátit v únoru 1640. Již v červenci 1640 byla opět v koleji zahájena výuka. Vzhledem k tomu, že jezuité vždy dbali na to, aby jejich projekty byly finančně zajištěny, trvalo dvacet let, než byl postaven kostel Nanebevzetí Panny Marie.²⁰ Stavba kostela byla po mnoha nesnázích zahájena v roce 1652.²¹

Ještě před dokončením stavby byl 10. listopadu 1664 bulou papeže Alexandra VII. jmenován první biskup. Město Hradec Králové bylo zakládací listinou vydanou v Římě povýšeno na biskupské město a farní kostel Ducha Svatého na katedrálu. Vznikla tak nová diecéze.²² Zároveň byla zřízena katedrální kapitula. Tvořil ji sbor pěti a později šesti kanovníků.²³

První královéhradecký biskup Matouš Ferdinand Sobek v roce 1666 vysvětil kostel Nanebevzetí Panny Marie.²⁴ Kostel měl v první řadě sloužit pro jezuitskou kolej, ale velmi brzy se stal misijním centrem pro město a široké okolí. Pastorační úsilí jezuitů bylo nápadité, takže dle zásady ignaciánských duchovních cvičení používali v pastoraci všech smyslů. Jako příklad můžeme uvést pečlivě školený chrámový zpěv, divadelní produkce, tanec i balet. Dle kronikářských záznamů můžeme soudit, že jezuité položili základ budoucí divadelní tradici ve městě. V letech 1637 až 1770 zde bylo odehráno kolem sto divadelních přestavení.²⁵ Kostel poskytoval prostor nejen k důkladně připraveným kázáním, nýbrž také k předcítání a šíření básnictví. Všechny nové a poutavé metody pozvedaly národní a kulturní uvědomění. Město postižené předchozími útrapami

---

¹⁹ Srov. DOSKOČIL, Jan. *Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové*. Hradec Králové: Garamon ve spolupráci s občanským sdružením Katedrála 2008 o.s., 2010. s. 11.

²⁰ Srov. Tamtéž. s. 13.

²¹ Srov. Tamtéž. s. 17.

²² Srov. CROŽ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové: Garamon, 2014. s. 64.

²³ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 87.

²⁴ Srov. Tamtéž. s. 20.

²⁵ Srov. Tamtéž. s. 23.

války se pomalu začalo pozvedat. V roce 1637 byla založena pro studenty jezuitské koleje a později i pro obyvatele města mariánská družina, která si získala velkou oblibu. Družina pro měšťany nesla název *Mariánská družina česká Zvěstování Panny Marie*. S rozšiřováním své činnosti získala velký vliv na život rodin a na veřejný život.²⁶

Výrazem hluboké mariánské úcty a poděkováním za vyhnání Švédů z města se stala replika sochy Panny Marie Kladské, kterou v roce 1641 věnoval katedrále Ducha Svatého arciděkan Martin Karas z Rosenfeldu. Socha představovala Pannu Marii jako ochránkyni města.²⁷

Tricetiletá válka, a především období švédských vpádů, zemi oslabili a měli ničivé následky pro Hradec Králové a okolí. Škody zaznamenala i katedrála Ducha Svatého. Interiér byl vypleněn a došlo k jeho rozsáhlému poničení. Obyvatelé města chrám brzy obnovili a vybavili, ale nenávratně chyběla gotická díla. Katedrála byla s ohledem na liturgii vybavena v barokním stylu. Z této doby se v barokním slohu zachovala pouze kaple postavena v roce 1736 zasvěcena sv. archandělu Michaelovi. Kaple dnes slouží jako kapitulní sakristie.²⁸

Josefínská reforma zasáhla do různých oblastí života církve i města. Radní města žádali o potvrzení staré tradice, ale nejenže nebyla uznána privilegia samostatného královského města, nýbrž Marie Terezie a Josef II. zrušili místodržitelství i úřad císařského rychtáře. Posledním císařským rychtářem byl František Šnajdr. Městská správa byla postátněna. V letech 1783-1785 došlo k zásadní reformě a městské rady byly měněny na magistráty. Podle velikosti a bohatství se Hradec Králové řadil mezi města první třídy.²⁹

Od roku 1784 byla rušena literární bratrstva. Přes žádost biskupa Leopolda Haje předložené přímo císaři bylo v roce 1785 zrušeno literární bratrstvo činné v katedrále Ducha Svatého. Kancionály byly v roce 1786 vydraženy. Hudební tradici literárního bratrstva se nepodařilo obnovit. I v nepříznivých podmínkách budovali profesori na místním gymnáziu a v semináři významné centrum národního obrození.³⁰

Proměna města na vojenskou pevnost měla nejzásadnější vliv na zastavení jeho rozvoje. V roce 1792 se do Hradce Králové přestěhoval krajský úřad, který dříve sídlil

---

²⁶ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 24-25.

²⁷ Srov. Tamtéž. s. 26.

²⁸ Srov. Tamtéž. s. 95.

²⁹ Srov. Tamtéž. s. 220.

³⁰ Srov. Tamtéž. s. 221.

v Hořiněvsi. Revoluční změny v roce 1848 přinesly zřizování obcí jako orgánů územní samosprávy. Velkou zátěží pro město byl válečný rok 1866, kdy se město ocitlo v obležení Prusů. Pevnost byla zrušena až v roce 1884, kdy začalo její bourání, a nastal urbanistický rozvoj. Osvobození města od barokní hradby otevřelo velké možnosti k výstavbě. V té době v Hradci Králové působil známý architekt Josef Gočár. Na dílo Josefa Gočára navázal jeho žák Jan Kotěra.³¹

Během 19. století, i přes množství škol, nepůsobil v Hradci Králové žádná řeholní společnost. Až biskup Eduard Jan Nepomuk Brynych mohl v roce 1900 do města opět povolat členy jezuitského řádu.³² Ti zahájili pestrou pastorační činnost, a kromě jiného založili skautské sdružení ministrantů. Ve farnostech v okolí Hradce Králové konali lidové misie a duchovní obnovy. Pro odbornou veřejnost pořádali apologetické přednášky a přispívali do katolického tisku. Výraznou osobností jezuitského řádu byl první rektor Antonín Rejzek známý jako autor teologických a historických pojednání. Veškerá činnost jezuitů byla již po několikáté zastavena v roce 1950, kdy proběhla tzv. akce K s cílem zlikvidovat kláštery řeholních společností.³³

1.2. Katedrála v proměnách sedmi staletí

Katedrála Ducha Svatého v Hradci Králové se řadí mezi nejvýznamnější historické památky v regionu. Byla založena v roce 1307 královnou Eliškou Rejčkou. Postavena byla z pálených cihel. Do obvodových stěn byly prolomeny otvory na okna. Pískovcové ostění mělo kapsy v patách záklenku, do kterých byly dosazeny trojlísté a čtyřlísté kružby. Vzácností jsou pozůstatky původního dubového krovu v severní lodi, které jsou datovány do období kolem roku 1309. V době, kdy se v kostele Ducha Svatého začala slavit liturgie, nebyl kostel ještě dostavěn. Po dokončení presbytáře se teprve začalo zakládat trojlodí.³⁴ Podobný postup stavby byl docela běžný. Stavba proto mohla být dokončena o několik desetiletí později. Střední loď je převýšena a nepřímou osvětlena postranními okny. Klenba je tvořena křížovými žebry a je propracována s velkou

---

³¹ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 220.

³² Srov. DOSKOČIL, Jan. *Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové*. Hradec Králové: Garamon ve spolupráci s občanským sdružením Katedrála 2008 o.s., 2010. s. 39.

³³ Srov. Tamtéž. s. 40-41.

³⁴ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 32.

geometrickou přesností, takže se předpokládá, že práci provedl mistr z královské dvorské huti.³⁵

Gotický sloh se vyznačoval originálním konstrukčním systémem. Začátkem 12. století se ve francouzském Burgundsku a v Normandii objevili ve stavebnictví nové prvky a to žebrová křížová klenba a lomený oblouk. Zesílený opěrný systém tak umožňoval zvětšení okenních otvorů. Do žeber byla soustředěna nosná funkce. Cílem nových stavebních prvků bylo co největší prosvětlení prostoru. Nové stavební prvky šířil především cisterciácký řád z Cluny. Klášter v Cluny byl v době svého rozkvětu významným náboženským a kulturním centrem. Na základě benediktinské řehole se odtud obnovoval a rozvíjel klášterní, duchovní i kulturní život. Gotický sloh s vlastními konstrukčními a uměleckými principy je možné nalézt v opatství svatého Denise u Paříže. Opatství se přestavovalo v letech 1140–1144. Bazilika svatého Denise byla postavena v čistě gotickém slohu. Gotika se prostřednictvím významného vlivu opatů z Cluny velmi rychle šířila především v křesťanské Evropě. Samotný klášter v Cluny byl v 18. století přestavěn v barokním slohu.³⁶

Gotické katedrály měly symbolicky vyjadřovat křesťanský obraz světa. Jsou pokládány za nejvýznamnější díla všech dob. Mezi tyto stavby patřila i nedávno vyhořelá katedrála Notre – Dame v Paříži.³⁷ Na našem území podporoval rozvoj gotického slohu ve stavebnictví zejména Přemysl Otakar II. Na konci 13. století vedle cisterciáckých klášterů ve Vyšším Brodě a ve Zlaté koruně vznikl klášter benediktinů v Třebíči a klášter premonstrátů v Teplé. Velmi osobitou stavbou 14. století byl cisterciácký klášter v Sedlci u Kutné Hory. K vrcholu gotického stavitelství dochází během vlády Karla IV. Významnou roli v tomto období zastávají stavitelské hutě avignonského Matyáše z Arrasu a později Petra Parlěře. Právě v těchto hutích vzniká osobitost české pozdní gotiky, která bývá také zvaná jako krásný sloh.³⁸

V období vrcholné a pozdní gotiky se ke stavbě využívalo především cihel. Opracovaný kámen se používal zejména na nejvíce zatížené části stavby. Cihlové zdivo se ponechávalo bez omítky.³⁹

---

³⁵ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 38.

³⁶ Srov. DVOŘÁČEK, Petr. *Gotický sloh*. Praha: Levné knihy KMa, c2005. Architektura českých zemí. s. 6.

³⁷ Srov. Tamtéž. s. 10.

³⁸ Srov. Tamtéž. s. 15.

³⁹ Srov. Tamtéž. s. 24.

Po ničivém požáru v roce 1339 byla provedena celková oprava stávající gotické stavby katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové a bylo dokončeno dvojvěží. Zřízená byla děkanská sakristie a tzv. Královská předsíň s vysutou kružbou na figurálních konzolách. Monumentálnost Královské předsíně měla zdůraznit význam vstupního místa, kterým do kostela přicházel panovník nebo panovnice. Architektonické východisko ke Královské předsíni můžeme nalézt v díle huti Petra Parlěře. Teprve po požáru v roce 1407 bylo zaklenuto trojlodí.⁴⁰

Okna v gotickém slohu jsou vysoká. Zakončuje je lomený dvoj nebo třídlínný oblouk. V horní části okna je typická kružba ve tvaru trojlistu, kombinace trojlistů nebo kruhové rozety. V případě volnější křivky se jedná o tzv. plaménkovou kružbu. Velmi často je okno proskleno barevnou vitráží.⁴¹ Děkanskou sakristii osvětlují tři okna. Jsou skládaná z trojlaločných obrazců v gotické kružbě. Základním motivem kružnice v lomeném oblouku je lalok. Malby na stěnách sakristie jsou prezentovány jako původní.⁴²

Ozdobné prvky gotického slohu zahrnují figurální motivy fantastických zvířat nebo karikatury lidí. V rostlinném dekoru můžeme rozeznat listy vinné révy, květ lilie a dalších květů. Typické pro katedrálu Ducha Svatého bylo dvouvěží vložené mezi presbytář a trojlodí. Kamenickým skvostem je bohatě zdobená síťová klenba s promalovanou pilovou kružbou. Byla vytvořena pod kruchtou a nese nejstarší vyobrazení městského znaku zlaté písmeno *G* v červeném poli. Prostor pod kruchtou se otvírá do lodi půlkruhovou achivoltou. Zdobena je kružbovým motivem zakončeným liliemi.⁴³ V celé stavbě je kladen důraz na linearitu a na přesné a přehledné členění. Na několika místech můžeme objevit kamenickou značku ve tvaru písmena *f*. Umělecky propracované jsou figurální konzoly. Z původní gotické stavby se zachovalo piscinum, část sedile v presbytáři a na sanktuáriu hlavičky zasazené do kružby mezi filiálami nad nikou do stěny.⁴⁴

Rozsáhlý požár v roce 1484 zanechal nemalé škody především na krovu a dřevěné konstrukci v presbytáři a ve věžích. Zničeny byly zvony. Původní styl vybavení katedrály Ducha Svatého připomíná oltář *Příbuzenstvo Kristovo* z roku 1494 umístěný v jižní lodi.

---

⁴⁰ Srov. DVOŘÁČEK, Petr. *Gotický sloh*. Praha, 2005. Architektura českých zemí. s. 92.

⁴¹ Srov. Tamtéž. s. 36.

⁴² Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 38.

⁴³ Srov. Tamtéž, 2008. s. 39.

⁴⁴ Srov. Tamtéž. s. 42-44.

Třídílný oltář představuje tradiční témata zaměřena na mariánskou a christologickou úctu. Původně byl oltář pravděpodobně vyhotoven pro umrlčí kapli kostela sv. Pavla, který byl kvůli výstavbě pevnosti zbořen v roce 1778. Autorství oltáře je připisováno královéhradeckému mistru, který měl svoji dílnu v Chrudimi.

V pozdní gotice byla zvýšená úcta k Nejsvětější svátosti. Z roku 1497 pochází pastoforium. Gotická volně stojící kamenná schránka na nádobu s hostiemi je bohatě zdobena sochami. V orámování kovových mřížek jsou nápisy přerušené monogramem W pod korunou, což byl symbol krále Vladislava II. Jagellonského. Texty zdůrazňují posvátnost místa a oslavují Nejsvětější svátost.⁴⁵

Vpravo od hlavního portálu je novogotický oltář Panny Marie, do kterého je vsazena barokní replika sochy Panny Marie kladské z roku 1641. Vybavení kostela se postupně doplňovalo ve druhé polovině 17. století.⁴⁶

Během dvou rozsáhlých rekonstrukcí dosáhla katedrála Ducha Svatého nynější podobu. Rekonstrukce provedena ve druhé polovině 19. století proběhla na zakázku biskupa Karla Boromejského Hanla. V té době již gotická inspirace převládala nad antickou. Stavební úpravy katedrály Ducha Svatého vyvrcholily důkladnou přestavbou v pseudogotickém stylu podle návrhu architekta Františka Schmoranze. Byla sice použita jednotící koncepce, ale zároveň byly úplně odstraněny všechny klasicistické prvky z let 1788–1789.⁴⁷

Znak města je vyobrazen na několika místech především pod kruchtou, pod vítězným obloukem a na biskupské oratoři. Na biskupské oratoři je kromě toho, znak kapituly, znak Českého království a erb biskupa Karla Boromejského Hanla.⁴⁸

Na sloupu vlevo pod hlavním portálem visí barokní kříž. Pod ním je umístěna umělecky propracovaná cínová křtitelnice z roku 1406, která byla původně vyhotovena pro klášter v Podlažicích. Do Katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové se dostala během pohnutého období husitských válek.⁴⁹

V bočních lodích bylo dekorativní uspořádání oken provedeno až na začátku osmdesátých let 19. století. Vitráže v presbytáři katedrály byly zhotoveny ve dvacátých

---

⁴⁵ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 64-68.

⁴⁶ Srov. Tamtéž. s. 86-88.

⁴⁷ Srov. Tamtéž. s. 97.

⁴⁸ Srov. Tamtéž. s. 44.

⁴⁹ Srov. Tamtéž. s. 54.

a třicátých letech 19. století.⁵⁰ U sloupu vpravo pod hlavním portálem je umístěna kazatelna, která byla zhotovena v roce 1869 podle návrhu Františka Schmoranze. Její sochařská výzdoba je ranním dílem Josefa Václava Myslbeka. Ve čtyřech polích jsou znázorněny reliéfy čtyř evangelistů Marka, Matouše, Lukáše a Jana s jejich typickými atributy. Baldachýn nad kazatelnou zdobí socha Dobrého Pastýře od Eduarda Veselého. Vedle již zmíněného oltáře se sochou Panny Marie kladské je v jižní lodi umístěn trojdílný oltář sv. Václava. Oltářní malby z roku 1872 od malíře Josefa Vojtěcha Hellicha zachycují sv. Václava, sv. Ludmilu a sv. Anežku. Při uzavření oltáře se v jeho centrální části objeví scéna Ježíše Krista na Olivové Hoře.⁵¹ Horní část oltáře uzavírají a dekorují sochy sv. Cyrila a Metoděje.

V severní lodi jsou kromě oltáře sv. Jana Nepomuckého z roku 1878⁵² také oltář Panny Marie Sedmibolestné s pietou od Josefa Krejčíka, socha sv. Antonína a sedm metrů vysoký pomník vojáků rakouského 18. pěšího pluku, kteří padli v prusko-rakouské válce v roce 1866.

Z roku 1898 pochází čtyři nástěnné figurální výmalby v presbytáři a čtyři medailony světců v hlavní lodi od Jana Heřmana. Obrazy v presbytáři představují zvěstování Panny Marie, narození Páně, Vzkříšení a Nanebevstoupení Páně. Medailony v hlavní lodi zobrazují čtyři světce sv. Klimenta, sv. Víta, sv. Vavřince a sv. Eduarda. Jan Heřman vyhotovil malby ve spolupráci s Karlem Špillarem a Vojtěchem Pressingem.⁵³

Vitráže západních oken byly objednány v Innsbrucku a dokončeny v roce 1874. Vitráže s vyobrazením hlavních patronů diecéze sv. Klimenta a sv. Jana Nepomuckého od moderního malíře Františka Urbana byly vytvořeny na objednávku biskupa Josefa Doubravy kolem roku 1914. Nacházíme v nich prvky folklóru.⁵⁴

Vitráž v jižní lodi katedrály znázorňující sv. Jiří věnoval prelát František Reyl v období svého působení jako kanovník Katedrální kapituly katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové. Ten také v poválečném období v roce 1918 přednesl návrh k opravě katedrály. Vojáky padlé v I. světové válce měla připomínat socha Božského Srdce

---

⁵⁰ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 119.

⁵¹ Srov. Tamtéž. s. 122.

⁵² Srov. Tamtéž. s. 115-117.

⁵³ Srov. Tamtéž. s. 122.

⁵⁴ Srov. CACHOVÁ, Tereza. – FIŠER, Marcel. – KOŽIŠKOVÁ, Judita. – KŘÍŽKOVSKÁ, Kateřina. – MARTINEK, Radek. – PODHRÁZSKÁ, Lucie. – PŘÍKAZSKÁ, Petra. a VÁVROVÁ, Zuzana. *Biskup Josef Doubrava milovník umění a mecenáš: Odkaz královéhradeckého biskupa městu Hradec Králové*. Litomyšl: H. R. G. spol., 2019. s. 66.

Ježíšova vytvořena v roce 1922 sochařem Čeňkem Vosmíkem. Socha se nachází v západní části katedrály na severní straně.⁵⁵

S ohledem na uchování hmotného dědictví katedrály Ducha Svatého nutno připomenout, že o záchranu zvonů v jejich věžích se zasadil biskup Josef Doubrava v období 1. světové války. Jak je známo, zvony byly během války používány pro vojenské účely. Starobylé zvony byly v katedrále ponechány. Odvezen byl pouze malý umíráček, který katedrále Ducha Svatého daroval prelát František Reyl. Později byl nahrazen zvonem Barbora.⁵⁶

Významným přínosem obnovy katedrály v první polovině 20. století bylo odhalení původních nástěnných maleb v děkanské sakristii v roce 1939. Malby byly restaurovány. V roce 1940 vznikla na klenbě v presbytáři galerie erbů všech královéhradeckých biskupů, která byla doplněna o erb města.⁵⁷ V roce 1941 byl v presbytáři vysvěcen oltář vyhotovený dle návrhu Emila Dufky z Brna. Sochařské výzdobu vytvořil Emil Hlavica.⁵⁸

Katedrála Ducha Svatého přispívá nejen ke kulturní kontinuitě, nýbrž zprostředkovává zcela osobní zkušenost se sakrálním prostorem. Prostor sám o sobě vzbuzuje zájem, upoutává pozornost a přispívá k rozvoji osobnosti návštěvníků. Sakrální prostor přesahuje účelovou orientaci lidského života, protože je zaměřen na výuku nejdůležitějšího předmětu, a tím je správné jednání v souladu s Božím řádem. Tímto předmětem prochází všechny generace ze všech sociálních vrstev a jeho výuka je podložena životní zkušeností. Můžeme říct, že život jednotlivce je zde provázen od svatby rodičů až po jeho vlastní smrt.⁵⁹ Interakce s historickou památkou vede k uvědomění si sounáležitosti k lidské komunitě a k touze přispět k uchování tohoto dědictví národa.⁶⁰

---

⁵⁵ Srov. CACHOVÁ, Tereza. – FIŠER, Marcel. – KOŽIŠKOVÁ, Judita. – KRÍŽKOVSKÁ, Kateřina. – MARTINEK, Radek. – PODHRÁZSKÁ, Lucie. – PŘÍKAZSKÁ, Petra. a VÁVROVÁ, Zuzana. *Biskup Josef Doubrava milovník umění a mecenáš: Odkaz královéhradeckého biskupa městu Hradec Králové*. Litomyšl: H. R. G. spol., 2019. s. 122.

⁵⁶ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 48.

⁵⁷ Srov. Tamtéž. s. 129.

⁵⁸ Srov. Tamtéž. s. 132-138.

⁵⁹ Srov. ŠTĚPÁN, Jiří, ed. *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308-2008: historická tradice v dějinách města, od chrámu ke katedrále: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové*. 2008, 2009. s. 7.

⁶⁰ Srov. ZIMMERMANNOVÁ, Marie – SKLENÁŘ, Michal – PEŠEK, Jiří. *Křesťanské kulturní dědictví: využití křesťanského dědictví: modul B: příručka pro pedagogy základních a středních škol*. Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, Katechetické a pedagogické centrum, c2012. s. 57-61.

1.3. Vliv katedrály na život církve a společnosti

Význam katedrály Ducha Svatého dokládá její vliv na celou diecézi. Diecézi spravuje diecézní biskup.⁶¹ Obzvláště pozoruhodný je život a působení královéhradeckých biskupů. Z významu slova *katedrála* vyplývá, že je katedrou, to znamená biskupským stolcem diecézního biskupa. Výjimečnost tohoto kostela nám tedy dovoluje říct, že katedrála je matkou všech kostelů a centrem náboženského života v diecézi. Katedrála je hlavním kostelem v diecézi, proto se některé obřady konají pouze zde. Mezi tyto obřady patří svěcení diecézních kněží. Nelze opomenout liturgii Zeleného čtvrtku, kdy se dopoledne diecézní biskup setkává s klérem celé diecéze. Při této liturgii jsou svěceny oleje. Ty jsou pak neseny do všech farních kostelů.

Prostředí katedrály Ducha Svatého má svoji originální atmosféru. Duch evangelia působí a jedinečným způsobem ovlivňuje styl myšlení a života nejen věřících lidí. Návštěvník zde nalézá prostor ke ztišení v soukromí a otevření se pro to, co člověka přesahuje nezávisle na náboženském vyznání. Duch Boží, který vychází z Otce i Syna, má moc probudit v srdcích lidí touhu po křesťanských hodnotách. Zvláštním způsobem si k tomu používá duchovenstvo pod vedením biskupů. Právě oni mají velký vliv na utváření společenství církve.

1.3.1. Vliv královéhradeckých biskupů na šíření vzdělanosti a kultury

Po těžkém období třicetileté války nastal v Hradci Králové ve všech oblastech proces obnovy. Do této situace dne 10. listopadu 1664 jmenoval papež Alexander VII. prvního sídelního biskupa. Stal se jím benediktin Matouš Ferdinand Sobek.⁶² Základní vzdělání se mu dostalo v klášteře benediktinů v Broumově, do kterého později sám vstoupil. Tomuto klášteři odkázal celou svoji pozůstalost, která obsahuje i zakládací listinu Biskupství královéhradeckého.⁶³

První biskup stál před velkými úkoly, které se mu po dlouhých jednáních podařilo uskutečnit. Katedrála Ducha Svatého byla po stavovském povstání zkonfiskována a předána městu s tím, že může i nadále sloužit církvi. Biskup Matouš Ferdinand Sobek se rozhodl požádat město, aby vydalo katedrálu Ducha Svatého zpět do vlastnictví církve. Dalším důležitým úkolem byl výběr místa pro biskupskou rezidenci. Jeho zájem upoutaly

---

⁶¹ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund – HORÁK, Zboj. *Církevní právo*. Praha: Leges, 2016. s. 142.

⁶² Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 64.

⁶³ Srov. Tamtéž. s. 30.

tzv. Gallasovské domy, které se nacházely v blízkosti jezuitské koleje.⁶⁴ Logicky můžeme proto vyvodit, že rozhodnutím koupit právě tyto domy chtěl navázat na již započaté dílo jezuitů. Můžeme se také domnívat, že očekával pomoc jezuitů při šíření katolické víry ve společnosti s hluboce zakořeněnou utrakvistickou tradicí.

Ve své době byl biskup Matouš Ferdinand Sobek uznávaný jako velký znalec češtiny. Podpořil založení tzv. *Dědictví svatováclavského*. Jana Croý ve své publikaci neuvádí, že družstvo založil jezuita Matěj Šteyer v roce 1669. Podrobnější informace nalezneme v publikaci Jaroslava Kadlece.⁶⁵ Zmíněné družstvo *Dědictví svatováclavské*, které vydávalo českou katolickou literaturu, mělo pro společnost nemalý přínos. Na tuto tradici s jistým časovým odstupem navázali biskupové Jan Bedřich Valdštejn a Jan Adam Vratislav.

Biskup Matouš Ferdinand Sobek byl velkým ctitelem svatého Václava. Inicioval zařazení svátku svatého Václava do římského kalendáře světců. Později, když již působil jako arcibiskup pražský, se v roce 1673 zasadil o svatořečení jednoho z českých národních patronů Jana Nepomuckého.⁶⁶ Během svého působení již na pražském stolci dal arcibiskup Matouš Ferdinand Sobek spolu s Janem Bedřichem hrabětem z Valdštejna podnět k přeložení katolické Bible do českého jazyka. Tento důležitý úkol byl svěřen jezuitům Matěji Šteyerovi, Jiřímu Konstanci a Janu Barneru. Při své práci se opírali o *Benátskou Bibli* a vytvořili vzácné dílo *Bibli Svatováclavskou*.

Jedním z významných činů, který měl vliv na značnou část královéhradecké diecéze, bylo postavení kostela a kláštera servitů na Hoře Matky Boží v Králíkách. Toto monumentální dílo přinášelo nové a hluboce promyšlené koncepce. Tobiáš Jan Becker započal stavbu v roce 1695, a to v období, kdy narůstal vliv luteránů a na venkově i v horských oblastech ožívaly pohanské zvyky. Poutní místo Králíky vzbuzovalo obdiv již jeho současníků. Tímto mimořádným činem si Tobiáš Jan Becker získal přízeň císaře Leopolda I., který ho doporučil na úřad koadjutora. K tomuto však nedošlo, protože tehdejší biskup Bohumír Kapoun zemřel, a tak šest dnů po jeho smrti byl papežem Klimentem XI. ustanoven Tobiáš Jan Becker královéhradeckým biskupem.⁶⁷ Během jeho episkopátu se výrazně změnil k lepšímu vztah královéhradeckého biskupství a města.⁶⁸

---

⁶⁴ Srov. CROÝ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 73-74.

⁶⁵ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. s. 94.

⁶⁶ Srov. CROÝ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 77.

⁶⁷ Srov. Tamtéž. s. 93.

⁶⁸ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 17.

Na dílo biskupa Tobiáše Jana Beckra navázal stavebník biskup Jan Adam Vratislav. V roce 1713 zuřila morová epidemie, a proto se biskup rozhodl svěřit Hradec Králové i celou diecézi pod ochranu sv. Klimenta. Epidemie se městu vyhnula a jako projev poděkování měla být postavena kaple zasvěcena sv. Klimentu. Stavební projekt byl zadán architektovi Janu Blažejí Santinimu. Zmíněná stavba je považována za jeho nejzdařilejší královéhradeckou stavbu.⁶⁹ Gotická kaple byla zbořena a místo ní byla vystavěna barokní kaple. Na její výstavbě se finančně podílelo několik významných šlechtických rodů ze severovýchodních Čech, částečně město a osobním darem přispěl i papež Kliment XI. Pozdější papež Kliment XII. v roce 1737 daroval bratru biskupa Jana Adama Vratislava, biskupovi Janu Josefovi Vratislavovi ostatky sv. Klimenta pro Katedrálu Ducha Svatého. Ostatky byly z Říma přivezeny do Hradce Králové s příloženou papežskou listinou.⁷⁰ Kromě kaple sv. Klimenta nechal biskup Jan Adam Vratislav na Velkém náměstí postavit na poděkování devatenáct metrů vysoký Mariánský sloup.⁷¹ Za jeho episkopátu pracoval v Hradci Králové také Petr Brandl. Z jeho umělecké tvorby kromě jiného pochází obraz svatého Antonína Poustevníka. Obraz byl namalován v roce 1726 a je vsazen do oltáře svatého Antonína Poustevníka v severní lodi katedrály Ducha Svatého.⁷²

Královéhradečtí biskupové měli vliv nejen na náboženské, společenské a kulturní události týkající se města a diecéze Hradec králové, nýbrž i na významné události spojené s císařským dvorem. Jednou z těchto událostí byla v roce 1723 korunovace císaře Karla VI. na českého krále. Při této příležitosti vykonával biskup Václav Košínský roli asistenta po boku pražského arcibiskupa Ferdinanda Khunberga. Dodnes se zachovali dvě soupravy mešních rouch pořízené ke korunovaci a drahocenný pektorál, který obdržel od císaře jako dar.⁷³ Během působení biskupa Václava Košínského došlo v roce 1729 ke svatořečení Jana Nepomuckého.⁷⁴ Iniciátorem svatořečení Jana Nepomuckého byl královéhradecký rodák pedagog, dějepisec a obhájce českého jazyka jezuita Bohuslav Balbín.⁷⁵ Velké oslavy se konaly nejen v Praze, nýbrž také v královéhradecké katedrále Ducha Svatého.

---

⁶⁹ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 109.

⁷⁰ Srov. NĚMEČEK, Jiří. *Kaple sv. Klimenta v Hradci Králové*. Hradec Králové, 2017. s. 45-49.

⁷¹ Srov. SRP, Zdeněk. *Královéhradecké biskupství v proměnách staletí*. Hradec Králové: Garamon, 2005. s. 36.

⁷² Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 98.

⁷³ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 139.

⁷⁴ Srov. DOSKOČIL, Jan. *Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové*. Hradec Králové: Garamon ve spolupráci s občanským sdružením Katedrála 2008 o.s., 2010. s. 30.

⁷⁵ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. s. 126.

Do období episkopátu Jana Josefa Vratislava spadají čtyřicátá léta 18. století. Nechceme se zde zmiňovat o těžkých bojích o rakouské dědictví, ale zdůraznit starost pastýře diecéze o poddané ve svém panství. Pro zlepšení situace dělníků zřídil v roce 1744 sklárnu ve Vortové a později i na Chlumu. Do té doby tam bylo pivo dováženo z Podlažic, nechal proto postavit pivovar přímo na Chlumu.⁷⁶ S ohledem k politické a válečné situaci v zemi byl i přes svoji nevoli u příležitosti korunovace Marie Terezie ustanoven za vykonavatele role asistenta po boku olomouckého biskupa Jana Arnošta Lichtensteina-Kastelkorna.⁷⁷

Do nastávajícího období přichází výrazná kritika Tovaryšstva Ježíšova, která má v českých zemích za cíl omezit vliv jezuitského řádu nejen na pražské univerzitě, nýbrž v celém školském systému. V té době byla velká část vysokého školství v rukou jezuitského řádu. Jezuitský řád byl zřizovatelem mnoha gymnázií. Největší ránou zasazenou školství bylo proto omezení působení jezuitského řádu a posléze jeho zrušení. Nakonec se totiž oponentům z více krajín podařilo dosáhnout toho, že dne 21. července 1773 vyhlásil papež Kliment XIV. zrušení Tovaryšstva Ježíšova. V Hradci Králové byl jezuitský kostel 16. října 1773 uzavřen a společně s veškerým majetkem jezuitů zabaven do státní správy. Velká část majetku byla rozprodána v dražbě již 18. října 1773.⁷⁸

Příprava na válku o bavorské dědictví se nevyhnula ani Hradci Králové. Na konci 70. let 18. století se zde budovala vojenská pevnost. Začátkem roku 1778 obdržel biskup Josef Adam Arco nařízení k demolici kostela svatého Pavla. V květnu 1778 bylo civilní obyvatelstvo města z bezpečnostních důvodů vysídlováno a katedrální kapitula i seminaristi se uchýlili na zámek v Chrasti. Konflikt se sice obešel bez bitev, ale následky po morové epidemii a finanční zátěži město oslabili.⁷⁹

Změny ve vztahu státu a církve byly významné a císařovna Marie Terezie se snažila uplatňovat neomezenou svrchovanost státu. Církev měla svobodu pouze v záležitostech šíření víry, udílení svátostí a v dohledu nad dodržováním vnitřní disciplíny církve. Teologické spisy byly přísně cenzurovány. Právní procesy církve byly do hloubky narušeny.⁸⁰

---

⁷⁶ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 138.

⁷⁷ Srov. POLEHLA, Petr (ed.). *350 let královéhradecké diecéze*. Červený Kostelec: MERVART, Pavel. 2015. s. 439.

⁷⁸ Srov. DOSKOČIL, Jan. *Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové*. Hradec Králové: Garamon ve spolupráci s občanským sdružením Katedrála 2008 o.s., 2010. s. 31-32.

⁷⁹ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 159.

⁸⁰ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. s. 150-151.

Jako nástupce biskupa Josefa Adama Arca měl tedy biskup Jan Leopold Hay nelehkou pozici. Díky svým osvícenským postojům se ovšem těšil přízni císařovny Marie Terezie a císaře Josefa II. Zvláště císařovna ho na začátku jeho působení výrazně finančně podporovala. Vzhledem k důvěře, kterou měl na vídeňském císařském dvoře, byl považován více za politika než za pastýře.⁸¹

Navzdory nepřízni dobových poměrů můžeme za přínos josefínských reforem považovat změnu uspořádání farností. Zvýšil se počet farností a vzniklo nové diecézní členění. V roce 1782 rozhodl císař o připojení bývalého chrudimského a čáslavského kraje ke královéhradecké diecézi. Na území diecéze tak bylo 24 vikariátů. V souvislosti s výstavbou pevnosti a reformou organizace diecéze uvažoval císař Josef II. dokonce o přemístění sídla biskupství do Chrudimi.⁸² Biskup Jan Leopold Hay diplomatickým způsobem přesvědčil císařský dvůr o nutnosti zachování sídla biskupství v Hradci Králové, a sice z finančních důvodů.⁸³ Dvůr tyto důvody uznal a biskupství bylo zachováno v Hradci Králové.

Reforma vyhlášena císařem Josefem II. se dotkla nejen klášterů, nýbrž hluboce zasáhla i do zvyklostí týkajících se pohřbívání. V roce 1784 bylo zakázáno pohřbívat na hřbitově kolem katedrály. V roce 1793 byl tento hřbitov zrušen. Nový hřbitov byl zřízen v městské okrajové části Pouchov.⁸⁴

Z iniciativy biskupa Jan Leopolda Haje se měla uskutečnit modernizace katedrály Ducha Svatého. O tomto záměru informoval císaře Josefa II. během jeho návštěvy v Hradci Králové v roce 1786 a zároveň mu předložil finanční stránku rekonstrukce. Pro uskutečnění svého plánu si vybral rakouského umělce Ignaze Unterbergera. Úprava v klasicistním stylu si nezískala uznání a později při regotizaci za biskupa Karla Boromejského Hanla byla úplně zrušena. Větší úspěch měl biskup Jan Leopold Hay při záchraně iluminovaných kancionálů hradeckého literárního bratrstva. Podporoval vědeckou práci a osvětu.⁸⁵ V roce 1791 u příležitosti korunovace Leopolda II. vykonával roli asistenta po boku pražského arcibiskupa Antonína Petra Příchofského.⁸⁶ Velkou přízní zahrnoval zakladatele bohemistiky a slavistiky Josefa Dobrovského

---

⁸¹ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 161-163.

⁸² Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 19-20.

⁸³ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 161-163.

⁸⁴ Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 101.

⁸⁵ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 166-168.

⁸⁶ Srov. POLEHLA, Petr (ed.). *350 let královéhradecké diecéze*. Červený Kostelec, 2015. s. 439.

a malíře Jana Antonína Venuta.⁸⁷ Jan Antonín Venuto představil poprvé svoje kresby veřejně právě s přispěním biskupa Jana Leopolda Haye.⁸⁸

Do života venkova zasáhli zvláště biskupové zajímající se o zemědělství. Biskup Maria Tadeáš Trautmannsdorf s oblibou zakládal aleje a nechal sázet ovocné stromy podél cest. Velkou mírou se zasloužil o reformu školství.⁸⁹ Po smrti císaře Josefa II. byl císařský dvůr otevřen pro zajištění dostatku duchovních. Z tohoto důvodu císař František II. povolil zakládání nebo obnovu filosofických ústavů. V Litomyšli tak mohlo být v roce 1802 obnoveno piaristické filosofické studium.⁹⁰ Ve stejném roce na žádost biskupa Maria Tadeáše Trautmannsdorfa císař František II. povolil zřídit tříletý a později čtyřletý teologický institut. Od roku 1818 zde byla zavedena výuka českého jazyka a literatury, za což mu patří prvenství. Obnovil gymnázium v Havlíčkově Brodě a podporoval filozofický institut v Litomyšli. Rozšířil výuku na klášterních školách v Broumově a v Želivě. Podporoval městskou školu v Chrasti. Společně s šířením vzdělanosti povzbuzoval k zakládání knihoven, a to jak ve městech, tak na venkově. Trautmannsdorfská knihovna v biskupské rezidenci, která je jeho osobním darem, nese dodnes jeho jméno.⁹¹ V knihovně jsou uloženy především knihy zaměřené na filosofii, teologii, dějiny a církevní i světské právo. K nejvzácnějším z nich se řadí Biblia Sacra Vulgata. Rukopis pochází z druhé poloviny 14. století. Část knihovny tvoří knihy s různou odbornou tematikou. Patří k nim spisy z filosofie, geografie, matematiky, hospodářství, stavitelství, sociologie, politiky atd.⁹²

Posledním biskupem šlechtického původu byl Alois Josef Kolovrat. Během jeho působení se královéhradecký seminář osamostatnil od Prahy. Od roku 1821 patřili mezi povinné předměty český jazyk a literatura. Do výuky byly zařazeny zemědělské nauky, ekonomika a pedagogika.⁹³

Na episkopát Aloise Josefa Kolovrata navazuje biskup Karel Boromejský Hanl. Episkopát prvního biskupa nešlechtického původu byl zásadní a trval čtyřicet dva let. Stal se svědkem prudkého celosvětového průmyslového rozvoje. Nebál se technického pokroku. Zapojil se do budování silnic a nechal postavit velkou síť komunikací.

---

⁸⁷ Srov. SVOBODA, Ladislav. – VESELÝ, Aleš. – ZEILIGER, Elisabeth. *Jan Antonín Venuto a jeho dílo: Johann Anton Venuto und sein Werk*. Havlíčkův Brod: Galerie výtvarného umění, 2018. s. 16.

⁸⁸ Srov. Tamtéž. s. 11.

⁸⁹ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 173.

⁹⁰ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. s. 171.

⁹¹ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 175-176.

⁹² Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 191.

⁹³ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 183-184.

Jako stoupenec pokroku byl v roce 1845 přizván na otevření železniční dráhy Praha – Vídeň. Věnoval se ale i zemědělství a podporoval zvláště ovocnářství. Z velké části se zasloužil o opravu mnoha církevních budov v královéhradecké diecézi.⁹⁴

Záleželo mu ovšem především na duchovním růstu diecéze, proto v roce 1849 využil politické situace, která byla příznivě nakloněna katolické církvi. Vyhověl žádosti koclířovského faráře Antonína Kukly a povolil lidové misie.⁹⁵ Katolické církvi bylo v té době uznáno právo samostatně spravovat církevní záležitosti. V roce 1855 došlo k podepsání konkordátu mezi habsburskou monarchií a Apoštolskou stolicí. Katolická církev tedy byla opět pod přímým vlivem papeže.⁹⁶ Lidové misie měly velký ohlas a setkaly se s nadšením prostého obyvatelstva. Rychle se šířily po celé diecézi a kostely se opět plnily věřícími. Za tuto iniciativu si vysloužil pochvalu papeže i císaře. Byl to biskup Karel Boromejský Hanl, který v královéhradecké diecézi nařídil každoroční exercicie pro kněze.⁹⁷

Založil fond pro vydávání českých knih. Prostřednictvím tohoto fondu byl vydán český kancionál a chorální kniha. Byla mu ovšem blízká i sociální a pedagogická činnost. S nadšením se věnoval mládeži a ve své pedagogické činnosti používal moderní metody. Například pro výuku slohu zaváděl korespondenci studentů mezi farnostmi. Rovněž on zakládal školní a farní knihovny.⁹⁸

V roce 1845 založil na zámku v Chrasti přadláckou praktickou školu pro dívky. Tyto školy byly koncem 19. století ve východních Čechách velmi oblíbené. Dívky se učily předení lněného vlákna pro výrobu jemně zpracovaných látek a krajek. K těmto účelům se len pěstoval na polích v Chlumu a ve Vortové.⁹⁹ V pozvedání školství dosáhl biskup Karel Boromejský Hanl vrchol založením chlapeckého internátu – konviktu, který nesl jméno biskupova patrona *Borromaeum*. Do kněžského semináře postaveného v roce 1859 se tak mohli hlásit i nadaní chlapci ze sociálně slabších vrstev již v nižším věku. Stavbu provedl stavitel František Dobrkovský a sochařské práce jsou dílem Martina Ježka.¹⁰⁰

Mezi studenty, kteří po ukončení studia nešli cestou kněžství, patří např. Vincent Strouhal, který v letech 1903-1904 působil jako rektor Univerzity Karlovy. V letech

---

⁹⁴ Srov. CROŤ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 188-194.

⁹⁵ Srov. Tamtéž. s. 199-203.

⁹⁶ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. s. 205.

⁹⁷ Srov. CROŤ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 199.

⁹⁸ Srov. Tamtéž, 2014.199.

⁹⁹ Srov. Tamtéž. s. 200-201.

¹⁰⁰ Srov. POLEHLA, Petr (ed.). *350 let královéhradecké diecéze*. Červený Kostelec, 2015. s. 265.

1892-1899 pobýval v konviktu několikanásobný československý mistr pošt a železnic Emil Franke. Část svého studia zde prožil i budoucí herec František Filipovský. Za zmínku stojí i jméno malíře Felixe Jeneweina.¹⁰¹ Některá jeho díla můžeme díky odkazu biskupa Josefa Doubravy obdivovat v Galerii moderního umění v Hradci Králové.

Významnou událostí v období episkopátu biskupa Karla Boromejského Hanla bylo jubileum 200 let královéhradecké diecéze. Přál si důstojné oslavy, k čemu měla přispět rekonstrukce katedrály Ducha Svatého. Rekonstrukcí byla myšlena především regotizace, kterou měla provést *Jednota k opravení katedrálního chrámu Páně Královéhradeckého*. Spolek pro restaurování katedrály byl ustanoven v roce 1862. V jeho čele byl kapitulní děkan Jan Nepomuk Rais. Kurátorem jednoty byl hejtman krajský hr. Bedřich Michna.¹⁰² K uskutečnění tohoto úkolu byl vybrán stavitel František Schmoranz ze Slatiňan. Chrámů měla být zvenku i zevnitř vrácena gotická podoba. Jak již bylo zmíněno, všechny negotické prvky byly odstraněny a tím zanikla předchozí klasicistní podoba z období působení biskupa Jana Leopolda Haje. Období regotizace katedrály Ducha Svatého probíhalo ve stejnou dobu, kdy měla být v Praze dostavěna katedrála Svatého Víta. Královéhradecká diecéze v tomto směru tedy nezaostávala.¹⁰³

Na odkaz biskupa Karla Boromejského Hanla navázal biskup Josef Jan Evangelista Hais. Do oblasti výchovy a vzdělávání zasáhl v roce 1881, když založil ústav pro výchovu hluchoněmých dětí. Ústav pojmenoval *Rudolfinum*, a to na počest sňatku korunního prince Rudolfa a Štěpánky Belgické.

Velkým krokem vpřed v oblasti národnostní spravedlnosti bylo rozhodnutí, aby všechny písemnosti podané na konzistoři Biskupství královéhradeckého byly vyřizovány v tom jazyce, v jakém byly podány. Zároveň zavedl české exercicie pro český klérus. Byl velkým podporovatelem umění a na obnovu a restaurování uměleckých děl vynakládal nemalé finanční prostředky. Jeho zásluhou byla v budově biskupské rezidence vybudována prostorná Trautmannsdorfská knihovna. Knihovnu v roce 1881 uspořádal ThDr. František Šulc. Součástí Trautmannsdorfské knihovny je i *Pamětní kniha biskupství*. Napsal ji královéhradecký biskup Karel Boromejský Hanl. Jako první historik

---

¹⁰¹ Srov. POLEHLA, Petr (ed.). *350 let královéhradecké diecéze*. Červený Kostelec, 2015. s. 273.

¹⁰² Srov. NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové, 2008. s. 106.

¹⁰³ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 201.

biskupství napsal odkaz pro své nástupce, kteří z *Pamětní knihy* měli mít možnost čerpat inspiraci. Projevila se v ní především kronikářská, literární a vědecká činnost.¹⁰⁴

S rozvojem industrializace se rychle měnil životní styl. Do popředí se dostávaly sociální a národnostní problémy. Veřejnost byla politickými stranami a vůdci státu klamána vizí snadného dosažení štěstí prostřednictvím volnosti a materiálních věcí. Společnost byla vedena k životu bez Boha, pravdy, pravé svobody a zodpovědnosti. Pohodlnost se měla stát smyslem lidského bytí. Ve druhé polovině 19. století se církev snaží přizpůsobit své aktivity měnící se společnosti.¹⁰⁵

V pořadí již devatenáctý královéhradecký biskup Eduard Jan Nepomuk Brynych se zaměřoval na otázky dělnické vrstvy v duchu sociální encykliky papeže Lva XIII. *Rerum Novarum* vydané v roce 1891. Pravdivě se snažil pojmenovat veřejně hlášané lži a ukazoval správnou cestu.¹⁰⁶ Obhajoval český národ i přesto, že se tím dostal do konfliktu s vídeňskou vládou a císařským dvorem.¹⁰⁷

Od počátku svého působení se věnoval literární činnosti, pro kterou nacházel inspiraci v prostředí venkova, kam chodil vypomáhat. Uvědomoval si, že není možné, aby kněz působil pouze z kazatelny. Byl přesvědčen o tom, že politika může být spravedlivější a poctivější pouze tehdy, když bude postavena na křesťanských zásadách. Ve svých písemnostech varoval před liberalizmem, socialismem a komunizmem. Viděl v nich rozklad mravnosti a národního cítění. Předvídal neodvratný střet ateistické ideologie a křesťanství.¹⁰⁸

Právě proto kladl velký důraz na duchovní obnovu kléru i laiků. Promyšlená pastorace ve spolicích a ve veřejném životě měla zasáhnout nejširší vrstvy. Byl tak položen základ později založené *Katolické akci*. Pozornost biskupa Eduarda Jana Nepomuka Brynych byla s otcovskou péčí obzvlášť zaměřena na kněze, a proto pamatoval i na jejich zdraví. Za pomoci trutnovského děkana, preláta Františka Kernera založil v Janských Lázních kněžské sanatorium nazvané *Marianum*.¹⁰⁹

Katolický tisk považoval za kazatelnu pro široké vrstvy. Jana Croý se nezmiňuje o tom, že na jeho podnět v roce 1893 bylo založeno politické tiskové *Družstvo svatého Jana Nepomuckého* v Hradci Králové. Jak uvádí ve své publikaci Matěj Havel, mělo

---

¹⁰⁴ Srov. CROÝ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 205-206.

¹⁰⁵ Srov. HAVEL, Matěj. *František Reyl: kněz, vědec, politik*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. s. 21.

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž. s. 219.

¹⁰⁷ Srov. POLEHLA, Petr (ed.). *350 let královéhradecké diecéze*. Červený Kostelec, 2015. s. 162.

¹⁰⁸ Srov. CROÝ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 220.

¹⁰⁹ Srov. Tamtéž. s. 221.

tak vzniknout vydavatelství katolických apologetických tiskovin jako protiváha proticírkevního a protináboženského tisku. Značné množství textů publikoval rektor kněžského semináře prelát František Reyl a sice v měsíčníku *Časové úvahy*.¹¹⁰ Ten se také v roce 1894 projevil jako polemik, když vydal spis na obranu úcty k svatému Janu Nepomuckému. Ve své polemice nazvané *Obrana úcty svatojanské pro dru Herbenovi* předložil přehled historického bádání o světcí Janu Nepomuckém.¹¹¹

V roce 1895 založil biskup Eduard Jan Nepomuk Brynych pro odbornou veřejnost časopis *Obnova*. Neodborné veřejnosti byl určen týdeník *Štít*. Zřídil Tiskové družstvo, pro které zakoupil slavnou Pospíšilovu knihtiskárnu. Biskup Eduard Jan Nepomuk Brynych i přes všechny obtíže doby postavil tři významné budovy, kterými jsou spolkový svatovojtěšský dům *Adalbertinum* postavený podle projektu jaroměřského architekta Františka Hellmanna, budova *Nového Rudolfiny* od Arnošta Jeničovského a budova *Nového Borromea*. Záleželo mu na tom, aby v každé obci byl zřízen katolický spolek, který by měl vliv na kulturní, společenský a náboženský život. Otevřeně hájil národní zájmy zvláště v roce 1895 po zrušení Badeniho jazykového nařízení o zrovnoprávnění češtiny s němčinou. V roce 1896 vydal první katechizmus nazvaný *Oltář*. Chtěl tím docílit jednotnou výuku náboženství. V tomto směru se však setkal s nepochopením.¹¹²

Ve spolkovém svatovojtěšském domě *Adalbertinum*, postaveném v roce 1897, sídlilo Tiskové družstvo stejně jako další podpůrné spolky, jakými byla například *Jednota katolických tovaryšů*, *Orel*, ženský vzdělávací spolek *Anežka*, diecézní *Jednota Cyrillská* a v pozdějších letech zde měl sídlo i sekretariát *Lidové strany*. Spolkové domy s takto širokým působením a využitím pro veřejnost nechal postavit také v Chrasti a Proseči.¹¹³ Další významnou vzdělávací instituci zřídil biskup Eduard Jan Nepomuk Brynych v Chrasti v roce 1898. Jednalo se o měšťanskou a pokračovací školu pro dívky, ve které vyučovaly Školské sestry.¹¹⁴

Během episkopátu Eduarda Jana Nepomuka Brynychy byla dokončena regotizace katedrály. Na výmalbách v hlavní lodi se podíleli malíři Jan Heřman, Karel Špilar a Vojtěch Pressing.¹¹⁵

---

¹¹⁰ Srov. HAVEL, Matěj. *František Reyl: kněz, vědec, politik*. Červený Kostelec, 2016. s. 125-126.

¹¹¹ Srov. Tamtéž. s. 131.

¹¹² Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 222.

¹¹³ Srov. Tamtéž. s. 222.

¹¹⁴ Srov. Tamtéž. s. 223.

¹¹⁵ Srov. Tamtéž. s. 226.

Za zmínku jistě stojí zjištění Matěje Havla, že posledním veřejným úkonem Eduarda Jana Nepomuka Brynychy bylo vysvěcení budovy *Nového Borromea*, postaveného v roce 1902 podle projektu Viktora Weinhengsta. Všeobecně známými se zde staly večerní debaty preláta Františka Reyla se studenty o náboženských a sociálních otázkách. Otevřel *Nové Borromaeum* pro učně z celého Hradce Králové.¹¹⁶

Nástupce biskupa Eduarda Jana Nepomuka Brynychy, kterým se stal biskup Josef Doubrava, měl čelit mnohem složitějším a tvrdším problémům doby, jakými byli 1. světová válka, rozpad monarchie a vznik Československé republiky, rozkol v katolické církvi a vznik církve Československé. Po pádu monarchie si zachoval kladný vztah k panovníkovi a těšil se důvěře císaře, dnes již blahorečeného Karla I.¹¹⁷ I přes svou mírnou povahu ostře kritizoval náboženské názory Tomáše G. Masaryka.¹¹⁸

V porovnání s publikací Jany Croý se Matěj Havel ve své publikaci o působení královéhradeckého preláta Františka Reyla podrobněji věnuje politickému protináboženskému zaměření vlády státu v období episkopátu Josefa Doubravy. Uvádí, že dne 23. října 1906 se v hradeckém *Adalbertinu* konala pověstná přednáška Tomáše G. Masaryka, ve které kritizoval katolicismus a církve. Prelát František Reyl naproti tomu hájil stanoviska katolické církve. Diskuse a polemiky na zmíněnou přednášku se následně objevily v náboženském i protináboženském tisku. Přispěl k tomu Tomáš G. Masaryk především tím, že se nedržel dohodnutého tématu. Prelát František Reyl uváděl jako důvod pro nutnost existence církve skutečnost, že člověk může v náboženství růst pouze ve společnosti, protože je bytost společenská.¹¹⁹

Prelát František Reyl měl bohaté zkušenosti v práci s mládeží, které nabyl během svého působení na reálním gymnáziu v Hradci Králové a v *Borromaeu*.¹²⁰ Toho po smrti biskupa Eduarda Jana Nepomuka Brynychy využil nově jmenovaný biskup Josef Doubrava a jmenoval ho komisařem středních škol v Pardubicích a reálky v České Třebové.¹²¹ V období vykonávání úřadu komisaře se prelát František Reyl zaměřil na fenomén sebevražd studentů, a to ze sociologického aspektu. Za hlavní příčinu označil nemravní život a tím primárně nemyslel sexuálně zhýralý život, nýbrž nedostatek řádu, disciplíny a zodpovědnosti. Další příčinu sebevražd viděl v sexuální výchově v příliš

---

¹¹⁶ Srov. HAVEL, Matěj. *František Reyl: kněz, vědec, politik*. Červený Kostelec, 2016. s. 58-59.

¹¹⁷ Srov. CROÝ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 229.

¹¹⁸ Srov. Tamtéž. s. 229.

¹¹⁹ Srov. HAVEL, Matěj. *František Reyl: kněz, vědec, politik*. Červený Kostelec, 2016. s. 80-85.

¹²⁰ Srov. Tamtéž. s. 144.

¹²¹ Srov. Tamtéž. s. 95.

raném věku. V neposlední řadě připisoval problém rostoucího počtu sebevražd médiím, která jednotlivé případy předkládala natolik podrobně, jako kdyby se jednalo o příklad hoden následování. V jistém ohledu s ním souhlasil i jeho neustálý oponent Tomáš G. Masaryk. Prelát František Reyl připisoval nárůst sebevražd a kriminality nedostatečné náboženské výchově. Vnitřní rozpor mladých spatřoval i v nedostatečné nebo nevhodné výchově v rodině. S výzvou k nápravě se proto obracel na křesťanské rodiny, které mají prvořadý vliv na formování charakteru dětí a mládeže. Pozornost zaměřoval na nedostatečnou státní podporu a řešení viděl v přijetí vhodných sociálních zákonů a zavedení sociálních dávek. Obhajoval výuku katolického náboženství na školách v období, kdy se uvažovalo o jejím zrušení. Velmi často mluvil o problémech mládeže, dělnické třídy a bytové otázce. Zapojoval se do politických diskusí na tato témata.¹²²

Během působení biskupa Josefa Doubravy v úřadu byl svolán V. všeobecný sjezd katolíků. Sjezd se konal ve dnech 29. srpna 1909 až 31. srpna 1909. Cílem sjezdu bylo zdůraznit, že náboženství je veřejnou záležitostí. Z tohoto důvodu se mají křesťanské zásady uplatňovat ve všech oblastech veřejného života. V politické, hospodářské, kulturní i charitativní oblasti mají být zřetelné znaky křesťanství.¹²³

Ještě když Josef Doubrava působil jako kněz v Praze, stal se v roce 1891 jednatelem Křesťanské akademie, která odborným způsobem pečovala o církevní umění. Díky svým znalostem soudobého umění byl jmenován členem správní rady Národního muzea. Tomuto působení vděčil za to, že osobně znal naše nejlepší umělce tehdejší doby, jakými byli Josef Václav Myslbek, Václav Brožík, Maximilián Pirner, František Ženíšek, Max Švabinský a další. Celoživotní spolupráci navázal s Josefem Fantou, kterému svěřil nejvýznamnější stavební úkoly v královéhradecké diecézi.

Během svého episkopátu nashromáždil osobní sbírku uměleckých děl. Díla této kolekce, pocházejí z konce 19. a začátku 20. století. Její velkou část ve své závěti velkoryse odkázal městu Hradec Králové pro pozdější Galerii moderního umění. V této části pozůstalosti byla umělecká díla např. Mikoláše Alše, Júlia Mařáka, Maximiliána Pirnera, Františka Sequense, Antonína Slavíčka, Hanuše Schweigera, Františka Ženíška,

---

¹²² Srov. HAVEL, Matěj. *František Reyl: kněz, vědec, politik*. Červený Kostelec, 2016. s. 145-148.

¹²³ Srov. CACHOVÁ, Tereza. – FIŠER, Marcel. – KOŽÍŠKOVÁ, Judita. – KŘÍŽKOVSKÁ, Kateřina. – MARTINEK, Radek. – PODHRÁZSKÁ, Lucie. – PŘÍKAZSKÁ, Petra. a VÁVROVÁ, Zuzana. *Biskup Josef Doubrava milovník umění a mecenáš: Odkaz královéhradeckého biskupa městu Hradec Králové*. Litomyšl: H. R. G. spol., 2019. s. 46-47.

Františka Urbana a dalších.¹²⁴ Záměrem biskupa Josefa Doubravy bylo předat budoucím generacím díla, která mají schopnost milovníky umění přenést do světa vzpomínek a kontempace. Nešlo mu v první řadě o popularitu umělce. Obdivuhodnost odkazu celé kolekce je v upřednostnění společných zájmů před vlastními zájmy. Celá kolekce nevznikla jako investice pro budoucí osobní zisk, nýbrž jako investice zachování paměti pro budoucí generace.¹²⁵

U příležitosti 100 let od sepsání závěti biskupa Josefa Doubravy byla větší část jeho odkazu v roce 2019 vystavena v Galerii moderního umění v Hradci Králové. Na tuto výstavu si město muselo počkat několik desetiletí. Jana Croy, Matěj Havel ani Jiří Němeček se o této sbírce obšírněji nezmiňují. Považuji tento kulturní a umělecký odkaz biskupa Josefa Doubravy městu Hradec Králové za natolik významný, že bych mu chtěl věnovat více pozornosti.

Po smrti biskupa Josefa Doubravy 20. února 1921 bylo zastupitelstvo Hradce Králové na čele se starostou města Františkem Ulrichem vyrozuměno o jeho odkazu. Dar biskupa Josefa Doubravy byl městu následně předán. Sbírkou měla být umístěna ve výstavním sálu městského muzea. Jak se brzy ukázalo, byly prostory k tomuto účelu nevhodné. Otevření galerie bylo budoucností, ale dar biskupa Josefa Doubravy měl velký vliv. Přispěl k tomu, že další dárci následovali jeho příklad, a tak se sbírka pro budoucí Galerii moderního umění brzy rozšířila. Touha po galerii již nebyla pouze touhou malého okruhu milovníků umění na čele se starostou Františkem Ulrichem. Vznikl dokonce projekt pro novou městskou galerii, který projektoval Josef Gočár. Tento projekt ovšem nebyl realizován.¹²⁶ Teprve po patnácti letech došlo k instalaci části sbírky v budově bývalé městské radnice Hradce Králové. Avšak i přes učiněné úpravy byly tyto prostory nevyhovující. Provizorní obrazárna tak byla v roce 1938 pro veřejnost uzavřena. V roce 1944 byla návaznost jednotlivých celků rozvolněna a následně zahrnovala mnohem menší počet obrazů.¹²⁷

Na výstavách Krajské galerie v letech 1954-1989 se díla z odkazu biskupa Josefa Doubravy objevovala jen zřídka. Důvodem byla cílená snaha přerušit tradici a některé

¹²⁴ Srov. CROY, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 233-234.

¹²⁵ Srov. CACHOVÁ, Tereza. – FIŠER, Marcel. – KOŽÍŠKOVÁ, Judita. – KŘÍŽKOVSKÁ, Kateřina. – MARTINEK, Radek. – PODHRÁZSKÁ, Lucie. – PŘÍKAZSKÁ, Petra. a VÁVROVÁ, Zuzana. *Biskup Josef Doubrava milovník umění a mecenáš: Odkaz královéhradeckého biskupa městu Hradec Králové*. Litomyšl: H. R. G. spol., 2019. s. 31.

¹²⁶ Srov. CACHOVÁ, Tereza. – FIŠER, Marcel. – KOŽÍŠKOVÁ, Judita. – KŘÍŽKOVSKÁ, Kateřina. – MARTINEK, Radek. – PODHRÁZSKÁ, Lucie. – PŘÍKAZSKÁ, Petra. a VÁVROVÁ, Zuzana. *Biskup Josef Doubrava milovník umění a mecenáš: Odkaz královéhradeckého biskupa městu Hradec Králové*. Litomyšl: H. R. G. spol., 2019. s. 18-20.

¹²⁷ Srov. Tamtéž. s. 23-26.

osobnosti vymazat z paměti národa. Pokud bylo nějaké dílo vystaveno, tak bez uvedení původu akvizice.¹²⁸

V této souvislosti rozhodně stojí za zmínku, že například v dílech Františka Urbana můžeme objevit netradiční znázornění postav svatých se znaky folklóru. Podobně jako v pojetí českého betléma od Mikoláše Alše, ve kterém jsou oděvy postav ozdobeny výšivkou podle lidových krojů. Vyobrazení postav svatých tímto způsobem mělo být připomínkou pro dělníky, kteří odešli za prací z venkova do města.¹²⁹ Proto můžeme tato díla hodnotit z pohledu zachování tradice jako opravdu originální.

Se jménem Františka Urbana se pojí dvě vitráže v katedrále Ducha Svatého. Navrhl je a maloval na zakázku biskupa Josefa Doubravy. Obě sklomalby zobrazují ústřední postavu světce, kolem kterého je shromážděný lid. Jedná se o sv. Jana Nepomuckého a sv. Klimenta. Tato díla jsou pokládána za jeho nejzdařilejší vitráže.¹³⁰

K významným stavbám započatým během episkopátu následujícího biskupa Karla Kašpara patří kostel Božského srdce Páně na Pražském Předměstí. Tento kostel se měl stát živým památkem válečných obětí. Vystaven byl podle známého architekta Bohumila Slámy. Jsou zde uplatněny principy funkcionalizmu a konstruktivismu. Vzhledem k pozici kostela v blízkosti hlavního nádraží měl mít každý, kdo přijede do Hradce Králové, možnost pomodlit se za padlé.¹³¹

Stavbu dokončil jeho následovník biskup Mořic Pícha, který se v letech 1939–1941 pustil do obnovy interiéru katedrály Ducha Svatého. Bylo nutné provést odvlhčení. Aby mohl být zaveden systém odvětrání, byly otevřeny rozsáhlé krypty. Kromě těchto úprav byla pro výmalbu interiéru zvolena světlejší barva. Při průzkumu kamenných klenebních žebor byly objeveny červené, zelené a modré pruhy. V těchto barvách byla tedy klenební žebra polychromována. V presbytáři byly do výsečí mezi klenební žebra namalovány erby sídelních biskupů. Nad vítězný oblouk byl namalován znak města Hradec Králové, které bylo patronem katedrály.¹³²

Vrcholem celé obnovy a restaurování interiéru byl nový oltář, kamenosochařské dílo v novogotickém stylu. Oltář byl vytvořen podle návrhu brněnského architekta Vladimíra

---

¹²⁸ Srov. CACHOVÁ, Tereza. – FÍŠER, Marcel. – KOŽÍŠKOVÁ, Judita. – KŘÍŽKOVSKÁ, Kateřina. – MARTINEK, Radek. – PODHRÁZSKÁ, Lucie. – PŘÍKAZSKÁ, Petra. a VÁVROVÁ, Zuzana. *Biskup Josef Doubrava milovník umění a mecenáš: Odkaz královéhradeckého biskupa městu Hradec Králové*. Litomyšl: H. R. G. spol., 2019. s. 30.

¹²⁹ Srov. Tamtéž. s. 59.

¹³⁰ Srov. Tamtéž. s. 66.

¹³¹ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 248.

¹³² Srov. Tamtéž. s. 261.

Dufka. Je sestaven z 36 dílu a byl zhotoven v hořické kamenické škole. Katedrála dostala nové varhany, které byly postaveny v dílně Josefa Melzera v Kutné Hoře, od nějž pochází i varhany v katedrále svatého Víta.

Biskup Mořic Pícha velmi intenzivně podporoval činnost charity a misie. Jeho láska k eucharistii se projevila v pořádání eucharistických sjezdů. Episkopát biskupa Mořice Píchy výrazně poznamenala 2. světová válka, útlak ze strany nacizmu a komunistické perzekuce. Ještě nebyly sečteny poválečné ztráty, již se započaly rozsáhlé konfiskace majetku komunisty. Začalo dramatické období pronásledování katolické církve, které mělo trvat několik desetiletí.¹³³

Po dlouhé době komunistické vlády a systematickém pronásledování církve mohl být v prosinci 1989 papežem Janem Pavlem II. jmenován Karel Otčenášek dvacátým třetím královéhradeckým biskupem. V té době navázal osobní kontakt s prezidentem Václavem Havlem. Ten se i s chotí Olgou dne 27. ledna 1990 v katedrále Ducha Svatého zúčastnil slavnostního nastolení Karla Otčenáška. V královéhradecké diecézi byl po 58 letech opět intronizován biskup. Slavnost se konala za účasti významných osobností. Mezi ně se řadil federální ministr vnitra JUDr. Richard Sacher, apoštolský nuncius Francesco Calasuonno, pařížský arcibiskup Jean-Maria kardinál Lustiger a další.¹³⁴

Navzdory svému vysokému věku nasadil biskup Karel Otčenášek všechny své síly a snažil se co nejrychleji obnovit život církve v královéhradecké diecézi. Již od roku 1990 byl na jeho podnět vydáván infomační bulletin *IKD*¹³⁵. Zaměřil se v první řadě na klérus a na školství. Oslovoval katechety ochotné učit na školách a všemi možnými prostředky je podporoval. Dal impuls k obnově církevního školství. Vytyčil si za cíl vytvořit ucelený systém od mateřské školy až po vysokou školu.

Hlavní myšlenkou biskupa, později jmenovaného arcibiskupa Karla Otčenáška bylo svatodušní spřátelování. V tomto duchu konal všechny svoje aktivity. Snažil se propojit nejdůležitější sféry veřejného života. Kromě jiných aktivit pořádal každoročně setkání pro zástupce různých profesních skupin. Propojoval pedagogy, lékaře, podnikatele, policii, akademickou obec a politické strany. Navázal aktivní partnerství s městem, které se podílelo na velkých projektech realizovaných Biskupstvím královéhradeckým.

Přátelské vztahy navazoval i v zahraničí. Díky partnerům v zahraničí a jejich darům bylo možné opravit biskupskou rezidenci. Tyto vztahy měly význam nejen s ohledem

---

¹³³ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 264.

¹³⁴ Srov. Tamtéž. s. 285.

¹³⁵ Informace královéhradecké diecéze

na finanční dary, nýbrž přinesly i velké množství praktických zkušeností jak v pastoraci, tak při vzniku různých sociálních projektů. Pro tyto aktivity 1. ledna 1992 obnovil činnost Diecézní katolické charity.¹³⁶

V témže roce byly otevřeny dvě církevní základní školy jedna v Hradci Králové a druhá v Borohrádku. Současně byla zřízena dvě církevní gymnázia, a to v Hradci Králové a v Kutné Hoře. Biskupské gymnázium Bohuslava Balbína v Hradci Králové zahájilo svoji činnost v historické budově *Nového Borromaea*. Arcibiskupovi Karlu Otčenáškovvi velmi záleželo na tom, aby byla v Hradci Králové zřízena Východočeská univerzita. Jednání na toto téma proběhla v roce 1991. Cesta k této vizi však byla ještě dlouhá a status univerzity získala Vysoká škola pedagogická až v roce 2000. Nicméně již od roku 1994 při ní existoval Institut charitativní a sociální práce realizován ve spolupráci s Diecézní katolickou charitou Hradec Králové a s německými charitami v Essenu a ve Freiburgu.

Působení arcibiskupa Karla Otčenáška bylo kladně hodnoceno nejen ze strany církve, nýbrž i ze strany veřejnosti. Svědčí o tom ocenění, která za svoji práci obdržel. Jedno z nejvýznamnějších ocenění získal od prezidenta Václava Havla, který mu propůjčil Řád Tomáše G. Masaryka I. třídy, a sice za zásluhy o demokracii a lidská práva. Univerzita Karlova mu udělila zlatou medaili. Ocenění na akademické půdě se mu dostalo i ze strany královéhradecké Vysoké školy pedagogické, která mu udělila čestný titul Doktor honoris causa pedagogických věd. Město Hradec Králové mu předalo cenu dr. Františka Ulricha za celoživotní dílo. Obdržel čestná občanství několika měst.¹³⁷

Kromě zmíněných významných počinů bylo během episkopátu arcibiskupa Karla Otčenáška zřízeno Diecézní centrum pro mládež *Vesmír* v Orlických horách. Obnovena byla činnost *Mariana* v Janských Lázních, které dnes neslouží pouze pro rekreaci kněží, nýbrž i pro širokou veřejnost. Jako první v České republice byl v Červeném Kostelci zřízen *Hospic Anežky České*. U jeho zrodu stála MUDr. Marie Svatošová. V roce 1995 zahájilo činnost velké rekreační duchovní centrum v Koclířově *Českomoravská Fatima*.¹³⁸

K odkazu svého předchůdce biskupa Eduarda Brynycha se arcibiskup Karel Otčenášek přihlásil svým velkolepým dílem, kterým bylo vytvoření pastoračního a evangelizačního střediska. Středisko nese název v duchu tradice *Nové Adalbertinum*. Tento projekt

---

¹³⁶ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 291.

¹³⁷ Srov. Tamtéž. s. 290.

¹³⁸ Srov. Tamtéž. s. 291.

přesahoval možnosti Biskupství královéhradeckého, ale díky myšlence spřátelování se do tohoto projektu podařilo zapojit celou diecézi, město, ministerstvo kultury a mnoho zahraničních sponzorů. Finanční podporu se podařilo získat od německé organizace Kirche in not, rakouského Europaeische Hilfsfond, nadace Renovabis a od několika zahraničních biskupství. *Nové Adalbertinum* se mělo na přímluvu svatého Vojtěcha a pod vedením Ducha Svatého stát místem setkávání všech lidí dobré vůle.¹³⁹

Kromě pastoračního centra se sekcemi pro katechety, rodiny a mládež v něm dnes má sídlo Hudební katedra pedagogické fakulty, Katedra sociální pedagogiky a Diecézní teologický institut. Svě místo zde má Biskupská knihovna, regionální redakce rádia *Proglas* a studentský klub *Salaš*. Široké veřejnosti slouží ubytovací, restaurační a kongresové zařízení. Při této příležitosti zmíním papeže Jana Pavla II., který tomuto dílu při své návštěvě požehnal.¹⁴⁰

Návštěva Jana Pavla II. se v roce 1997 konala u příležitosti oslav 1000 let od mučednické smrti svatého Vojtěcha. Návštěvu předcházela důkladná rekonstrukce barokní kaple sv. archanděla Michaela v katedrále Ducha Svatého, která měla sloužit jako sakristie pro papeže. Při příletu do Hradce Králové přeletěl papež Jan Pavel II. nad Libicí nad Cidlinou, rodištěm svatého Vojtěcha. Slavnostní svatodušní liturgie byla přizpůsobena mládeži, proto se papež ve své promluvě obrátil především k mladým lidem. Zároveň však neopomenul soustředit svoji pozornost ke královéhradecké diecézi a k městu Hradec Králové. Arcibiskupovi Karlu Otčenáškovvi se ze strany papeže Jana Pavla II. dostalo poděkování za jeho celoživotní dílo.

Arcibiskup Karel Otčenášek během svého působení na biskupském stolci navázal na křesťanskou tradici a hlásal hodnoty, které sblíží lidi a národy. V podobném duchu probíhal i episkopát biskupa Dominika Duky. Svoje působení v královéhradecké diecézi začal i ukončil v rodišti svatého Vojtěcha v Libici nad Cidlinou. Pokračoval v podpoře církevního školství a během jeho episkopátu bylo zřízeno třetí biskupské gymnázium, a sice ve Skutči.

Ani jako biskup nepřestal žít dominikánskou spiritualitu a dbal na jasné vymezení organizace práce. Rozvíjel započatou spolupráci s městem a státní správou. Zavedl pravidelná setkávání s diecézním klérem a zavedl tzv. kněžský den. Snažil se o užší spolupráci s farnostmi. Jeho prioritou v pastoraci byly rodiny, farnosti, náboženské vzdělávání na školách a volnočasové aktivity mládeže. Rozvíjel spolupráci s Vysokou

---

¹³⁹ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 292.

¹⁴⁰ Srov. Tamtéž. s. 293.

školou pedagogickou v oblasti vzdělávání budoucích sociálních pracovníků charity. Podporoval výuku hudby a povzbuzoval k výchově nové generace varhaníků.

Velkou pozornost věnoval biskup Dominik Duka rozvoji charitativní činnosti. S jeho podporou byly v Hradci Králové otevřeny azylový dům pro matky s dětmi a azylový dům pro muže, dále domov pro pacienty s roztroušenou sklerózou v Žirči. Úspěšně se rozvíjel humanitární projekt Diecézní katolické charity Adopce na dálku zaměřený na pomoc chudým dětem a mládeži v Indii. Díky tomuto projektu se indickým dětem a mladým dodnes dostává vzdělání a základní zdravotní péče.

Biskup Dominik Duka pečoval o katedrálu Ducha Svatého. Mimořádnou revizi interiéru nechal provést při přípravách na oslavy 700 let katedrály v roce 2008. Vůbec poprvé byly restaurovány okenní vitráže. Po důkladném zrestaurování se interiéru vrátila socha Panny Marie Kladské z roku 1641. V presbytáři byly doplněny malby erbů arcibiskupa Karla Otčenáška a biskupa Dominika Duky. Společně s erby sídelních biskupů byl namalován znak papeže Jana Pavla II. jako připomínka jeho návštěvy v roce 1997. Na renovačních pracích měl velký podíl děkan František Hladký.

Z novodobých uměleckých děl byla jako osobní dar biskupa Dominika Duky v katedrále umístěna busta hlavního patrona královéhradecké diecéze svatého Klimenta od Vladimíra Preclíka. V královské předsíni byla umístěna dvě bronzová poprsí královen Elišky Rejčky a Alžběty Pomořanské od Vojtěcha Adamce.

Episkopát biskupa Dominika Duky byl ve znamení dialogu, který dokázal vést s širokými vrstvami společnosti. Za jeho významné podpory proběhla v roce 2009 reorganizace církevního školství a v Hradci Králové byly právně sloučeny církevní vzdělávací instituce mateřská a základní škola s církevním gymnáziem. Mohla tak být vytvořena jednotná koncepce církevního školství. Věnoval se vědecké činnosti a byl členem ve vědeckých radách akademických institucí. Dal podnět k založení dominikánské revue *Salve*, do které přispíval svými odbornými články a byl jejím šéfredaktorem. Společně s manželkou Halasovými dokončil překlad Jeruzalemské bible.¹⁴¹

Nástupcem, dnes již arcibiskupa pražského Dominika kardinála Duky, se stal dvacátý pátý biskup Jan Vokál. Rovněž jeho iniciativy směřují k obnově církevních budov a k rozvoji hospodářské činnosti v královéhradecké diecézi. Prvořadý důraz však klade na pastorační rodin, mládeže, seniorů a nemocných. Povzbuzuje mladé k odpovědné volbě

---

¹⁴¹ Srov. CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové, 2014. s. 305.

povolání, což lze vyčíst z jeho dopisů mladým a také z *Pastýřského listu*¹⁴² ze dne 24. prosince 2019.

Sociální projekty uskutečňuje podporou činnosti charity, která skrze dvě stě zařízení a projektů v královéhradecké diecézi poskytuje péči čtyřiceti tisícům klientů.¹⁴³ Biskup Jan Vokál navazuje na své předchůdce a prostřednictvím projektu Adopce na dálku realizované Diecézní katolickou charitou spolupracuje na humanitární a rozvojové pomoci v zahraničí. Napomáhá rozvoji Papežských misijních děl.

Zahájil provoz církevní mateřské školy v Kutné Hoře, která od roku 2012 ve svém zařízení poskytuje dětem speciální program zaměřený na náboženskou výchovu, křesťanské kořeny a tradice. Za podpory Biskupství královéhradeckého mohl být sestrami ze společnosti Dcer Panny Marie Pomocnice, FMA v roce 2015 zřízen církevní Domov mládeže, který poskytuje studentkám středních a vysokých škol ubytování v rodinném prostředí založeném na křesťanských hodnotách.¹⁴⁴ Ve školním roce 2016-2017 byla k systému církevních škol v budově *Nového Borromea* v Hradci Králové připojena nově zřízena základní umělecká škola. V témže školním roce zřizovatel Biskupství královéhradecké koupilo od Univerzity Hradec Králové budovu tzv. *Kostky*.¹⁴⁵ Prostory této budovy budou sloužit pro výuku polytechnických předmětů. Učebny pro výuku fyziky, chemie, či biologie budou mít k dispozici moderní laboratoře. Novinkou bude učebna biologie, která bude mít ve vybavení pitevní stoly. Součástí učebny matematiky bude vybavení výpočetní technikou.¹⁴⁶ Prostory budou dobře využitelné v rámci okresního a krajského kola biologické olympiády.

1.3.2. Charita jako prodloužená pomáhající ruka diecézního biskupa

Křesťané vždy projevovali zvláštní lásku potřebným a strádajícím. Nezištně a trpělivě uplatňována láska je tím nejlepším způsobem následování Ježíše Krista, který nás vybízí, abychom se navzájem milovali. Skutky milosrdenství projevené z lásky jsou pro svět konkrétním svědectvím víry. Je velmi důležité, aby se křesťané učili pozorně rozlišovat, kdy je vhodné o Bohu mluvit a kdy tiše konat skutky lásky.¹⁴⁷

¹⁴² Srov. Biskupství královéhradecké. *Pastýřský list biskupa Jana Vokála* [2019-12-29]. <http://www.bihk.cz/aktuality/zpravy/5666-pastyrsky-list-biskupa-jana-vokala.html>.

¹⁴³ Srov. *Výroční zpráva Diecézní katolické charity 2018*. s. 4.

¹⁴⁴ Srov. *Výroční zpráva Salesiánského domova mládeže 2018*. s. 2.

¹⁴⁵ Srov. Biskupské gymnázium Hradec Králové. *Výroční zprávy a vyúčtování*. [2019-12-22]. http://www.bisgymbb.cz/sites/default/files/ke-stazeni/vyrocnizprava_16-17_s.32.

¹⁴⁶ Srov. SRŠEŇ, PAVEL. Biskupské gymnázium získalo Kostku. *Katolický týdeník: Diecézní zpravodajství: Královéhradecká diecéze*. Praha, 2019, ročník XXX.(30). s. 3.

¹⁴⁷ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Praha: Paulínky, 2006. s. 48.

Křesťanská antropologie vychází z biblického pojmu, když učí, že člověk je stvořen jako obraz Boží. Obraz Boha přitom konkretizuje druhá Božská osoba Ježíš Kristus. Tato pravda je v církvi neměnná i přes všechny změny ve světě a osobitým způsobem povzbuzuje k práci pro chudé a potřebné. Církev i každý jednotlivec nesou zodpovědnost za to, aby nebyla zanedbávána péče o lidi v jejich existenciálních problémech.

Jak již bylo řečeno, Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, proto každý, kdo pečuje o nemocné a potřebné, nemůže na ně nahlížet jinak než s úctou, láskou a porozuměním. Emeritní papež Benedikt XVI. připomíná, že v každé i v té nejspravedlivější společnosti, bude vždy potřeba služba lásky. Vždy bude v lidské společnosti existovat utrpení. Vždy budou mezi námi lidé nacházející se v materiálním nedostatku, lidé hledající nezbytnou pomoc a útěchu.¹⁴⁸

Od nepaměti patřila charitativní péče k základní činnosti církve. Milosrdná Boží láska se tímto způsobem prolíná celými dějinami křesťanství. Takto projevovala láska dospěla až do okamžiku, kdy ji bylo potřeba organizačně uspořádat. Zvláštní podnět k tomu dala první sociální encyklika *Rerum Novarum* vydaná v roce 1891. Papež Lev XIII. v ní reaguje na období prudkého průmyslového rozvoje. Výslovně a podrobně rozebírá dělnickou problematiku. Zdůrazňuje, že sociální učení církve má reagovat na radikální změny ve společnosti. Nejde jen o teoretické zamyšlení se nad problémem, ale především o konkrétní službu člověku při hledání východiska ze zmatku moderní doby. Tato encyklika se stala počátkem katolické sociální nauky církve. Papež v ní vyslovuje naději, že právě sociální témata budou cestou nové evangelizace.¹⁴⁹

Encyklika *Rerum Novarum* povzbudila k činnosti svazy a spolky založené na křesťanské lásce, protože právě ta je nevyhnutelnou podmínkou pro řešení sociálních otázek. Jak říká papež Lev XIII., pouze křesťanská láska uschopňuje člověka obětovat se pro blaho druhých. Jedná se přitom nejen o blaho hmotné či tělesné, nýbrž i o pomoc zorientovat se ve změnách, kterými společnost prochází. Projevená láska je doplněním spravedlnosti. Samotná láska, ale ani samotná spravedlnost pro řešení sociálních otázek nestačí. V boj proti pýše světa a nezřízenému egoizmu může obstát pouze náboženství. Z tohoto důvodu má být církev aktivní a brát odpovědnost za sociální otázky. Neustále má lidem všech vrstev hlásat zásady čerpané z evangelia slovem i skutkem.¹⁵⁰

---

¹⁴⁸ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Praha: Paulínky, 2006. s. 49.

¹⁴⁹ Srov. LEV XIII. *Rerum Novarum*. Otrokovice: Dominikánská edice Krystal, 1946. s. 8-9.

¹⁵⁰ Srov. Tamtéž. s. 47-49.

Největší rozvoj v naší zemi dosáhla charitativní činnost náboženských svazů a spolků na začátku třicátých let 20. století. Právě do tohoto období spadá i založení Svazu československé charity v Hradci Králové. V roce 1923 ústředí Svazu československé Charity v Olomouci písemně oznámilo řediteli svazu, že organizace je připravena k oficiálnímu založení.¹⁵¹ Krátce po oficiálním schválení následovalo zřízení Svazu československé charity v Hradci Králové. Jejím zřizovatelem a podporovatelem se stal diecézní biskup Karel Boromejský Hanl.¹⁵² Tento nepolitický spolek zastával funkci ústředí pro všechny katolické charitativní ústavy a spolky v královéhradecké diecézi, aniž by zasahoval do jejich svobodného rozhodování ohledně stanov a domácího řádu.¹⁵³ V sociálním systému si tato instituce získala neodmyslitelné místo.

V roce 1931 byl Mořic Pícha jmenován novým biskupem, a proto bylo potřeba stanovy Svazu československé charity v Hradci Králové nově schválit. Při této příležitosti došlo k přejmenování organizace na Diecézní svaz katolické charity v Hradci Králové. Pod tímto názvem, i když omezeně, pokračoval ve své činnosti i v nepříznivých podmínkách nacizmu během 2. světové války. Ze stanov Diecézního svazu katolické charity z roku 1931 lze zjistit, že šíře jeho činnosti byla již výrazně rozvinuta. Stanovil si za úkol poskytovat péči v oboru zdravotním, sociálním a v péči o mládež a rodiny. Kromě jiného se snažil zajišťovat mravní a hmotnou podporu mládeže. V popředí zájmu Diecézního svazu katolické charity byla pomoc při umísťování dětí a mladých do vzdělávacích a výchovných ústavů, do náhradních rodin nebo do učení. Zakládal a podporoval domovy pro sirotky a opuštěné děti. Obstarával jim ošacení, dbal o jejich zdraví a pro podvyživené děti zřizoval zotavovny. Dívky hledající zaměstnání měly potřebnou záštitu a ochranu. V neposlední řadě pečoval Diecézní svaz katolické charity o rodiny, a zvláště o nemocné v domácím prostředí. Poskytoval právní poradenství především lidem ze sociálně slabých vrstev.

Důležitou službou Diecézního svazu katolické charity měla být pomoc v duchovní správě při zakládání knihoven, veřejných kuchyní pro chudé a při vzdělávání sociálních pracovníků. Diecézní svaz katolické charity měl napomáhat šíření křesťanské lásky a katolických hodnot nejen přímou pomocí, nýbrž všemi zákonnými prostředky, jakými

---

¹⁵¹ Srov. SOkA HK, Fond DKCH HK, inv. č. 36 – *Dopis z ústředí Svazu Čs. Charity v Olomouci adresovaný SOBOTKOVI*, Janu. 20. února 1923. kt. 2.

¹⁵² Srov. SOkA HK, Fond DKCH HK, inv. č. 37 – *Stanovy Svazu čs. charity*, 17. srpna 1923. s. 6. kt. 2.

¹⁵³ Srov. PAUKRT, Martin. *Diecézní katolická charita Hradec Králové (1922) 1923–1960*. SOkA Hradec Králové, 2004. č. archivní pomůcky: 1737. s. VI. kt. 2.

byly např. osvětové přednášky, tisk a rozhlas. Všechna tato činnost měla být vykonávána nezištně a bez ohledu na náboženskou, politickou nebo stavovskou příslušnost.¹⁵⁴

S nástupem komunizmu, po převratu v roce 1948, byla však křesťanská charitativní činnost vytěsňována z veřejného života. Nemilosrdným způsobem byla rušena charitní zařízení i ústavy, a jejich činnost byla nahrazována státními organizacemi socialistické společnosti. Komunistická ideologie potírala křesťanskou charitativní činnost a výrazně ji omezovala. Cílem státu bylo co nejdřív ukončit všechny její aktivity. K ukončení činnosti Diecézního svazu katolické charity a ostatních charit v královéhradecké diecézi tak došlo začátkem šedesátých let 20. století. V Praze byla symbolicky zachována jenom Česká katolická charita, které byla povolena pouze péče o církevní osoby, výroba a distribuce devocionálií. Dále ji bylo povoleno vydávat a šířit katolický tisk.

Můžeme si proto představit nadšení, s jakým se po revoluci v listopadu 1989 ze strany církve i laické veřejnosti objevují návrhy pro obnovení činnosti charity. Vzhledem k tomu, že dokumenty o činnosti Diecézního svazu katolické charity v Hradci Králové byly nedohledatelné, nebylo možné na tuto organizaci navázat. Právě z tohoto důvodu byla dne 1. ledna 1992 arcibiskupem Karlem Otčenáškem zřízena Diecézní katolická charita Hradec Králové.¹⁵⁵ Jejím posláním „*je pomáhat lidem v hmotné, sociální, duševní a duchovní nouzi bez ohledu na jejich příslušnost k rase, národnosti nebo náboženskému vyznání.*“¹⁵⁶ Znovu se ve společnosti probouzela základní křesťanská myšlenka milosrdné a láskyplné služby lidem v nouzi. Terénní zdravotní služba, denní stacionář a Hospic Anežky České v Červeném Kostelci byly prvními projekty, kterými Diecézní katolická charita Hradec Králové vyplnila služby chybějící ve zdravotnickém a sociálním systému státu.¹⁵⁷ Postupně byly zřizovány základní složky Diecézní katolické charity Hradec Králové, kterými jsou oblastní a farní charity.¹⁵⁸

Jak jsem se ve své práci již zmínil, snahy Biskupství královéhradeckého směřovaly k propojení sociální práce s vysokoškolským vzdělávacím systémem. V roce 1994 vznikl Ústav sociálních studií fakulty Pedagogické. Ústav patřil k fakultám Vysoké školy Pedagogické v Hradci Králové. Garantem bakalářského studijního oboru charitativní a sociální práce se stala Diecézní katolická charita Hradec Králové.

---

¹⁵⁴ Srov. SOkA HK, Fond DKCH HK, inv. č. 37 – *Stanovy Diecézního svazu katolické charity*, 1931. s. 2-4. kt. 2.

¹⁵⁵ Srov. DKCH HK: *Zřizovací listina Diecézní katolické charity*, 31. 12. 1991, č. j. 2478/1991.

¹⁵⁶ DKCH HK: *Stanovy Diecézní katolické charity*, 4. 8. 2009. č. j. 1788/2009.

¹⁵⁷ Srov. DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 1991.

¹⁵⁸ Srov. DKCH HK: *Stanovy Diecézní katolické charity*, 4. 8. 2009.

V roce 1997 sehrála Diecézní katolická charita Hradec Králové důležitou roli v regionech postižených povodněmi především v oblasti Bromova, Ústí nad Orlicí a Týniště nad Orlicí. Během této humanitární pomoci se k jejím zaměstnancům přidal velký počet dobrovolníků. Svoje obětavé nasazení považovali za lidskou povinnost.¹⁵⁹ Podobná situace se zopakovala v roce 1998.¹⁶⁰

Humanitární pomoc se ovšem v té době již neomezovala pouze na regiony královéhradecké diecéze, ale začala směřovat i do zahraničí. Příjemci pomoci byli potřební v zemích bývalé Jugoslávie, v Bulharsku a na Ukrajině.¹⁶¹

V roce 2000 ve spolupráci s arcibiskupem Bernardem Morasem v diecézi Belgaum začala humanitární a rozvojová pomoc ve státě Karnataka v Indii. Posláním nově založeného projektu *Adopce na dálku* bylo umožnit nejchudším indickým dětem získat vzdělání a následně důstojné zaměstnání, aniž by musely opustit vlastní rodinu a kulturní zázemí.¹⁶² V návaznosti na tento projekt začala v roce 2003 realizace výstavby domů pro chudé rodiny, a to prostřednictvím projektu *Domky pro chudé*. První domy postavené v oblasti Belgaum v Indii za podpory dárců z České republiky požehnal tehdejší královéhradecký biskup Dominik Duka.¹⁶³ V roce 2006 byla ve městě Belgaum postavena škola a dívčí i chlapecký internát pro děti ze vzdálených venkovských oblastí, pro které by bylo vzdělání jinak nedostupné.¹⁶⁴ Výstavba další školy pro chudé děti z oblast Mansapur v Indii začala v roce 2012. Základní kámen požehnal královéhradecký biskup Jan Vokál během své návštěvy, při které požehnal kostel sv. Josefa postavený Diecézní katolickou charitou Hradec Králové v chudé venkovské farnosti Mansapur.¹⁶⁵

Církev prostřednictvím charitní činnosti mluví jazykem, kterému lidé rozumí. Zahnuje do své starostlivosti všechny generace, a to ve všech situacích života od prenatálního stadia až po péči o pozůstalé. Zvláště v péči o nemocné, seniory a umírající se snaží naplňovat spirituální potřeby při hledání odpovědi po smyslu utrpení a po smyslu života. Napomáhá překonat bariéry na cestě ke smíření s bližními i se sebou samým.

Diecézní katolická charita Hradec Králové v roce 2018 zastřešovala na území královéhradecké diecéze dvacet oblastních a farních charit. V současné době poskytuje

---

¹⁵⁹ Srov. DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 1997.

¹⁶⁰ Srov. DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 1998.

¹⁶¹ Srov. DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 1997.

¹⁶² Srov. DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 2000.

¹⁶³ Srov. DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 2003.

¹⁶⁴ Srov. DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 2006.

¹⁶⁵ Srov. DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 2012.

sociální a zdravotní služby dvě stě charitních středisek pomoci a projektů. Svoji činností zasahuje do pěti krajů.¹⁶⁶ Diecézní katolická charita Hradec Králové je členem organizace Charita Česká republika. Charita Česká republika je členem mezinárodní celosvětové organizace Caritas Internationalis a také jejího evropského regionu Caritas Evropa.

Cílem této práce není rozebrat historii a činnost jednotlivých zařízení charity. Při dalším zájmu je možné podrobnější informace o Diecézní katolické charitě Hradec Králové a o charitních zařízeních a službách oblastních a farních charit v královéhradecké diecézi získat z jejich výročních zpráv, případně návštěvou konkrétních zařízení.

---

¹⁶⁶ Srov. DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 2018.

2. Edukační program v královéhradecké katedrále Ducha Svatého

Již celá staletí je výchově a vzdělávání přikládána velká důležitost. Cílem pedagogů a vychovatelů je předávání vědomostí, formování charakteru, poučení s ohledem na společenské vystupování a rozvoj dovedností žáků a studentů. S rozvojem společnosti dochází ke změnám i ve výuce. Jan Průcha ve své publikaci popisuje přechod od normativního přístupu se snahou předepisovat a doporučovat vzor správné výchovy k explanačnímu přístupu, který hledá a objasňuje. Moderní pedagogika v pojetí Jana Průchy netvoří systém teorémů a pouček. Jeho explanační přístup staví na hodnověrných faktech, datech a nálezech. Zaměřuje se na reální problémy a objasňuje je. V neposlední řadě poukazuje na výuku, která má být *heuristickým potěšením* a přinášet radost z objevování nových poznatků.¹⁶⁷

Moderní pedagogika neomezuje edukační procesy pouze na školské instituce a školní prostředí. Školní edukační prostředí řadí do seznamu edukačních prostředí, který je velmi široký a pestrý. Edukační prostředí se od sebe odlišují především druhem edukantů a edukátorů. Učí se v nich záměrně nebo bezděčně. Edukační intenzita přitom může být vysoká jak v případě, kdy je výuka evidentní, tak v případě, kdy si edukant příliš edukační proces neuvědomuje. V moderní pedagogice jsou stále více zohledňovány specifčnosti edukačních procesů. V důsledku toho vznikají „*zvláštní pedagogiky*“, mezi které patří i muzejní pedagogika.¹⁶⁸

Kateřina Tomešová z Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského ve svém článku o prvních výsledcích pokusného ověřování projektu *Vzdělávací programy paměťových institucí do škol* píše o zkušenostech z praxe, které ukazují, že paměťové instituce mají jedinečný vzdělávací a výchovný potenciál. Klíč k probuzení zájmu současné mladé generace o vzdělávací podněty spatřuje v atraktivním zprostředkování poznatků v mimoškolním prostředí, které označuje za pomocníka v procesu poznávání a vytváření kulturních hodnot u dětí a mládeže. Vzhledem k ohlasu jak široké, tak odborné veřejnosti, hodnotí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy edukační programy paměťových institucí jako aktuální a úspěšné. Z dotazníkového šetření a hospitací během pokusného ověřování vyplynulo, že vhodně využitý obsah paměťové instituce je dostatečně atraktivní pro studenty, kteří se tak mohou vzdělávat v oblasti

---

¹⁶⁷ Srov. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. s. 13-14.

¹⁶⁸ Srov. Tamtéž. s. 71-72.

umění, kultury, v oblastech vztahu člověka ke společnosti, ke světu a k přírodě. Oblibu edukačních programů u žáků zvyšují aktivizující metody podněcující řešení problémů, objevování apod. Studenti upřednostňují výuku ve skupině a vyprávění příběhů.¹⁶⁹

Na základě pokusného ověřování v letech 2017–2019 Ministerstvo kultury a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy upozorňují na zvýšený zájem ze strany učitelů i žáků o edukační programy v paměťových institucích. U příležitosti konference *Vzdělávací programy paměťových institucí do škol*, která se konala v září 2019, náměstkyně pro řízení sekce ekonomické z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy Zuzana Matušková zdůraznila význam vzdělávání mladé generace pomocí edukačních programů v paměťových institucích. V této souvislosti zároveň upozornila na využívání zážitkové pedagogiky při výuce. Projekt označila za unikátní, a pokud by se ho podařilo rozšířit, byl by to evropský fenomén. Pokusné ověřování potvrdilo zvýšení kvality vzdělávání. Vzdělávání v paměťových institucích rozvíjí v žácích tvůrčí a badatelské postupy. Usnadňuje práci pedagogům a rovněž žáci mají snadnější cestu ke zpracování získaných poznatků. Pokusného ověřování se zúčastnilo 1745 tříd 1. stupně a 1835 tříd 2. stupně. V případě prosazení změny novely školského zákona by od roku 2021 stát finančně podporoval všechny školy v České republice, a umožnil tak návštěvu paměťových institucí a knihoven za účelem zlepšení výuky.¹⁷⁰

Výuka ve školním i mimoškolním prostředí doplněna o moderní didaktické prostředky efektivněji dosahuje stanovené cíle. Atraktivní výukové metody podporují všestranný rozvoj žáků. Pestrost a zábavnost metod vytváří efekt novosti, učí žáky číst s porozuměním, objevovat řešení a prezentovat je. V neposlední řadě vedou moderní didaktické metody k vzájemnému učení žáků ve skupině.¹⁷¹

Předkládaný návrh edukačního programu je určen pro studenty středních škol. Jedná se o pomůcku o katedrále Ducha Svatého, která patří do soustavy nejvýznamnějších staveb v Hradci Králové. Tato pomůcka by měla studentům usnadnit orientaci ve společnosti, která má historii ovlivněnou křesťanskými hodnotami. Očekávaným výstupem edukačního programu v katedrále Ducha Svatého je, aby studenti získali

---

¹⁶⁹ Srov. TOMEŠKOVÁ, Kateřina. *Kultura, umění a výchova*. Vhled do výsledků prvního běhu pokusného ověřování: *Vzdělávací programy paměťových institucí do škol*. (14. 6. 2019) [2019-12-18].

¹⁷⁰ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Konference Vzdělávací programy paměťových institucí do škol*. (7. října 2019) [2019-11-30]. <http://www.msmt.cz/konference-vzdelavaci-programy-pametovych-instituci-do-skol>.

¹⁷¹ Srov. ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika. s. 25.

přehled o možnostech, které katedrála poskytuje, a byli motivováni k tomu, aby se sami začali zajímat o předložená témata.

Edukační program je doplněním klasické školní výuky o prvky vyučování přímo v historickém objektu.¹⁷² V souladu s Rámcovými vzdělávacími programy Národního ústavu pro vzdělávání si dává za cíl vést studenty ke kritickému myšlení, k pochopení základních znalostí v různých předmětech. Předmět *Dějepis* doplní o historické souvislosti týkající se procesu christianizace a její vliv na šíření vzdělanosti. Křesťanství představí jako kulturní a společenské pojítko. Důraz je kladen na přínos křesťanských hodnot pro společnost, působení vybraných královéhradeckých biskupů a realizaci charitního díla církve. Historické poznání charakterizuje jako neuzavřené a proměnlivé. Předměty *Občanský a společenský základ* a *Religionistika a úvod do filozofie* propojí s poznatky o víře v lidském životě, o mezilidských vztazích postavených na křesťanské morálce. Kromě těchto témat doplňuje regionální učivo.¹⁷³ Vzdělávání v oblasti umění a kultury směřuje k porozumění umění prostřednictvím pozorování historické budovy, stavebního stylu nebo uměleckého díla. Jejich hodnotu odkrývá na pozadí historických a společenských událostí. Na základě porovnávání jsou studenti povzbuzeni k objevování podstatných odlišností různých druhů umění. Studenti mohou v katedrále Ducha Svatého pozorovat základní architektonické rysy, seznámit se s nejvýznamnějšími uměleckými díly a nejdůležitějšími liturgickými předměty. Umění jako prostředek k vyjádření vztahů, emocí nebo představ vytváří vstřícnou atmosféru pro poznávání kulturních hodnot a k budování pozitivního vztahu ke kulturnímu bohatství minulosti i současnosti.¹⁷⁴

V neposlední řadě si návrh edukačního programu klade za cíl práci studentů ve skupině. Společné hledání řešení má studentům pomoci navodit diskusi, umět obhájit svůj názor, přijmout stanovisko druhých a případně najít kompromisní řešení. Edukační program může přispět ke kultivaci emočního prožívání, ke vnímání estetického a k objevování specifických osobních schopností a nadání.¹⁷⁵

Myšlení je rozvíjeno třístupňovým modelem evokace – uvědomění si – reflexe. Předem jsou připraveny pracovní sešity¹⁷⁶ s úkoly a otázkami, aby studenti mohli prohlubovat a získávat vědomosti vlastní aktivní činností. Různé aktivity mají u studentů

---

¹⁷² Srov. ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. s. 25.

¹⁷³ Srov. Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcové vzdělávací programy*. [2019-12-29]. <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>. s. 39-42.

¹⁷⁴ Srov. Tamtéž. s. 50-52.

¹⁷⁵ Srov. Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcové vzdělávací programy*. [2019-12-29]. http://zpd.nuov.cz/RVP_4_vlna/RVP_3667E02_Stavebni_prace. s. 5-6.

¹⁷⁶ Srov. ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. s. 125.

probudit iniciativu, samostatnost a tvořivost.¹⁷⁷ Společně s prohloubením všeobecného vzdělání jde zároveň o zprostředkování emočního zážitku.

V edukačním programu je využita metoda výuky pomocí objektu. Metoda vede studenty k zamyšlení nad významem objektu v dřívějších dobách, v současnosti a také pro jejich vlastní život. V poznávací fázi je student pomocí pracovního sešitu konfrontován s tím, co o vybraném tématu ví.

Pro práci ve skupinách je využit prvek metody čtyř rohů¹⁷⁸. Z časových důvodů se doporučuje rozdělení studentů do skupin metodou rozpočítání nebo metodou losování kartiček různých barev.¹⁷⁹ Pro skupinovou práci je připraven pracovní sešit. Studenti smí při práci využít prvek metody kmeny a kořeny. Jeden z členů skupiny je vybrán jako zapisovatel. Všichni členové skupiny společně plní zadané úkoly. V případě, že neznají odpověď na některou otázku, mohou jednoho z členů skupiny vyslat, aby odpověď zjistil u jiné skupiny případně u průvodce.¹⁸⁰ Jako výtvarnou rekapitulaci učiva vytvoří studenti koláž.¹⁸¹ K tomuto účelu obdrží každá skupina papír ve velikosti plakátu, časopisy, noviny, nůžky, pastelky a lepidlo. Studenti nepotřebují žádné vlastní pomůcky. Všechny pomůcky obdrží na místě.

Poté, co studenti splní úkoly ve skupině, vrátí se na původní místo. Metodou vzájemného skládkového učení si nové informace lépe zafixují tak, když si pomocí vypracovaného pracovního sešitu vzájemně sdělí, k jakým poznatkům ve své skupině došli.¹⁸² Popíše ostatním svoji koláž.

V rámci reflexe se průvodce studentů zeptá, co je během edukačního programu zaujalo, co nové se dozvěděli, a zda by o některém tématu chtěli vědět více. Na závěr vyzve studenty k hodnocení průběhu edukačního programu.

---

¹⁷⁷ Srov. ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. s. 465.

¹⁷⁸ Srov. Tamtéž. s. 405.

¹⁷⁹ Srov. Tamtéž. s. 415.

¹⁸⁰ Srov. Tamtéž. s. 400.

¹⁸¹ Srov. Tamtéž. s. 134.

¹⁸² Srov. Tamtéž. s. 327.

2.1. Historie katedrály Ducha Svatého

2.1.1. Úvod do edukačního programu

Edukační program začíná u vchodových dveří katedrály, a to přivítáním studentů a vyučujícího, který je doprovází. Studenti jsou zde tázáni, zda vědí, jak se jmenuje objekt, do kterého přichází. Následně jsou upozorněni na to, že úvod edukačního programu proběhne v přední části katedrály Ducha Svatého, a sice pod hlavním portálem. Při vstupu a procházením do přední části katedrály si studenti již mohou samostatně v tichosti prohlédnout interiér objektu.

Po tom, co studenti zaujmou svá místa, jsou vyzváni, aby řekli, co vědí o historických událostech spojených se vznikem osady na soutoku Labe a Orlice. Je možné položit pomocné otázky např.: Do jaké doby se datuje první osídlení místa? Čím se vyznačovalo místo na soutoku Labe a Orlice? Kdy jsou první zmínky o hradišti? Čím se toto století vyznačovalo? Ve kterém století žil rod Přemyslovců a Slavníkovců? Proč mělo hradiště kostel? Kdy bylo založeno město Hradec Králové? Co má ve znaku? Průvodce tak zjistí, co studenti o historii místa vědí, a zda si uvědomují potřebu člověka po duchovním životě. Fáze evokace napomůže studentům začít přemýšlet samostatně. Znalosti studentů a jejich očekávání se postupně strukturují a informace si začnou zařazovat na příslušná místa kognitivní struktury.¹⁸³ Následně jsou studenti rozděleni do skupin.

2.1.2. Historie katedrály Ducha Svatého

Východiskem je stať 1.1. Založení katedrály. Je možné probrat následující témata:

Osídlení místa na soutoku Labe a Orlice

Způsob správy za vlády Přemyslovců

Král Otakar Přemysl I. a jeho dcera svatá Anežka Česká

Kostel jako součást hradištní soustavy

Královna Eliška Rejčka

Souvislost tématu s RVP¹⁸⁴ v předmětu *Dějepis* – křesťanství jako kulturní a společenské pojítko. Cílem je vést studenty k objevování toho, proč byla katedrála zbudována, na jaké historické události tato pamětihodnost poukazuje. Učení se z historie probíhá přímo v objektu historické památky. Prostřednictvím aktivit by si měli studenti

¹⁸³ Srov. ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. s. 28.

¹⁸⁴ Srov. Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcové vzdělávací programy*. [2019-12-29]. <http://www.nuv.cz/t/rvp>.

uvědomit, že z historie se může učit jednatel i společnost. Studenti jsou vedeni k chápání současnosti v kontextu minulosti a budoucnosti.

2.2. Katedrála jako matka všech kostelů v diecézi

Východiskem je stať 1.3. Vliv katedrály na život církve a společnosti. Je možné probrat následující témata:

Objasnění pojmu katedra

Objasnění pojmů týkajících se církevní hierarchie

Biskup jako správce diecéze

Katedrála jako kostel diecézního biskupa

Katedrála a její vliv na život diecéze

Souvislost tématu s RVP v předmětu *Občanský a společenský základ* – Religionistika a úvod do filosofie. Cílem je představit církev a její hierarchii. V rámci všeobecného rozhledu mají studenti při zkoumání tématu docházet k vlastnímu pohledu na křesťanství. Poznání křesťanského přístupu má studenty inspirovat k zamyšlení se nad křesťanskými hodnotami, které jsou v katedrále prezentovány a staletými ověřeny.

2.3. Katedrála v proměnách času

Východiskem je stať 1.2. Katedrála v proměnách sedmi staletí. Je možné probrat následující témata:

Objasnění stavebního slohu katedrály

Četná poškození vlivem požárů a opakované obnovení katedrály

Odraz dějin na vnitřním uspořádání katedrály

Výmalba a vitráže

Význam a symbolika obrazů, soch a liturgických předmětů

Souvislost tématu s RVP v předmětu Dějepis – umění a kultura. Cílem je, aby studenti objevovali katedrálu Ducha Svatého v kontextu architektury a umění. Pozorování unikátních a esteticky cenných předmětů v objektu probouzí zájem a vede k ochraně kulturního dědictví. Kromě toho mohou studenti objevovat řeč symbolů. Symboly podněcují k vizuálnímu myšlení, které je odlišné od logického myšlení. Rozvíjí

a procvičují si schopnost nacházet hodnotu a význam uměleckého sdělení. Studenti mají možnost si uvědomit, že společně s Bílou věží a kaplí sv. Klimenta poukazuje katedrála na vrcholná období města Hradce Králové, a to na gotiku, renesanci a baroko.

2.4. Katedrála a její vliv na společnost

2.4.1. Katedrála a vliv královéhradeckých biskupů

Východiskem je stať 1.3.1 Vliv královéhradeckých biskupů na šíření vzdělanosti a kultury. Je možné probrat následující témata:

Královéhradečtí biskupové jako nositelé vzdělanosti

Episkopát biskupa Karla Boromejského Hanla

Episkopát Eduarda Jana Nepomuka Brynychy

Episkopát Josefa Doubravy

Episkopát biskupů, kteří zastávali svůj úřad po roce 1989

Osobnost preláta Františka Reyla

Souvislost tématu s RVP v předmětu Dějepis – člověk a společnost. Cílem je podpořit povědomí studentů o odkazu svatých Cyrila a Metoděje, ke kterému se hlásili všichni královéhradečtí biskupové. Studenti mají objevovat, co přínosné královéhradečtí biskupové vykonaly pro společnost v oblasti šíření vzdělanost, kultury a umění. Studenti se mohou přesvědčit o tom, že v církvi působili a působí obdivuhodné osobnosti.

2.4.2. Katedrála a charitativní činnost církve

Východiskem je stať 1.3.2. Charita jako prodloužená pomáhající ruka diecézního biskupa. Je možné probrat následující témata:

Charita jako prodloužená pomáhající ruka diecézního biskupa

Činnost charity v královéhradecké diecézi

Charita a důstojnost lidské osoby

Svatá Anežka Česká jako symbol pomoci chudým a potřebným

Souvislost tématu s RVP v předmětu Osobní a sociální výchova – hodnoty, postoje a etika v praxi. Cílem je přiblížit studentům činnost charity v královéhradecké diecézi. Jedním z úkolů církve je uplatňování lásky a tento úkol by měl být niterně vlastní biskupovi v jeho diecézi. Seznámení s činností charity má poukázat na její důležitost

a nutnost ve společnosti. Zároveň si mohou studenti více uvědomit svoji vlastní důstojnost a odpovědnost za kvalitu vzájemného lidského soužití. Student je veden k vědomé reflexi vlastního jednání vůči potřebným a povzbuzen k návštěvě charitních zařízení.

2.5. Sakrální prostor katedrály

Východiskem je stat' 1.2. Katedrála v proměnách sedmi staletí. Je možné probrat následující témata:

Vybavení sakrálního prostoru

Liturgické slavnosti v sakrálním prostoru

Antropologie člověka, kořeny a vývoj lidské společnosti

Katedrála jako pojítka mezi kulturou a evangeliem

Souvislost tématu s RVP v předmětu Osobní a sociální výchova – víra v lidském životě. Cílem je zprostředkovat osobní zkušenost se sakrálním prostorem. Sakrální prostor je zaměřen na výuku jednoho důležitého předmětu a tím je správné jednání v souladu s Božím řádem. Sakrální prostor zprostředkovává emoční zážitek a napomáhá studentům při objevování stálých hodnot a vlastní identity. Sakrální prostor má nejen přiblížit bohatství církve, nýbrž i probudit otázky o smyslu života a ukázat směr při hledání odpovědí.

Z hlediska náboženského, historického, kulturního a společenského přínosu je cílem edukačního programu v katedrále Ducha Svatého v Hradci králové vést studenty k hledání pravdy a rozvoji ducha.

Závěrečné slovo průvodce a rozloučení

Prohlídka měla probudit historii a představit různé osobnosti a události. Z množství podnětů si návštěvník může sám vybrat ty, které promlouvají k jeho srdci a rozechvívají jeho duši. Průvodce poděkuje studentům za pozornost, spolupráci a rozloučí se.

Význam královéhradecké katedrály Ducha Svatého

(Pracovní sešit č. 1 pro studenty středních škol)

Hradec Králové 2020

Koncem 10. století rod Přemyslovců vytvářel jednotný styl správy. Ve snaze sjednotit zemi propojoval systém hradišť. Ke každému hradišti náležel kostel, a právě hradištní kostely tvořily základ první církevní správy.

V kterých místech se nacházel hrad a první kostel?

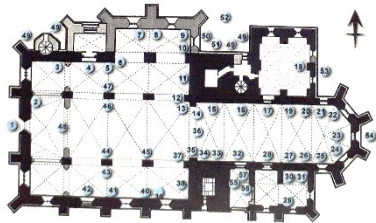
- Vyberte jednu z možností:
- A. Přímou na soutoku řek Labe a Otčice
  - B. Na Masarykově náměstí
  - C. V místech, kde se dnes nachází městská hudební síň

Obchodní cesta vedoucí z Prahy do Krakova přinesla hradišti rozvoj obchodu, a proto mohlo být v roce 1225 králem Otakarem Přemyslem I. povýšeno na svobodné královské město.

Vyhledejte, kde všude se v katedrále nachází znak města. Pro označení místa použijte čísla uvedená na plánu katedrály.

2, 4, 8, 10, 14, 19

2

Význam katedrály Ducha Svatého nezasahuje pouze do náboženské oblasti, nýbrž je mnohem širší. Přitom zde není město pouze dominantní postavou s jejími vysokými věžemi, které sloužily jako strážné věže města. Dokud byl na věži pozorový a pečlivý strážce, nemuseli se obyvatelé obávat nečekaného napadení.

Král Václav II. během své vlády přiznal město Hradec jako část věna českých královen. Od té doby nese město přívlastek králové. Toto privilegium královen uznal také druhý manžel říšský Rejčky Rudolf Habsburský.

V roce 1307 založila královna Eliška Rejčka kostel Ducha Svatého? Co myslíte, proč lidé v minulosti stavěli a dodnes staví kostely?

Odpovězte:

V kostelech se lidé setkávali a modlili. Z věže hlídali město.

Kostel Ducha Svatého byl postaven z pálených cihel. Do obvodových stěn byly prolomeny otvory na okna. Pískavcové osázení mělo kapy v patách záklenků, do kterých byly osazeny trjhlístí a čtyřlístí kružby. Střední loň je přecvičena a nejmíno osvětlena postranními okny. Klenba je proporcována s velkou geometrickou přesností, takže se

předpokládá, že její provedl mistr z královské dvorské huti. Četné ozdobné prvky zahrnují figurální motivy fantastických V rostlinném dekoru můžeme říci a dalších květů.

zvířat nebo karikatury lidí, rozetnat listy vinné révy, květ

3

Na základě porovnání následujících fotografií s různými stavebními styly napište, v jakém stylu byla postavena katedrála Ducha Svatého.

Napište: Gotika

Dřevěný kostel sv. Mikuláše

Gotická Prašná brána

Renesanční budova Bílé věže

Barokní kostel nanebevzetí Panny Marie

Kaple Panny Marie na Rožberku v novorománském stylu

Secesní budova Muzea východních Čech

4

Vlivem požárů byl kostel opakovaně poškozen. Pro obyvatele města byl však natolik důležitý, že jej vždy znovu opravili. V roce 1420 bylo město dobyto a obsazeno luňaty. Kostel Ducha Svatého přeživali do svých rukou. Od roku 1423 se nepaným vládcem města stal husitský kněz Ambrož. V roce 1438 přežval kostel a farní Jan Rokycana. V tomto období se do kostela dostala umělecky propracovaná cínová křtitelnice z roku 1406, která byla původně vyhotovena pro klášter v Poděbrátech.

Vyhledejte v katedrále křtitelnici. Popište k čemu slouží, a co je na ní vyobrazeno:

13 - křtitelnice slouží k udělování křtu. Je na ní P. Marie, Jan křtitel a apoštolové

Po husitských válkách přišla obnova s vládou krále Jiřího z Poděbrad, který v roce 1459 potvrdil městu stará privilegia. V roce 1472 rovněž jeho nástupce Vladislav II. Jagelonský potvrdil městu všechna privilegia.

Václavou panáčkou z tohoto období je postaveno. Bylo vyhotoveno v roce 1497 mistrem Matějem Rejškem. Na mířce je znak Vladislava II. Jagelonského.

První zmínky o tzv. latinské škole, kde se vyučoval zpěv, souvisí s činností literátského bratrstva chrámu Ducha Svatého.

Vznik bratrstva se datuje do druhé poloviny 15. století. Kromě dovozu nad měšťskými školami vzdělávalo místní elitu. Po třicetileté válce nastal v Hradci Králové ve všech oblastech proces obnovy. Do této situace jmenoval papež Alexander VII. dne 10. listopadu 1664 prvního sídelního biskupa. Šel se jím benediktin Matouš Ferdinand Sobek. Kostel Ducha Svatého byl povýšen na katedrálu.

5

Koláž na téma: **Katedrála Ducha Svatého jako učebnice**

3. Význam edukačního programu v katedrále

3.1. Přiblížení potenciálu sakrálního prostoru

Sakrálního prostor přibližuje dnešní společnosti bohatství křesťanské víry a její podstaty. Umožňuje šíření křesťanských hodnot, jakými jsou dobro, úcta vůči autoritě, správné postoje, vděčnost, spravedlnost, solidarita, zdvořilost, svoboda, krása, moudrost, pomoc, služba, obětavost, věrnost, láska vůči sobě i vůči druhým atd. Naproti tomu sakrální prostory zároveň upozorňují na důležitost překonávat zášť, touhu po odplatě, antipatii, egoizmus atd. Vedou k pochopení křesťanství se zralejším úsudkem. Napomáhají otevřít jasný pohled na realitu nespravedlnosti a jiných negativních jevů ve společnosti ve světle křesťanské etiky.

Edukační program realizovaný v sakrálním prostoru využívá jedinečnost místa, aby připomenul přirozenou potřebu člověka po duchovním životě. Příležitost osobního kontaktu s katedrálou Ducha Svatého vede k hlubšímu zamyšlení se nad jejím významem nejen pro společnost, nýbrž i pro každého jednotlivce. Prostřednictvím průvodce jsou studenti citlivě povzbuzeni k hledání toho, co je samotné oslovuje a dotýká se jejich duše.

3.2. Přiblížení potenciálu kulturní památky

Kostely, kaple i kláštery patří mezi kulturní památky stejně jako hrady a zámky. Nesou tradiční hodnoty, napomáhají udržet paměť národa a objevovat jeho kořeny. Sakrální kulturní památky pomáhají chápat zákonitosti vývoje lidské kultury a společnosti. Podílejí se na šíření vzdělanosti, charitativní činnosti a uchování hmotného i nehmotného dědictví národa. Umělecká díla v těchto prostorech velkým dílem uchovávají křesťanské hodnoty. Z jejich vyjádření je možné vyzorovat, jak každodenní křesťanský život utvářel společnost a formoval kulturu.

3.3. Možnost osobní zkušenosti s katedrálou Ducha Svatého

Edukační program v katedrále Ducha Svatého zprostředkuje osobní zkušenost. Výjimečnost sakrálního prostoru napomáhá studentům při objevování jejich vlastní hodnoty a identity. Osobní zkušenost je podnětem k uvědomění si vlastního přístupu k životu a k vyjádření svých osobních přání a tužeb. Nevšední zážitek v katedrále Ducha Svatého pobízí studenty přemýšlet o vnitřní přirozené touze člověka patřit k nějakému

společenství lidí. Bez ohledu na příslušnost k náboženství jsou studenti konfrontováni s realitou, že člověka něco přesahuje. Atmosféra katedrály Ducha Svatého rozvíjí citlivost pro vnímání historické sakrální stavby. Probouzí vztah ke kulturnímu dědictví a touhu po jeho ochraně. V neposlední řadě osobní zkušenost s katedrálou Ducha Svatého vybízí k opakované návštěvě a k případnému soukromému spočinutí.

3.4. Reflexe edukačního programu v katedrále Ducha Svatého

3.4.1. Reflexe edukačního programu z pohledu učitele

Mohu konstatovat, že téma edukačního programu studenty zaujalo. Pomocí pracovních sešitů měli studenti možnost objevovat objekt katedrály Ducha Svatého jiným pohledem, než jak se to děje během výuky ve školním prostředí. Závěrečné představení práce jednotlivých skupin bylo obohacující pro všechny a vedlo k utřídění si získaných poznatků. Zvolená metoda práce umožnila zapojení všech studentů do připravených aktivit. Pracovní sešity i pomůcky byly připraveny pečlivě, znalosti byly uplatněny vhodně a přiměřeně studentům střední školy. Průvodce svým chováním vytvářel příjemnou atmosféru a zároveň vzbuzoval přirozený respekt. V tématu edukačního programu se dobře orientuje. Z jeho chování bylo zřejmé, že zásady správného chování jsou součástí jeho přirozeného projevu. Pracovní sešity jsou vítanou pomůckou pro učitele. Edukační program byl zajímavý a naplnil očekávání. V budoucnu by bylo pouze vhodnější, aby na závěr edukačního programu proběhlo hodnocení studentů písemnou formou.

3.4.2. Reflexe edukačního programu z pohledu studentů

Z hodnocení studentů vyplynulo, že si nyní více uvědomují souvislost objektu katedrály Ducha Svatého s historií a osobnostmi, které jsou s tímto objektem spojeny. Objevovali hodnotu uměleckého díla nejen z náboženského nýbrž i z historického a kulturního pohledu. Při plnění úkolů studenti ocenili, že měli čas si pozorovaný obraz nebo předmět prohlédnout, přemýšlet o něm a zamyslet se nad tím, co znázorňuje. Skrze architekturu a umění vnímali studenti atmosféru, kterou nelze vytvořit ve školním prostředí. Objekt na studenty působil emotivně a probouzel pocit úcty a něčeho nadčasového. Zmínili se i o hrdosti na to, že žijí právě ve městě, které má bohatou historii. Studenty překvapila skutečnost, že podnět k zakládání knihoven a charity dali představitelé náboženských institucí. Projevili důvěru k náboženským institucím. Zvýšilo se jejich povědomí

o propojení Biskupství královéhradeckého a činnosti charity. Studenti byli spokojeni s realizací edukačního programu a vyslovili touhu objekt opět navštívit i soukromě s členy vlastní rodiny.

3.4.3. Sebereflexe průvodce

Během realizace edukačního programu se stalo, že studenti neuměli splnit některý z úkolů z pracovního sešitu, ale velmi rychle si poradili a vyhledali pomoc u jiné skupiny. Vzhledem k tomu, že edukační program probíhal v čase, kdy byl objekt otevřený pro veřejnost, došlo k neplánované situaci, kdy jednu ze skupin oslovila rodina s dětmi. Studenti se s tím rychle vypořádali a do vypracování pracovního sešitu začlenili i obě děti zmíněné rodiny. Sledoval jsem, že si studenti vzájemně naslouchali, a i přes rozdílné názory nakonec došli k společnému řešení. K pozitivnímu růstu studentů vedlo pozorování uměleckých děl a zamyšlení se nad novými poznatky. Kromě zmíněných aktivit jsem se snažil studentům svých chování ukázat, jak se i oni mají v objektu katedrály Ducha Svatého chovat. Z mého pohledu byl edukační program úspěšný a dosáhl stanovený cíl. Obsah edukačního programu prohloubil teoretické vědomosti studentů a obohatil je o nové poznatky. V neposlední řadě edukační program zvýšil povědomí o katedrále Ducha Svatého a jejím významu. Samozřejmě je stále co zlepšovat, a v budoucnu je mým úkolem více dbát na dodržování časového harmonogramu, aby se edukační program časově neprotáhl. Rovněž bych chtěl klást větší důraz na to, aby studenti ohodnotili edukační program písemnou formou. Průběh edukačního programu byl inspirací pro moji další práci jako průvodce v katedrále Ducha Svatého.

Závěr

Zpracování tématu bylo pro mne zajímavé a přínosné. Měl jsem radost z toho, že jsem při psaní práce mohl uplatnit vědomosti a zkušenosti získané nejen během studia, nýbrž přímo ze života. Měl jsem možnost prožít novodobé dějiny královéhradecké diecéze psané po listopadové revoluci v roce 1989. Arcibiskup Karel Otčenášek i dnes již arcibiskup pražský Dominik kardinál Duka v četných přednáškách s nadšením předávali posluchačům své teologické a historické znalosti. Budovali a rozvíjeli to, co v době totality nebylo možné a dělali to všemi dostupnými prostředky. Uměli využít dobu, kdy společnost toužila po vědění a s otevřeností chtěla opět navázat na křesťanskou tradici.

Potřebné informace jsem čerpal nejen z dostupných odborných publikací, nýbrž i z materiálů charity, ve které jsem po mnoho let dobrovolně pomáhal. Měl jsem možnost nahlédnout do dokumentů Diecézní katolické charity Hradec Králové. Dále jsem čerpal z různých výročních zpráv. Pomocí těchto materiálů jsem se snažil hlouběji prostudovat význam katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové z různých úhlů pohledu. Došel jsem k poznatku, že nezastupitelné místo zde mají královéhradečtí biskupové a jejich vliv na celou diecézi. Katedrála je jejich katedrou, z které učí, napomínají, ale především hlásají evangelní radostnou zvěst a povzbuzují ke skutkům milosrdenství. Můžeme to doložit tím, že se snažili v obdobích společenské či hospodářské krize reagovat na vzniklou situaci. Hledali konkrétní praktická řešení, a i přes značné obtíže měli velký zájem na uvedení sociální nauky církve do života.

Nebylo možné do diplomové práce uvést všechny činy vybraných královéhradeckých biskupů. Snažil jsem se držet především činností, které měly vliv na vzdělanost, charitativní činnost, kulturu a umění. Přesto si myslím, že je z práce zřejmé, jaký vliv měli na město a královéhradeckou diecézi i v jiných oblastech. V mnohém ohledu přispěli k uchování duchovního a národního dědictví.

Během studia vybraného tématu jsem vypožadoval, že v každé době se církve potýkala s překážkami a potížemi, které bylo nutné překonávat. Snažila se jim i přes velmi vypjaté a dramatické historické události postavit čelem. Každé období a tím i vliv katedrály na celou diecézi mělo svá specifika. Vždy však byl brán zřetel na to, že vzdělání umožňuje lépe se orientovat ve společenských změnách, formuje spravedlivý pohled na společnost a probouzí touhu po hodnotách, které jsou v principech křesťanství. Přes všechny stinné historické události jsem chtěl v práci zpracovat především pozitivní

příspěvek církevních představitelů pro společnost. Nebylo možné věnovat pozornost všem okolnostem. Může se to proto jevit jako jednostranný pohled. Práce má však probudit zájem o zvolené téma a povzbudit k dalšímu osobnímu studiu.

V posledních staletích papežové svými sociálními encyklikami upozornili na nespravedlivé uspořádání společnosti. Díky jejich výzvám se tak rozvinula sociální nauka církve, která vychází z přirozeného zákona a předkládá argumenty založené na rozumu. Došel jsem k závěru, že úkolem církve bylo, je a bude formovat svědomí lidí. Když má rozum jednat správně, je nutné ho vést tak, aby neprosazoval touhu po moci a pouze vlastní zájmy. Etická formace je nepostradatelným příspěvkem církve pro společnost v každé době. V neposlední řadě měla práce obnovit povědomí o tom, že křesťanství mělo a má pozitivní vliv na vznik právních zákonů, na vzdělanost, ekonomiku, politiku, vědu, výzkum i uchování národního dědictví. Zvláště vzdělanost je bránou k moudrosti, rozvíjí a zdokonaluje jednotlivce a tím i národ a celý svět.

Dnešní doba klade vysoké nároky na financování a ekonomickou stabilitu církve. Důraz je kladen na kvalitu a rozmanitost pastorační práce, ale požadavky a kritika ať již katolické nebo nekatolické veřejnosti nejsou vždy konstruktivní. Právě proto považují za důležité posilovat duchovní působení církve. Duchovenstvo společně s laiky svojí komunitní službou mohou uchovat zásadní jádro uplatňování křesťanských hodnot. Významnou roli zde zastává soudržnost uvnitř církve. Navíc láska k bližním poskytovaná organizovaně je její viditelnou tvář. Je to právě křesťanská starostlivost o druhé, která podněcuje zájem a uznání lidí mimo církvev.

Církev je velkou rodinou, kterou sjednocuje Kristus. Její niternou povahu zaručuje hlásání evangelia, svátosti a služba lásky. Všechny tyto proudy v královéhradecké diecézi pramení a tryskají z katedrály Ducha Svatého, matky všech kostelů, do celé diecéze. Téma významu katedrály Ducha Svatého v sobě spojuje dějiny katolické církve s dějinami města a krajů, do kterých královéhradecká diecéze zasahuje. Především publikace Jany Croÿ i Jiřího Němečka a Vladimíra Hrubého nás systematicky seznamují s historií, osobnostmi, stavitelstvem i uměleckými díly spjatými s katedrálou Ducha Svatého. Zároveň mají největší výpovědní hodnotu. Mnoho užitečných textů jsem našel ve sbornících vydaných k různým výročím. Za důležitý tisk pro ty, kdo se zajímají o život v královéhradecké diecézi považují časopis *Adalbert*. Ten navazuje na dlouholetou tradici časopisu *IKD*.¹⁸⁵

---

¹⁸⁵ Informace královéhradecké diecéze

Při psaní práce jsem stále více odhaloval, že historie nese v sobě poselství pro každou dobu. Přímou hmatatelně jsem si to uvědomil při návštěvě výstavy kolekce, kterou biskup Josef Doubrava odkázal Galerii moderního umění v Hradci Králové. Pochopil jsem, že z uměleckého díla je možné čerpat naději a radost. Nerad bych proto opomenul kolektivní publikaci *Biskup Josef Doubrava milovník umění a mecenáš: Odkaz královéhradeckého biskupa městu Hradec Králové*. Publikace si klade za úkol připomenout odkaz s významnou uměleckou hodnotou a dokazuje, že i v dnešní době je důležité si připomínat historii.

Člověk žijící v současnosti může v historii objevit významné poselství našich předků, a sice skrze osobnosti, objekty, umělecká díla apod. Je proto pochopitelné, že se edukační programy v paměťových institucích stávají trendy v dnešní moderní době a dostávají své místo ve vzdělávání. Jejich výhodou je, že umožňují prohloubit význam, účel a užitečnost probrané školní látky. Propojují tak vzdělávání v širších kontextech. Edukační program zároveň umožňuje objevit v historii náboženský rozměr.

Je to jedna z cest, jak mladým ukázat, že nad pyšným racionalizmem a nad touhou po moci vítězí náboženský, společenský, politický život postavený na křesťanských hodnotách. Když v pokorném a trpělivém hledání dědictví národa vycházíme ze základů nestvořené pravdy, můžeme najít krásu života, která tvoří dějiny. Je to evangelium, které prozařuje i stinné stránky dějinných událostí.

Seznam použitých zkratek

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
DKCH HK	Diecézní katolická charita Hradec Králové
ed.	editor
inv. č.	inventarizační číslo
kol.	kolektiv
např.	například
o. s.	občanské sdružení
SOkA	Státní okresní archiv
spol.	společnost
srov.	srovnej
sv.	svatý/svatá/svaté/svatému/svatého/svatých
tj.	to je
tzv.	takzvaná /takzvaný/takzvaně

Seznam literatury

Monografie

- BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]*. Přeložil POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Praha: Paulínky, 2006. ISBN 80-86949-03-6.
- CACHOVÁ, Tereza – FIŠER, Marcel – KOŽÍŠKOVÁ, Judita – KRÍŽKOVSKÁ, Kateřina – MARTINEK, Radek – PODHRÁZSKÁ, Lucie – PŘÍKAZSKÁ, Petra a VÁVROVÁ, Zuzana. *Biskup Josef Doubrava milovník umění a mecenáš: Odkaz královéhradeckého biskupa městu Hradec Králové*. Litomyšl: H. R. G. spol., 2019. ISBN 978-80-87605-20-2.
- CROŮ, Jana. *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*. Hradec Králové: Garamon, 2014. ISBN 978-80-86472-58-4.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9.
- ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7.
- DOSKOČIL, Jan. *Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové*. Hradec Králové: Garamon ve spolupráci s občanským sdružením Katedrála 2008 o.s., 2010. ISBN 978-80-86472-47-8.
- DVOŘÁČEK, Petr. *Gotický sloh*. Praha: Levné knihy KMa, c2005. Architektura českých zemí. ISBN 80-7309-273-5.
- FRANZEN, August – FRÖHLICH, Roland – SMĚKAL, Bedřich. *Malé dějiny církve*. 3., dopl. a rozš. vyd. Přeložil RYNEŠOVÁ, Marta. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Studium (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7195-082-3.
- HAVEL, Matěj. *František Reyl: kněz, vědec, politik*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. ISBN 978-80-7465-250-9.
- Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Přeložil František X. HALAS, přeložil HALASOVÁ, Dagmar. Praha: Krystal OP, 2010. ISBN 978-80-7195-289-3.
- KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin I*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4.

- KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4.
- Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-132-6.
- LEV XIII. *Rerum Novarum: encyklika o dělnické otázce*. 3. opravené vyd. Přeložil VAŠEK, Bedřich. Otrokovice: Dominikánská edice Krystal, 1946.
- NĚMEČEK, Jiří. *Kaple sv. Klimenta v Hradci Králové*. Hradec Králové: Římskokatolická farnost – děkanství, 2017. ISBN 978-80-270-2495-7.
- NĚMEČEK, Jiří – HRUBÝ, Vladimír – a kol. *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: Katedrála a její sousedé*. Hradec Králové: Garamon s.r.o. a Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86472-38-6.
- PAUKRT, Martin. *Diecézní katolická charita Hradec Králové (1922) 1923–1960*. SOkA Hradec Králové, 2004. č. archivní pomůcky: 1737.
- POLEHLA, Petr (ed.). *350 let královéhradecké diecéze*. Červený Kostelec: MERVART, Pavel. 2015. ISBN 978-80-7465-160-1.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.
- SKOPEC, František – ČENKOVÁ, Hedvika – MALEC, Rudolf. *Hradec Králové: Od barokní pevnosti k modernímu městu*. I. vydání. Hradec Králové: Nucleus HK, 2009. ISBN 978-80-87009-34-5.
- SRP, Zdeněk. *Královéhradecké biskupství v proměnách staletí*. Hradec Králové: Garamon, 2005. ISBN 80-86472-19-1.
- SVOBODA, Ladislav. – VESELÝ, Aleš. – ZEILIGER, Elisabeth. *Jan Antonín Venuto a jeho dílo: Johann Anton Venuto und sein Werk*. Havlíčkův Brod: Galerie výtvarného umění, 2018. ISBN 978-80-906447-5-5.
- ŠTĚPÁN, Jiří, ed. *Chrám Svatého Ducha a královna Eliška Rejčka v Hradci Králové 1308-2008: historická tradice v dějinách města, od chrámu ke katedrále : sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 15. a 16. října 2008 v Hradci Králové*. Ústí nad Orlicí: Oftis nákladem Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové a Biskupství královéhradeckého ve spolupráci s Občanským sdružením Katedrála 2008, 2009. ISBN 978-80-7405-060-2.
- TRETERA, Jiří Rajmund – HORÁK, Záboj. *Církevní právo*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-192-2.
- ZIMMERMANNOVÁ, Marie – KOBYLÍKOVÁ, Jana – CAPKO, Michal. *Poselství křesťanských svátků: využití křesťanského dědictví: modul A: příručka pro pedagogy*

základních a středních škol. Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, Katechetické a pedagogické centrum, c2012. ISBN 978-80-87648-00-1.

ZIMMERMANNOVÁ, Marie – SKLENÁŘ, Michal – PEŠEK, Jiří. *Křesťanské kulturní dědictví: využití křesťanského dědictví: modul B: příručka pro pedagogy základních a středních škol.* Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, Katechetické a pedagogické centrum, c2012. ISBN 978-80-87648-01-8.

ZIMMERMANNOVÁ, Marie. *Společenská témata: využití křesťanského dědictví: modul C: příručka pro pedagogy základních a středních škol.* Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, Katechetické a pedagogické centrum, c2012. ISBN 978-80-87648-02-5.

Článek v periodiku:

SRŠEŇ, PAVEL. Biskupské gymnázium získalo Kostku. *Katolická týdeník: Diecézní zpravodajství: Královéhradecká diecéze.* Praha, 2019, ročník XXX.(30).

Elektronický zdroj:

Biskupské gymnázium Hradec Králové. *Výroční zprávy a vyúčtování.* [2019-12-22].
http://www.bisgymbb.cz/sites/default/files/ke-stazeni/vyrocní_zprava_16-17.

Biskupství královéhradecké. *Katechetické a pedagogické centrum.* [2019-12-03].
<http://www.bihk.cz/pastorace/katecheticke-centrum/pomucky-a-podnety>.

Biskupství královéhradecké. *Katechetické a pedagogické centrum – Metodická podpora.* [2019-12-03]. <https://kpcpodpora.webnode.cz/metodicka-podpora/>.

Biskupství královéhradecké. *Pastýřský list biskupa Jana Vokála* [2019-12-29].
<http://www.bihk.cz/aktuality/zpravy/5666-pastyrsky-list-biskupa-jana-vokala.html>.

Děkanství Hradec králové. *Katedrála Svatého Ducha* (1. 5. 2016) [2019-12-22].
<http://www.dekanstvihk.cz/wp/katedrala-svateho-ducha/plan-katedraly>.

Katolické gymnázium Třebíč. *Aktuality Gympl Roku 2019.* (17. 12. 2019) [2019-12-22].
<https://www.kgtrebic.cz/2019/gympl-roku-632-6>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Konference Vzdělávací programy paměťových institucí do škol.* (7. října 2019) [2019-11-30].
<http://www.msmt.cz/konference-vzdelavaci-programy-pametovych-instituci-do-skol>.

Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcové vzdělávací programy.* [2019-12-29].
<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>.

Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcové vzdělávací programy*. [2019-12-29].
http://zpd.nuov.cz/RVP_4_vlna/RVP_3667E02_Stavebni_prace.

TOMEŠKOVÁ, Kateřina. *Kultura, umění a výchova*. Vhled do výsledků prvního běhu pokusného ověřování: Vzdělávací programy paměťových institucí do škol. (14. 6. 2019) [2019-12-18]. http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualni-cislo&casopis=17&clanek=201.

Ostatní:

DKCH HK: *Stanovy Diecézní katolické charity*, 4. 8. 2009. č. j. 1788/2009. Spisovna pro dokumenty minulých let. 2009.

DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity 1997*. Spisovna pro dokumenty minulých let. 1997.

DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 2000. Spisovna pro dokumenty minulých let. 2000.

DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 2003. Spisovna pro dokumenty minulých let. 2003.

DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 2006. Spisovna pro dokumenty minulých let. 2006.

DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity*, 2012. Spisovna pro dokumenty minulých let. 2012.

DKCH HK: *Výroční zpráva Diecézní katolické charity 2018*.

DKCH HK: *Zpráva o činnosti Diecézní katolické charity 1991*. Spisovna pro dokumenty minulých let. 1991.

DKCH HK: *Zřizovací listina Diecézní katolické charity*, 31. 12. 1991, č. j. 2478/1991. Spisovna pro dokumenty minulých let. 1991.

SDM: *Výroční zpráva Salesiánského domova mládeže 2018*.

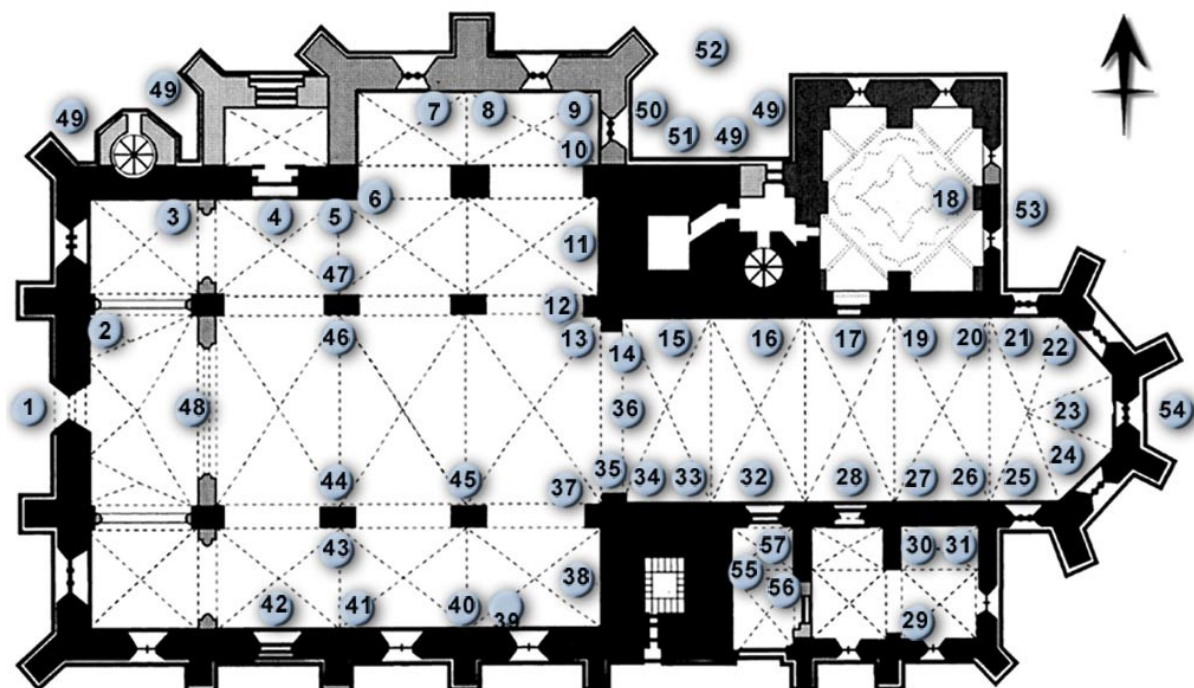
SOkA HK, Fond DKCH HK, inv. č. 36 – *Dopis z ústředí Svazu Čs. Charity v Olomouci*, adresovaný SOBOTKOVI, Janu. 20. února 1923. kt. 2.

SOkA HK, Fond DKCH HK, inv. č. 37 – *Stanovy Svazu čs. charity*, 17. srpna 1923. kt. 2.

SOkA HK, Fond DKCH HK, inv. č. 37 – *Stanovy Diecézního svazu katolické charity*, 1931. kt. 2.

Přílohy

Příloha 1: Plán katedrály

Obrázek zdroj:

Děkanství Hradec králové. *Katedrála Svatého Ducha* (1. 5. 2016) [2019-12-22].

<http://www.dekanstvihk.cz/wp/katedrala-svateho-ducha/plan-katedraly>.

Příloha 2: Přehled královéhradeckých diecézních biskupů

Pořadí	Jméno diecézního biskupa	Období episkopátu	Místo pohřební
1.	Matouš Ferdinand Sobek	1665-1668	Kostel sv. Vojtěcha Broumově ¹⁸⁶
2.	Jan Bedřich z Valdštejna	1674-1675	Katedrála sv. Víta v Praze ¹⁸⁷
3.	Jan František Křištof	1677-1698	Chrám sv. Markéty v Podlažicích ¹⁸⁸
4.	Bohumír Kapoun	1699-1701	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové ¹⁸⁹
5.	Tobiáš Jan Becker	1702-1710	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové ¹⁹⁰
6.	Jan Adam Vratislav	1711-1721	Katedrála sv. Štěpána v Litoměřicích ¹⁹¹
7.	Václav František Karel Košínský	1722-1731	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové ¹⁹²
8.	Mořic Adolf Sachsen-Zeitz	1732-1733	Hradiště nad Znojmem ¹⁹³
9.	Jan Josef Vratislav	1734-1753	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové ¹⁹⁴
10.	Antonín Petr Příchovský	1754-1763	Katedrála sv. Víta v Praze ¹⁹⁵
11.	Heřman Hannibal	1764-1774	Brno ¹⁹⁶
12.	Jan Ondřej Kaiser	1775-1776	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové ¹⁹⁷
13.	Josef Adam Arco	1776-1780	Sekov (Seckau) v Rakousku ¹⁹⁸

¹⁸⁶ Srov. SRP, Zdeněk. *Královéhradecké biskupství v proměnách staletí*. Hradec Králové: Garamon, 2005. s. 17.

¹⁸⁷ Srov. Tamtéž. s. 21.

¹⁸⁸ Srov. Tamtéž. s. 25.

¹⁸⁹ Srov. Tamtéž. s. 28.

¹⁹⁰ Srov. Tamtéž. s. 33.

¹⁹¹ Srov. Tamtéž. s. 37.

¹⁹² Srov. Tamtéž. s. 40.

¹⁹³ Srov. Tamtéž. s. 44.

¹⁹⁴ Srov. Tamtéž. s. 49.

¹⁹⁵ Srov. Tamtéž. s. 53.

¹⁹⁶ Srov. Tamtéž. s. 56.

¹⁹⁷ Srov. Tamtéž. s. 60.

¹⁹⁸ Srov. Tamtéž. s. 64.

14.	Jan Leopold Hay	1781-1794	Hřbitov při kostele sv. Martina v Chrašicích ¹⁹⁹
15.	Maria Tadeáš Trautmannsdorf	1795-1811	Olomoucký dóm ²⁰⁰
16.	Alois Josef Kolovrat	1815-1830	Katedrála sv. Víta v Praze ²⁰¹
17.	Karel Boromejský Hanl	1832-1874	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové ²⁰²
18.	Josef Jan Evangelista Hais	1875-1892	Hřbitov při kostele sv. Martina v Chrašicích ²⁰³
19.	Eduard Jan Nepomuk Brynych	1893-1902	Hřbitov při kostele sv. Martina v Chrašicích ²⁰⁴
20.	Josef Doubrava	1903-1921	Hřbitov Hradec Králové Pouchov ²⁰⁵
21.	Karel Boromejský Kašpar	1921-1931	Katedrála sv. Víta v Praze ²⁰⁶
22.	Mořic Pícha	1931-1956	Hřbitov při kostele sv. Martina v Chrašicích ²⁰⁷
	Katedrální kapitula Ducha Svatého v čele s kapitulním vikářem	1956-1989	
23.	Karel Otčenášek	1990-1998	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové
24.	Dominik Jaroslav Duka	1998-2010	Současný pražský arcibiskup
25.	Jan Vokál	2011	Současný královéhradecký biskup

¹⁹⁹ Srov. SRP, Zdeněk. *Královéhradecké biskupství v proměnách staletí*. Hradec Králové: Garamon, 2005. s. 73.

²⁰⁰ Srov. Tamtéž. s. 77.

²⁰¹ Srov. Tamtéž. s. 80.

²⁰² Srov. Tamtéž. s. 85.

²⁰³ Srov. Tamtéž. s. 89.

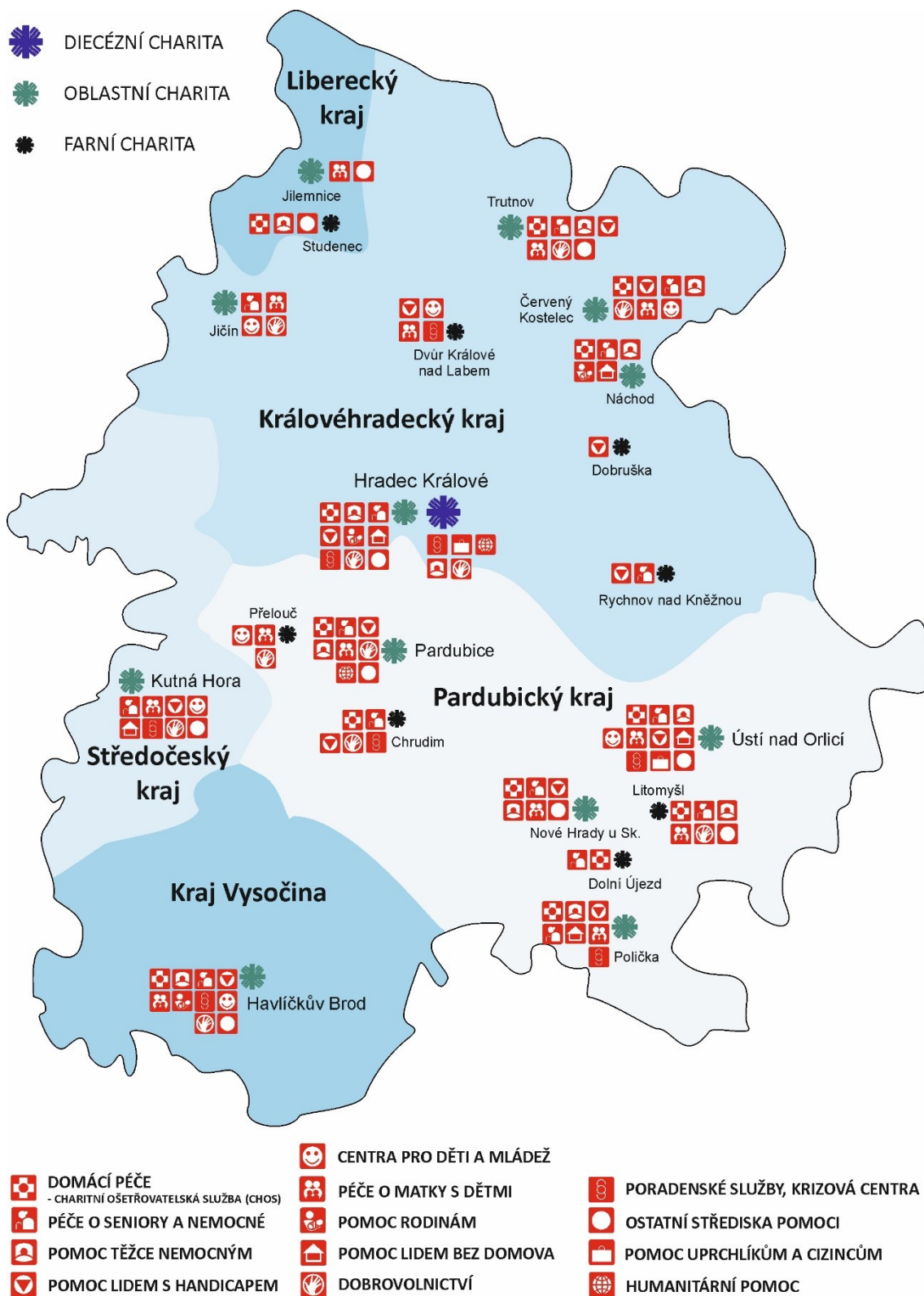
²⁰⁴ Srov. Tamtéž. s. 93.

²⁰⁵ Srov. Tamtéž. s. 97.

²⁰⁶ Srov. Tamtéž. s. 102.

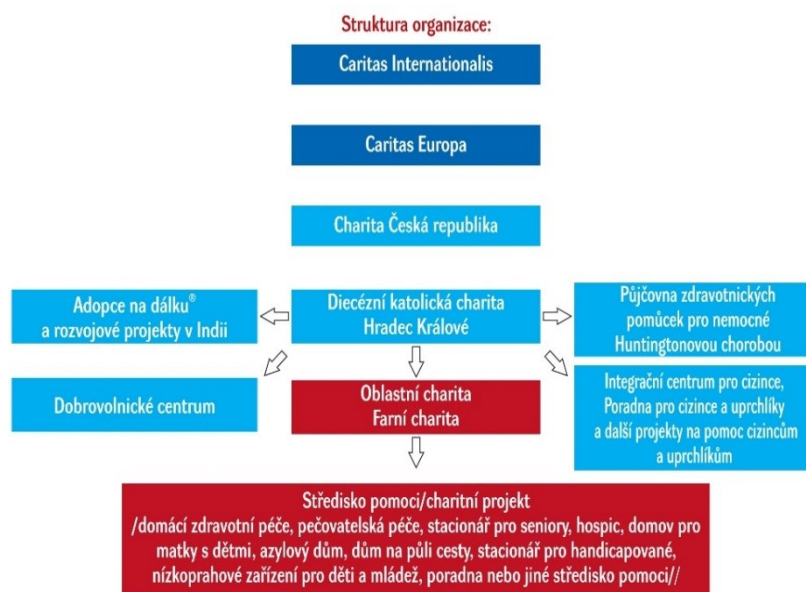
²⁰⁷ Srov. Tamtéž. s. 109.

Příloha 3: Mapka služeb charity v královéhradecké diecézi

Obrázek zdroj:
Diecézní katolická Charita Hradec Králové

Příloha 4: Organizační struktura charity

DIECÉZNÍ CHARITA (1): Hradec Králové

OBLASTNÍ CHARITY (12): Červený Kostelec, Havlíčkův Brod, Hradec Králové, Jičín, Jilemnice, Kutná Hora, Náchod, Nové Hrady u Skutče, Pardubice, Polička, Trutnov, Ústí nad Orlicí

FARNÍ CHARITY (8): Dobruška, Dolní Újezd, Dvůr Králové nad Labem, Chrudim, Litomyšl, Přelouč (Charita Přelouč), Rychnov nad Kněžnou, Studenec u Horek

Obrázek zdroj:

Diecézní katolická charita Hradec Králové

Příloha 5: Hodnocení Gympl Roku 2019

The certificate features a red and white wavy border at the top. On the left is the 'GYMPL ROKU.cz' logo with a stylized building icon. On the right, it identifies 'ABSOLVENTI.cz' as the main partner. The central text, set against a background of faint circular patterns, reads: 'Asociace studentů a absolventů uděluje' followed by 'Katolickému gymnáziu Třebíč' in large bold letters, '1. místo v hodnocení' in smaller text, and 'Gympl Roku 2019' in large red letters, with 'v kategorii Kraj Vysočina' below it. Two signatures are present: 'Jakub Hořícký' on the left and 'Helena Kavalcová' on the right, each with a horizontal line underneath. Below the signatures are logos for partners: 'ABSOLVENT', 'EkonTech.cz', 'TechnicDays.cz', and 'TOP/ZAMĚSTNAVATELÉ'. At the bottom, a small line of text states: 'Fakulta titul získala na základě hlasování studentů na www.FakultaRoku.cz organizované Asociací studentů a absolventů. Fakulta tímto získává možnost užívání titulu ke své propagaci.'

Obrázek zdroj:

Katolické gymnázium Třebíč. *Aktuality Gympl Roku 2019*. (17. 12. 2019) [2019-12-22].

<https://www.kgtrebic.cz/2019/gympl-roku-632-6>.

Příloha 6: Pracovní sešit č. 1

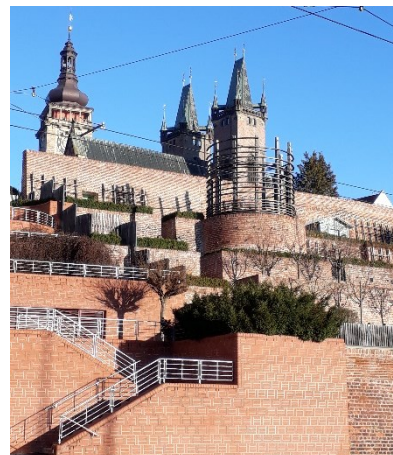
Význam královéhradecké katedrály Ducha Svatého

(Pracovní sešit č. 1 pro studenty středních škol)

Hradec Králové 2020

Koncem 10. století rod Přemyslovců vytvářel jednotný styl správy. Ve snaze sjednotit zemi propojoval systém hradišť. Ke každému hradišti náležel kostel, a právě hradištní kostely tvořily základ první církevní správy.

V kterých místech se nacházel hrad a první kostel?

Vyberte jednu z možností:

- A. Přimo na soutoku řek Labe a Orlice
- B. Na Masarykově náměstí
- C. V místech, kde se dnes nachází městská hudební síň

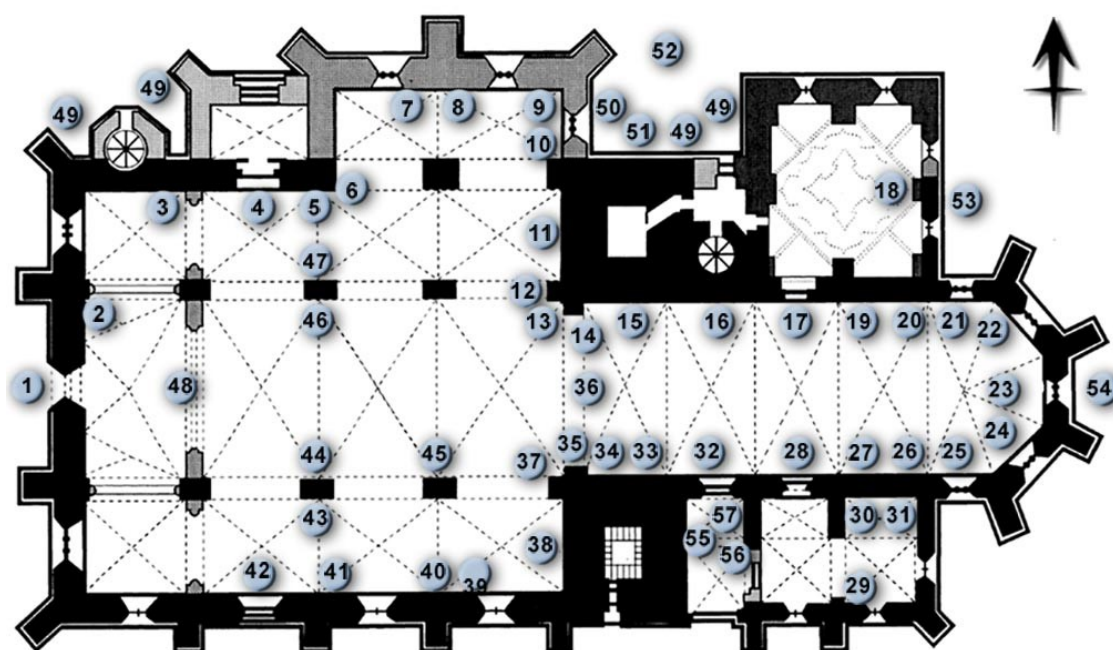

Obchodní cesta vedoucí z Prahy do Krakova přinesla hradišti rozvoj obchodu, a proto mohlo být v roce 1225 králem Otakarem Přemyslem I. povýšeno na svobodné královské město.

Vyhledejte, kde všude se v katedrále nachází znak města. Pro označení místa použijte čísla

uvedena na plánu katedrály.

.....

Význam katedrály Ducha Svatého nezasahuje pouze do náboženské oblasti, nýbrž je

mnohem širší. Přitom zde není míněno pouze dominantní postavení s jejími vysokými věžemi, které sloužily jako

strážné věže města. Dokud byl na věži pozorný a pečlivý strážce, nemuseli se obyvatelé obávat nečekaného napadení.

Král Václav II. během své vlády přiznal město Hradec jako část věna českých

královen. Od té doby nese město přívlastek králové. Toto privilegium královen uznal také druhý manžel Elišky Rejčky Rudolf Habsburský.

V roce 1307 založila královna Eliška Rejčka kostel Ducha Svatého? Co myslíte, proč lidé v minulosti stavěli a dodnes staví kostely?

Odpovězte:

Kostel Ducha Svatého byl postaven z pálených cihel. Do obvodových stěn byly prolomeny otvory na okna. Pískovcové ostění mělo kapsy v patách záklenku, do kterých byly dosazeny trojlísté a čtyřlísté kružby. Střední loď je převýšena a nepřímo osvětlena postranními okny. Klenba je propracována s velkou geometrickou přesností, takže se

předpokládá, že práci provedl mistr z královské dvorské huti. Četné ozdobné prvky zahrnují figurální motivy fantastických V rostlinném dekoru můžeme lilie a dalších květů.

zvířat nebo karikatury lidí. rozeznat listy vinné révy, květ

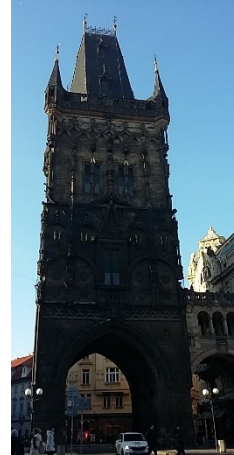
Na základě porovnání následujících fotografií s různými stavebními styly napište, v jakém stylu byla postavena katedrála Ducha Svatého.

Napište: .....

Dřevěný kostel sv. Mikuláše

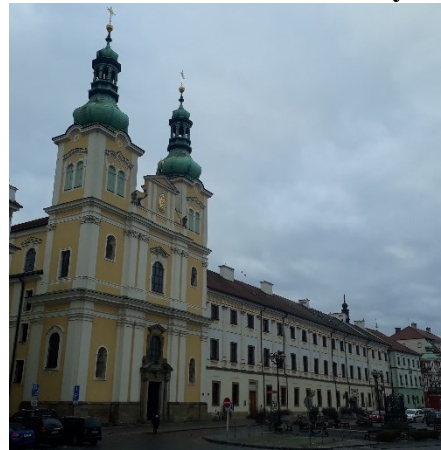
Gotická Prašná brána

Renesanční budova Bílé věže

Barokní kostel nanebevzetí Panny Marie

Kaple Panny Marie na Rožberku
v novorománském stylu

Secesní budova Musea východních Čech

Vlivem požárů byl kostel opakovaně poškozen. Pro obyvatele města byl však natolik důležitý, že jej vždy znovu opravili. V roce 1420 bylo město dobyto a obsazeno husity. Kostel Ducha Svatého převzali do svých rukou. Od roku 1423 se nepsaným vládcem města stal husitský kněz Ambrož. V roce 1438 převzal kostel a faru Jan Rokycana. V tomto období se do kostela dostala umělecky propracovaná cínová křtitelnice z roku 1406, která byla původně vyhotovena pro klášter v Podlažicích.

Vyhledejte v katedrále křtitelnici. Popište, k čemu slouží, a co je na ní vyobrazeno:

.....
 .....
 .....

Po husitských válkách přišla obnova s vládou krále Jiřího z Poděbrad, který v roce 1459 potvrdil městu stará privilegia. V roce 1472 rovněž jeho nástupce Vladislav II. Jagellonský potvrdil městu všechna privilegia.

Vzácnou památkou z tohoto období je *pastoforium*. Bylo vytvořeno v roce 1497 mistrem Matějem Rejskem. Na mřížce je znak Vladislav II. Jagellonského.

První zmínky o tzv. latinské

škole, kde se vyučoval zpěv, souvisí s činností

literátského bratrstva chrámu Ducha Svatého. Vznik bratrstva se datuje do druhé poloviny 15. století. Kromě dozoru nad městskými školami vzdělávalo místní elitu. Po těžkém období třicetileté války nastal v Hradci Králové ve všech oblastech proces obnovy. Do této situace jmenoval papež Alexander VII.

dne 10. listopadu 1664 prvního sídelního biskupa. Stal se jím benediktin Matouš Ferdinand Sobek. Kostel Ducha Svatého byl povýšen na katedrálu.

Z významu slova *katedrála* vyplývá, že je katedrou, to znamená biskupským stolcem diecézního biskupa. Katedrála je hlavním kostelem v diecézi, proto se některé obřady konají pouze zde. Mezi tyto obřady patří svěcení diecézních kněží a biskupská svěcení. Nelze opomenout liturgii Zeleného čtvrtku, kdy se dopoledne sídelní biskup setkává s klérem celé diecéze. Při této liturgii jsou svěceny oleje. Ty jsou pak nesený do všech farních kostelů.

Nalezněte erby královéhradeckých biskupů. Kolik jich bylo do dnešní doby? .....
Sestavte správně písmena a zjistěte, které biskupské insignie nosí biskup:

I A T M R

R B L E A

S P E N R T

Ž Í Ř K

..... a .....

Všichni královéhradečtí biskupové kladli důraz na vzdělání. Podporovali šíření

vzdělanosti. Biskupské křeslo v katedrále nese erb biskupa Karla Boromejského Hanla, který zakládal školní a farní knihovny. S nadšením se věnoval mládeži a ve své pedagogické činnosti používal moderní metody. Například pro výuku slohu zaváděl korespondenci studentů mezi farnostmi. V roce 1845 založil

na zámku v Chrasti přadláckou praktickou školu pro dívky. Tyto školy byly koncem 19. století ve východních Čechách velmi oblíbené. Dívky se učily předení lněného vlákna pro výrobu jemně zpracovaných látek a krajek. V pozvedání školství dosáhl biskup Karel Boromejský Hanl vrchol založením chlapeckého internátu – konviktu, který nesl jméno biskupova patrona *Borromaeum*. Do kněžského semináře postaveného v roce 1859 se tak mohli hlásit i nadaní chlapci ze sociálně slabších vrstev již v nižším věku. Mezi studenty Borromea patřili Prelát Reyl, který se stal později jeho ředitelem, Vincent Strouhal – rektor Karlovy Univerzity v letech 1903-1904, hudební skladatel Karel Moor, československý ministr pošt a železnic Emil Franke

i herec František Filipovský. Za zmínku stojí i jméno malíře Felixe Jeneweina. Některá

jeho díla můžeme díky odkazu biskupa Josefa Doubravy nalézt v Galerii moderního umění v Hradci Králové.

Kromě rozsáhlé sbírky, kterou biskup Josef Doubrava

daroval pro budoucí generace, nechal kolem roku 1914 vytvořit vitráže v presbytáři katedrály s vyobrazením hlavních patronů diecéze sv. Klimenta

a sv. Jana Nepomuckého. Obě vitráže jsou dílem moderního malíře Františka Urbana. Nacházíme v nich prvky folklóru.

Nutno připomenout, že biskup Josef Doubrava se v období 1. světové války zasadil o záchranu zvonů v jejich věžích. Jak je známo, zvony byly během války používány pro vojenské účely. Starobylé zvony byly v katedrále ponechány. Odvezen byl pouze malý umíráček, který byl později nahrazen zvonem Barbora.

Působení královéhradeckých biskupů je úzce provázáno s charitou. Celými dějinami křesťanství se prolíná charitativní péče jako základní činnosti církve. Takto projevoována láska dospěla až do okamžiku, kdy ji bylo potřeba organizačně uspořádat. V Hradci Králové byl zřizovatelem charity v roce 1923 biskup Karel Boromejský Hanl. Vzorem pro všechny charitní pracovníky se stala princezna svatá Anežka Česká. Je to právě dcera krále Otakara Přemysla I., zakladatele města Hradec Králové, která nejenže vytrvale usilovala o smír mezi Václavem I. a Václavem II., nýbrž především vnášela do společnosti křesťanské hodnoty. Založila špitál, ve kterém i přes své královské postavení sloužila chudým. Dnes nese její jméno Hospic Anežky České v Červeném Kostelci. Anežku českou 12. listopadu 1989 svatořečil papež Jan Pavel II. Tento papež v roce 1997 navštívil katedrálu Ducha Svatého v Hradci.

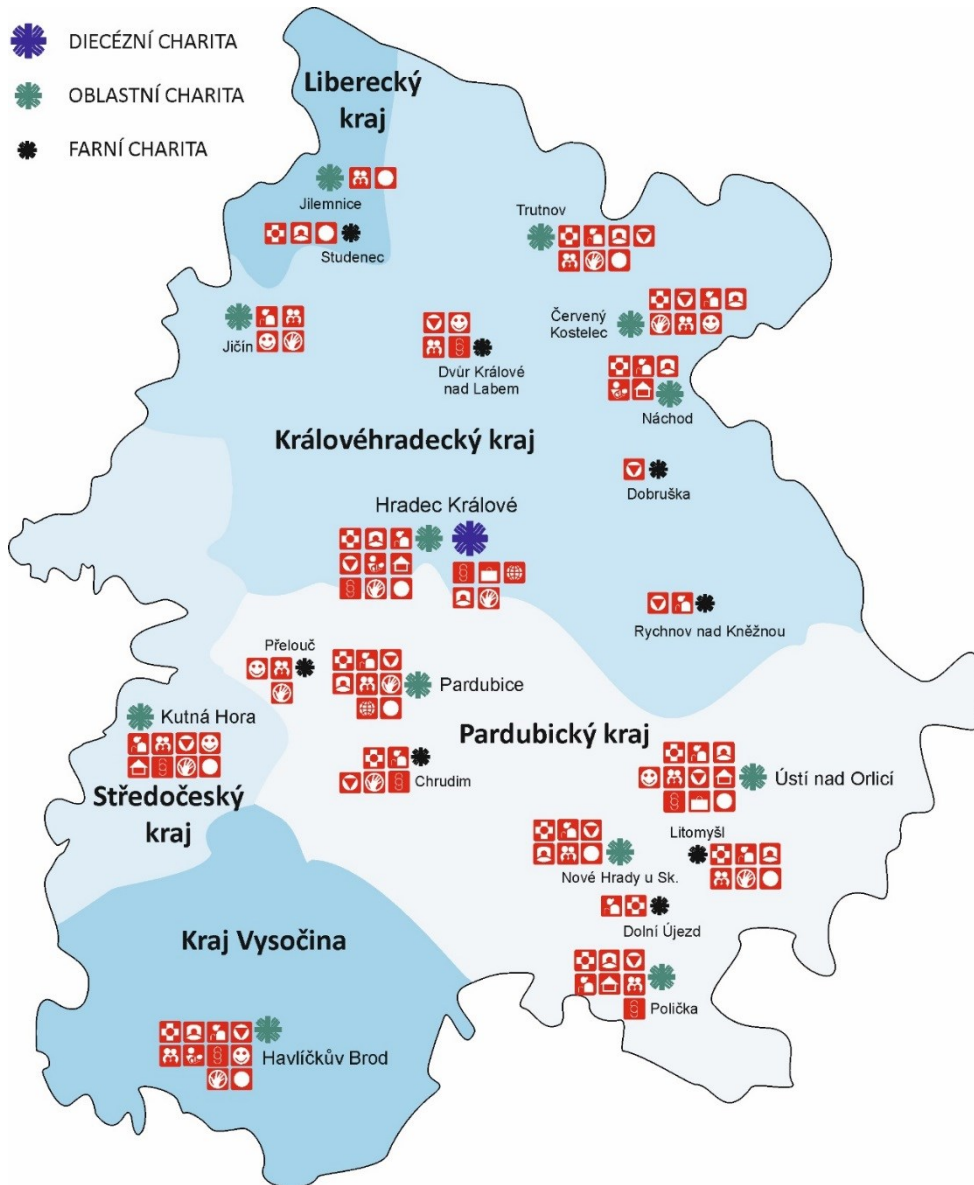
Nalezněte v presbytáři katedrály erb papeže Jana Pavla II. a načrtněte ho:

Podle mapy služeb charity vypište služby, které vás nejvíce zaujali:

.....

.....

.....

DOMÁCÍ PÉČE - CHARITNÍ OŠETŘOVATELSKÁ SLUŽBA (CHOS)	CENTRA PRO DĚTI A MLÁDEŽ	PORADENSKÉ SLUŽBY, KRIZOVÁ CENTRA
PÉČE O SENIORY A NEMOCNÉ	PÉČE O MATKY S DĚTMI	OSTATNÍ STŘEDISKA POMOCI
POMOC TĚŽCE NEMOCNÝM	POMOC RODINÁM	POMOC UPRCHLÍKŮM A CIZINCŮM
POMOC LIDEM S HANDICAPEM	POMOC LIDEM BEZ DOMOVA	HUMANITÁRNÍ POMOC
	DOBROVOLNICTVÍ	

Katedrála je historickou památkou a zároveň sakrálním prostorem. Život jednotlivce je zde provázen od svatby rodičů až po jeho vlastní smrt. Ovocem Ducha je láska, radost, pokoj, trpělivost, laskavost, dobrota, věrnost, tichost a sebeovládání. Toto má být zřejmé z života lidí ve farním společenství.

Katedrála měla a nadále má vliv na všední i sváteční chvíle obyvatel města. V současnosti na věži kostelů nestojí strážci města. Mnohem více je potřeba hlídat hodnoty, na kterých je založena naše lidská společnost. Nespravedlnost, nejednota, rozbroje, touha po moci a majetku pochází od lidí. Spravedlnost přináší člověku svobodu, mír, důstojnost, právo na přírodní zdroje.

Odpovězte na otázky podle toho, co jste se o katedrále Ducha Svatého dozvěděli:

Otázka	Odpověď
Kdy bylo založeno město Hradec Králové?	
Kdo byla Eliška Rejčka?	
Kdy založila kostel Ducha Svatého?	
V jakém stylu je katedrála Ducha Svatého postavena?	
Co je to katedra?	
Kolik biskupů působilo v Hradci Králové?	
Jaké hodnoty je možné předávat pomocí šíření vzdělanosti?	
Jak se mezi studenty mohou projevit hodnoty jako jsou solidarita, zdvořilost a moudrost?	

Vytvořte koláž na téma: **Katedrála Ducha Svatého jako učebnice**

Příloha 7: Pracovní sešit č. 2

Význam královéhradecké katedrály Ducha Svatého

(Pracovní sešit č. 2 pro studenty středních škol)

Hradec Králové 2020

Za nejvýznamnější díla všech dob jsou pokládány gotické katedrály. Na našem území podporoval rozvoj gotického slohu ve stavebnictví zvláště král Přemysl Otakar II. V období vrcholné a pozdní gotiky se ke stavbě využívalo především pálených cihel. Opracovaný kámen se používal zejména na nejvíce zatížené části stavby. Cihlové zdivo se ponechávalo bez omítky. Gotika se

vyznačovala originálním konstrukčním systémem. Typické pro katedrálu Ducha Svatého

je dvouvěží vložené mezi presbytář a trojlodí.

Začátkem 12. století se ve francouzském Burgundsku a v Normandii objevili ve stavebnictví nové prvky, a to žebrová křížová klenba a lomený oblouk. Zesílený opěrný systém tak umožňoval zvětšení okenních otvorů. Do žeber byla soustředěna nosná funkce. Cílem nových stavebních prvků bylo co největší prosvětlení

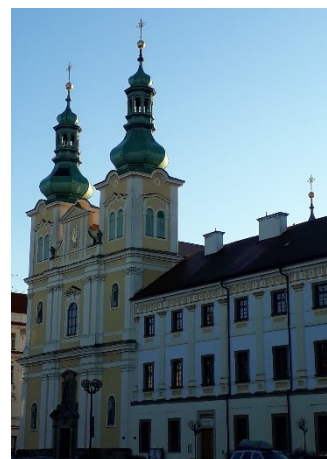

prostoru. Společně s Bílou věží a kaplí sv. Klimenta poukazuje katedrála Ducha Svatého na tři důležitá období hospodářských, společenských a kulturních změn ve městě Hradce Králové a sice na gotiku, renesanci a baroko.

V rostlinném dekoru katedrály můžeme rozeznat listy vinné révy, květ lilie a dalších květů. Nalezněte tyto prvky a zde načrtněte některý z nich:

Během sedmi staletí prošlo katedrálou několik generací lidí a spoluutvářeli jejího ducha. V souvislosti s činností literátského bratrstva jsou důležité první zmínky o tzv. latinské škole. Vyučoval se zde zpěv a probíhalo soukromé vyučování. Ke skutečnému rozvoji vzdělanosti v Hradci Králové a okolí však dochází až působením jezuitského řádu.

V roce 1634 se městská rada sešla s jezuitským misionářem Adamem Kravařským a následně napsala žádost císaři. Město bylo válkou značně zničeno a duchovně i hospodářky na úpadku. Například z původních více než 700 domů zůstalo pouze 200. Žádost o svolení k příchodu jezuitů proto radní odůvodnili nutností obnovy města. Městská rada na čele s Jindřichem Vadasem očekávala, že řád Tovaryšstva Ježíšova svojí činností přispěje k duchovní, kulturní, ale i hmotné obnově města. Po četných jednáních byli jezuité 23. května 1636 oficiálně přijati do města. Vystavěli kostel Nanebevzetí Panny Marie, který v roce 1666 vysvětil již první královéhradecký biskup Matouš Ferdinand Sobek.

Kostel měl v první řadě sloužit pro jezuitskou kolej, ale velmi brzy se stal misijním centrem pro město a široké okolí. Pastorační úsilí jezuitů bylo nápadité, takže používali ve vzdělávání všech smyslů. Jako příklad můžeme uvést pečlivě školený chrámový zpěv, divadelní produkce, tanec i balet. Kronikářské záznamy dokládají, že jezuité položili základ budoucí divadelní tradici ve městě. Kostel poskytoval prostor nejen k důkladně připraveným

kázáním, nýbrž také k předčítání a šíření básnictví. V letech 1637 až 1770 zde bylo odehráno přibližně sto divadelních přestavení. Všechny nové a poutavé metody pozvedaly národní a kulturní uvědomění. Kostel byl vystavěn hned vedle tzv. Gallasovských domů, které se v budoucnosti měly stát biskupskou rezidencí.

Dle přiloženého přehledu královéhradeckých biskupů zjistěte, kolik jich bylo, a kolik z nich je pohřbeno v katedrále Ducha Svatého:

Kolik jich bylo? .....

Kolik je jich pohřbeno v katedrále? .....

Přehled královéhradeckých diecézních biskupů

Pořadí	Jméno diecézního biskupa	Období episkopátu	Místo pohřební
1.	Matouš Ferdinand Sobek	1665-1668	Kostel sv. Vojtěcha Broumově
2.	Jan Bedřich z Valdštejna	1674-1675	Katedrála sv. Víta v Praze
3.	Jan František Křištof	1677-1698	Chrám sv. Markéty v Podlažicích
4.	Bohumír Kapoun	1699-1701	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové
5.	Tobiáš Jan Becker	1702-1710	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové
6.	Jan Adam Vratislav	1711-1721	Katedrála sv. Štěpána v Litoměřicích
7.	Václav František Karel Košínský	1722-1731	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové
8.	Mořic Adolf Sachsen-Zeitz	1732-1733	Hradiště nad Znojmem
9.	Jan Josef Vratislav	1734-1753	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové
10.	Antonín Petr Příchovský	1754-1763	Katedrála sv. Víta v Praze
11.	Heřman Hannibal	1764-1774	Brno
12.	Jan Ondřej Kaiser	1775-1776	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové
13.	Josef Adam Arco	1776-1780	Sekov (Seckau) v Rakousku
14.	Jan Leopold Hay	1781-1794	Hřbitov při kostele sv. Martina v Chrašicích
15.	Maria Tadeáš Trautmannsdorf	1795-1811	Olomoucký dóm
16.	Alois Josef Kolovrat	1815-1830	Katedrála sv. Víta v Praze
17.	Karel Boromejský Hanl	1832-1874	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové
18.	Josef Jan Evangelista Hais	1875-1892	Hřbitov při kostele sv. Martina v Chrašicích
19.	Eduard Jan Nepomuk Brynych	1893-1902	Hřbitov při kostele sv. Martina v Chrašicích
20.	Josef Doubrava	1903-1921	Hřbitov Hradec Králové Pouchov

21.	Karel Boromejský Kašpar	1921-1931	Katedrála sv. Víta v Praze
22.	Mořic Pícha	1931-1956	Hřbitov při kostele sv. Martina v Chrašticích
	Katedrální kapitula Ducha Svatého v čele s kapitulním vikářem	1956-1989	
23.	Karel Otčenášek	1990-1998	Krypta katedrály Ducha Svatého v Hradci Králové
24.	Dominik Jaroslav Duka	1998-2010	Současný pražský arcibiskup
25.	Jan Vokál	2011	Současný královéhradecký biskup

Dle přiložené mapky vyhledejte, kde se nachází vypsaná místa a připište k nim číslo:

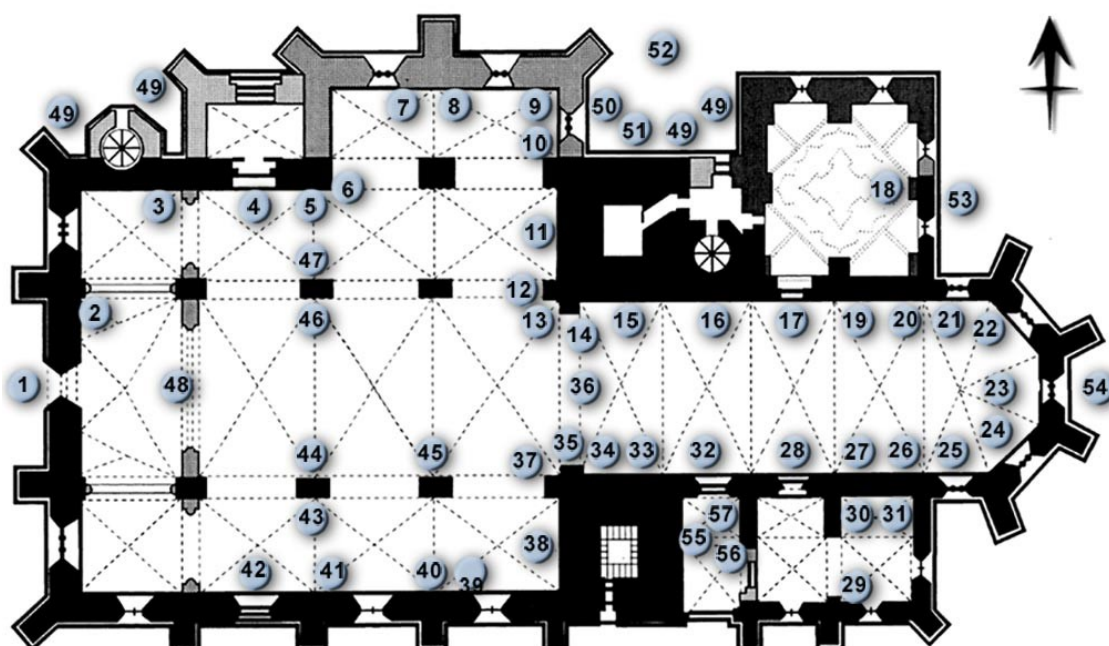
Katedra č. ....

Biskupská krypta: č. ....

Znak města: č. ....

Oltář Panny Marie kladské č. ....

Kamenická značka ve tvaru písmena *f*: č. ....

Hradec Králové měl dva významné kronikáře. Jedním z nich byl jezuita, historik a autor dějin Hradce Králové František de Paula Švenda. Ve svém nejvýznamnějším díle *První zlatý a stříbrný obraz města Králové Hradce nad Labem* popisuje historii založení Hradce Králové až po svoji dobu (1799-1818). Na jeho práci navázal dramatik a filozof Václav

Kliment Klicpera, který se v roce 1819 stal profesorem humanitních předmětů na hradeckém gymnáziu. Mezi jeho žáky patřili např. Karel Jaromír Erben a Josef Kajetán Tyl. Velká část jeho děl byla vydána v nakladatelství Jana Hostivína Pospíšila. Dodnes nese jeho jméno královéhradecké městské divadlo – *Klicperovo divadlo*.

Do oblasti výchovy a vzdělávání v roce 1881 zasáhl biskup Josef Jan Evangelista Hais, když založil ústav pro výchovu hluchoněmých dětí. Ústav pojmenoval *Rudolfinum* na počest sňatku korunního prince Rudolfa a Štěpánky Belgické.

Které křesťanské hodnoty si vážíte? Místo na Vaši odpověď:

.....
.....

V roce 1895 založil biskup Eduard Jan Nepomuk Brynych pro odbornou veřejnost časopis *Obnova*. Neodborné veřejnosti byl určen týdeník *Štít*. Zřídil Tiskové družstvo, pro které zakoupil slavnou Pospíšilovu knihtiskárnu. Záleželo mu na tom, aby v každé obci byl zřízen katolický spolek, který by měl vliv na kulturní, společenský a náboženský život. Otevřeně hájil národní zájmy zvláště v roce 1895 po zrušení Badeniho jazykového nařízení o zrovnoprávnění češtiny s němčinou.

Biskup Eduard Jan Nepomuk Brynych i přes všechny obtíže doby postavil spolkový svatovojtěšský dům *Adalbertinum*. Sídlilo v něm Tiskové družstvo stejně jako další spolky, jakými byla například *Jednota katolických tovaryšů*, *Orel*, ženský vzdělávací spolek *Anežka* a diecézní *Jednota Cyrilská*.

Další významnou vzdělávací instituci zřídil biskup Eduard Jan Nepomuk Brynych v Chrasti v roce 1898. Jednalo se o měšťanskou a pokračovací školu pro dívky, ve které vyučovaly školské sestry. Šíření vzdělanosti se neustále zkvalitňovalo. Vznikaly spisy a učebnice. Od lpění na memorování se postupně přecházelo k modernějším metodám.

Doplňte chybějící písmena a zjistíte, který řád významně šířil vzdělanost ve městě Hradec Králové a v jeho okolí:

O Š Á R O E S O

Ř ... D T ... V A ... Y Š ... T V ... J ... Ž Í ... O V ...

Biskup Eduard Jan Nepomuk Brynych otevřel *Nové Borromaeum* pro učně z celého Hradce Králové. Všeobecně známými se zde staly večerní debaty preláta Františka Reyla se studenty nejen o náboženských, nýbrž i o sociálních otázkách.

Prelát František Reyl měl bohaté zkušenosti v práci s mládeží, které nabyl

během svého působení na reálném gymnáziu v Hradci Králové a také v *Borromaeu*.

O tom, že církevní instituce poskytují nejen kvalitní vzdělání, ale i bezpečné prostředí, vzájemnou toleranci, pozitivní vztahy v soužití studentů a učitelů svědčí skutečnost, že jsou veřejností považovány za důvěryhodné instituce.

Odpovězte na otázky podle toho, co jste se o katedrále Ducha Svatého dozvěděli:

Otázka	Odpověď
Jak si lidé dřív předávali vědomosti?	
Co přinesl vznik škol?	
Jaké hodnoty je možné předávat šířením vzdělanosti?	

Vytvořte společně koláž na téma: **Katedrála Ducha Svatého a šíření vzdělanosti**